

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Katedra fundamentální a dogmatické teologie

Dogmatická teologie

Jaroslava Veselá

**ANALÝZA CHRISTOLOGIE A SOTERIOLOGIE V ZÁKLADNÍCH
KATECHISMECH DOSTUPNÝCH V ČESKÉM JAZYCE**

Diplomová práce

Vedoucí práce: prof. Ctirad Václav Pospíšil, Th.D.

PRAHA 2008

Na tomto místě bych ráda poděkovala prof. Ctiradu V. Pospíšilovi za vedení této diplomové práce a za veškerou pomoc s jejím vypracováním.

Mé poděkování patří také všem, kteří se na vzniku této práce jakýmkoli způsobem podíleli.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a v seznamu pramenů a literatury uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila.

V Praze dne 25. dubna 2008

Obsah

Úvod	6
I. PŘEDPOKLADY ZAMÝŠLENÉ ANALÝZY	8
I.1 Základní charakteristika katecheze.....	8
I.1.1 Katecheze v činnosti církve.....	8
I.1.2 Zdroje katecheze.....	10
I.1.3 Účinnost katecheze	12
I.2 Vyznání víry–nosná struktura katechismů	13
I.2.1 Vznik a výklad Apoštolského a Nicejsko-cařihradského vyznání	14
I.2.2 Apoštolské vyznání víry	15
I.2.3 Nicejsko-cařihradské vyznání	16
I.2.4 Texty Apoštolského a Nicejsko-cařihradského vyznání víry podle KKC.....	17
I.3 Ekumenický přínos a jeho předpoklady	17
I.3.1 Základní předpoklady, přínosy a důsledky teologického sblížení.....	18
I.3.2 Hledání jednoty křesťanských církví.....	18
I.3.3 Ekumenický přínos jednotlivých církví.....	19
I.3.3.1 Katolická církev.....	19
I.3.3.2 Pravoslavná církev.....	20
I.3.3.3 Církev reformace	20
I.3.3.4 Anglikánské církve	21
I.3.3.5 Starokatolická církev	21
I.3.3.6 Svobodné církve	22
I.3.4 Hlavní přetrvávající teologické rozdíly	22
I.4 Základní body naší christologické a soteriologické analýzy	24
I.4.1 Pojem christologie	24
I.4.2 Pojem novozákonní christologie	24
I.4.2.1 Christologie Markova evangelia.....	25
I.4.2.2 Christologie Matoušova evangelia	25
I.4.2.3 Christologie v Lukášově evangeliu a knihy Skutků	25
I.4.2.4 Christologie Janova evangelia	25
I.4.2.5 Christologie v Pavlových listech	26
I.4.2.6 Christologie knihy Zjevení	26
I.4.3 Christologické tituly	27
I.4.3.1 Ježíš	27
I.4.3.2 Spasitel	28
I.4.3.3 Kristus-Mesiáš-Pomazaný	28
I.4.3.4 Syn Boží	29
I.4.3.5 Pán	29
I.4.3.6 Beránek Boží	30
I.4.3.7 Slovo (<i>Logos</i>)	30
I.4.3.8 Služebník Boží.....	31
I.4.4 Ježíš z Nazareta ve světle víry.....	31
I.4.4.1 Tajemství Ježíšova života.....	31
I.4.4.2 Pojetí vtělení	32
I.4.4.3 Kenóze	34
I.4.4.4 Ježíšovo vědomí a poznání	34
I.4.5 Soteriologické modely	35
I.4.5.1 Univerzalita a soteriologický význam vykoupení	36

I.4.5.2 Nesprávné pojetí soteriologického významu kříže.....	37
I.4.5.3 Základní soteriologické modely interpretující význam kříže.....	38
I.4.5.4 Soteriologický význam vzkříšení.....	40
II. KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE.....	41
II.1 Základní hermeneutické údaje.....	41
II.2 Celková struktura Katechismu katolické církve.....	42
II.3 Analýza christologie.....	45
II.3.1 Struktura.....	45
II.3.2 Prameny.....	45
II.3.3 Tajemství Ježíšova života.....	45
II.3.4 Pojetí vtělení.....	48
II.3.5 Kenóze.....	51
II.3.6 Ježíšovo vědomí a poznání.....	51
II.3.7 Soteriologické modely.....	52
II.3.7.1 Univerzálita a soteriologický význam vykoupění.....	52
II.3.7.2 Základní soteriologické modely interpretující význam kříže.....	54
II.3.7.3 Soteriologický význam vzkříšení.....	56
II.4 Hodnocení analýzy Katechismu katolické církve.....	59
III. VYZNÁNÍ VÍRY CÍRKVE-NĚMECKÝ KATOLICKÝ KATECHISMUS.....	61
III.1. Základní hermeneutické údaje.....	61
III.2 Celková struktura 1. dílu německého katechismu.....	61
III.3 Analýza christologie.....	63
III.3.1 Struktura.....	63
III.3.2 Prameny.....	64
III.3.3 Tajemství Ježíšova života.....	65
III.3.4 Pojetí vtělení.....	66
III.3.5 Kenóze.....	69
III.3.6 Ježíšovo vědomí a poznání.....	69
III.3.7 Soteriologické modely.....	70
III.3.7.1 Univerzálita a soteriologický význam vykoupění.....	71
III.3.7.2 Základní soteriologické modely interpretující význam Ježíšova kříže.....	72
III.2.7.3 Soteriologický význam vzkříšení.....	73
III.4 Hodnocení analýzy NK I.....	77
IV. ZVĚSTOVÁNÍ VÍRY-HOLANDSKÝ KATECHISMUS.....	79
IV.1 Základní hermeneutické údaje.....	79
IV.2 Celková struktura HK.....	79
IV.3 Analýza christologie.....	80
IV.3.1 Struktura.....	80
IV.3.2 Prameny.....	81
IV.3.3 Tajemství Ježíšova života.....	81
IV.3.4 Pojetí vtělení.....	84
IV.3.5 Kenóze.....	85
IV.3.6 Ježíšovo vědomí a poznání.....	86
IV.3.7 Soteriologické modely.....	87
IV.3.7.1 Univerzálnita a soteriologický význam vykoupění.....	87

IV.3.7.2 Základní soteriologické modely interpretující význam kříže	88
IV.3.7.3 Soteriologický význam vzkříšení	89
IV.4 Hodnocení analýzy HK.....	90
V. EKUMENICKÝ KATECHISMUS.....	92
V.1 Základní hermeneutické údaje	92
V.2 Celková struktura	93
V.3 Analýza christologie	94
V.3.1 Struktura.....	94
V.3.2 Prameny	95
V.3.3 Tajemství Ježíšova života	96
V.3.4 Pojetí vtělení	97
V.3.5 Kenóze	97
V.3.6 Ježíšovo vědomí a poznání	98
V.3.7 Soteriologické modely	99
V.3.7.1 Univerzalita a soteriologický význam vykoupení.....	99
V.3.7.2 Základní soteriologické modely interpretující význam Ježíšova kříže.....	100
V.3.7.3 Soteriologický význam vzkříšení.....	102
V.4 Hodnocení analýzy EK I.....	102
Celkový závěr	104
Seznam literatury.....	107
Seznam použitých zkratk	111
Anglická anotace	112

Úvod

Žijeme v době velkého ideového pluralismu, který se promítá i do církevního prostředí. Mnozí katolíci se těžko orientují v množstvích teologických názorů a teorií, hledají pevný základ katolického učení, který by jim ukázal správný směr. Především pro tuto potřebu věřících vznikají také v moderní době katechismy, které se snaží přehledným a přístupným způsobem vysvětlit základy katolické víry. Centrální naukovou oblastí bude vždy postava a význam Ježíše Krista, neboť víra v něj je fundamentem křesťanství.

Během studia teologie jsem si uvědomila, že christologie je centrální oblastí teologie. Pochopila jsem, že hlouběji se jí zabývat znamená hlouběji pronikat do „srdce“ víry, která určuje můj život. Kvůli tomuto svému zájmu jsem zvolila téma své diplomové práce, chtěla jsem proniknout k tomu, jak církev vykládá tajemství Ježíše z Nazareta.

V této práci budeme zkoumat, jak se významné pokoncilní katechismy vypořádali s úkolem vyložit nauku o Ježíši z Nazareta.

Diplomová práce je rozdělena na pět částí. V první kapitole se seznámíme s předpoklady pro zamýšlené analýzy. Zaměříme se na základní charakteristiku katecheze, připomeneme si vznik a výklad Apoštolského a Nicejsko-cařihradského vyznání, které jsou nosnou strukturou katechismů. V případě analýzy Ekumenického katechismu si vysvětlíme základní předpoklady, přínosy a důsledky teologického sblížení, ale i hlavní přetrvávající teologické rozdíly. Pro vlastní analýzu si připomeneme základní body christologické a soteriologické analýzy. Tyto základní body obou disciplín v kontextu současné teologické reflexe jsou pro nás východiskem pro stěžejní část práce.

Pro oblast našeho zájmu jsme vybrali pojem novozákonní christologie, christologické tituly, tajemství Ježíšova života, pojetí vtělení, problematiku kenóze a soteriologické modely. Základní soteriologické modely pojednávají o univerzalitě a soteriologickém významu vykoupění, o teologické interpretaci významu kříže a o významu vykoupění.

Vlastní analýzu christologie a soteriologie vybraných katechismů provedeme v následujících čtyřech kapitolách.

Ve druhé kapitole pojednáme o analýze Katechismu katolické církve, ve třetí kapitole bude představen Německý katechismus pro dospělé, pod českým názvem Vyznání víry církve I. díl. Čtvrtá kapitola nás seznámí s problematikou holandských biskupů a Říma v Holandském katechismu, pod českým názvem Zvěstování víry I. V kapitole páté, která se týká hledání jednoty křesťanských církví, budeme analyzovat Ekumenický katechismus.

Všechny čtyři kapitoly mají shodnou strukturu. Metodou naší práce je strukturální analýza. V samotném rozboru se pak budeme opírat o základní otázky spekulativní christologie a soteriologie, které jsme si předložili v první kapitole. Nejprve se seznámíme se základními hermeneutickými údaji, celkovou strukturou vybraných katechismů, a pak přejdeme na vlastní analýzu christologie. Představíme si strukturu klíčové části, dále budeme zkoumat použité prameny a nakonec jednotlivá témata o Ježíši Kristu ve světle víry. Na konci druhé, třetí, čtvrté a páté kapitoly vyhodnotíme konkrétní, vybraný katechismus.

V závěru práce provedeme celkové srovnání a vyhodnocení. Získáme tak obraz o hlavních rysech naší analýzy u vybraných katechismů.

Cílem naší práce je tedy vystihnout, zhodnotit a porovnat christologii jednotlivých katechismů.

Kromě tohoto cíle musím ještě zmínit cíl osobní: Ráda bych se cvičnou analýzou naučila lépe chápat a kriticky posuzovat teologický text.

PŘEDPOKLADY ZAMÝŠLENÉ ANALÝZY

V této úvodní kapitole se seznámíme se základními předpoklady naší analýzy. Nejprve si položíme otázku, co je katecheze, o jaký literární druh se jedná.

Jelikož christologická a soteriologická tematika je v katechismu obvykle spjata s výkladem Vyznání víry, ve druhém bodě si připomeneme základní údaje z této oblasti. Ve třetím bodě si předložíme ekumenický přínos, jeho základní předpoklady, hledání jednoty a důsledky teologického sblížování, které nám pomohou při vlastní analýze Ekumenického katechismu.

Chceme-li provést christologickou a soteriologickou analýzu, musíme si vyjasnit i základní systematicko–teologické hledisko, přesněji vyjádřeno christologická a soteriologická východiska.

Na základě této přípravné kapitoly budeme schopni provést následující analýzy christologie a soteriologie v základních katechismech dostupných v českém jazyce.

I.1 Základní charakteristika katecheze

V této části si položíme otázku co je katecheze a o jaký literární druh se jedná.

Katecheze, jako umění interpretace, je základním poučováním o skutečnosti naší spásy, zná svou závislost na působení Ducha svatého a je procesem změn v postoji vůči Ježíši Kristu. Všeobecně bychom ji mohly nazvat výchovou dětí, mládeže a dospělých k víře.

Obsahem této výchovy je pak zejména výklad křesťanského učení uceleným způsobem ve své plnosti evangelizace. Neustále se v ní prohlubuje pomocí uvažování a studia Kristovo poselství, radostná zvěst o spáse. Závažnějším způsobem je v ní reflektováno, jaké důsledky z toho plynou pro náš křesťanský život.

I.1.1 Katecheze v činnosti církve

Cílem katecheze se nám stává uvedení do plného křesťanského života.¹ Jednotlivé složky s katechetickým rázem, které katecheze obsahuje, mají svou zvláštní náplň. Jedná se o to, zda katechezi připravují nebo z ní vyplývají.² Nesmíme přitom zapomínat, že katechezi a evangelizaci od sebe nemůžeme odloučit, neboť se navzájem doplňují a spojují.³

¹ Srov. JAN PAVEL II.: Apoštolská exhortace Katecheze v církvi *Catechesi tradendae* (ze dne 16. října, 1979), Řím: Křesťanská akademie, 1979, čl.18.

² Pozn. „Jsou to: prvotní hlásání evangelia čili jeho misionářské šíření pomocí *kerygmatu* jehož účelem je vzbudit víru; apologetika, nebo-li hledání důvodů pro víru, vlastní křesťanský život; slavení svátostí; plné začlenění do církevního společenství; vydávání apoštolského a misijního svědectví.“ JAN PAVEL II.: *Catechesi tradendae*, čl. 18.

³ Srov. PAVEL VI.: Apoštolská exhortace Hlásání evangelia *Evangelii nuntiandi* (ze dne 8. prosince 1975), Praha: Zvon, 1990, čl. 17-24.

Od prvotního hlásání evangelia se katecheze odlišuje svým zvláštním rázem, jenž má za cíl působit, aby víra dozrávala. Zároveň má vychovávat v poznávání osoby a poselství Ježíše Krista.⁴ Tón, výrazové prostředky a metoda katecheze jsou určovány právě tímto cílem.

Účel katecheze by nás měl vést k jednání ve světle víry, k aktivní spolupráci na životě církve a k zodpovědnému myšlení, kdy se nejedná jen o poznání a vědomosti, ale i o chování a postoje. Katecheze se tak snaží pochopit a rozvíjet Kristovo tajemství ve světle Božího slova.⁵ Vyjádření souhlasu Kristu se děje jednak oddáním se Božímu slovu a hledáním opory v něm, ale i snahou o lepší pochopení smyslu tohoto Slova.

Katecheze se vždy považovala za jednu ze základních povinností. Kristus ji totiž po zmrtvýchvstání, dříve než vstoupil na nebesa k Otci, svěřil apoštolům jako svůj poslední příkaz. Svěřil jim poslání a dal moc, aby hlásali lidem to, co sami slyšeli, vlastními očima viděli, bedlivě pozorovali a čeho se svými rukama dotýkali. Zároveň je vybavil mocí Ducha svatého, aby mohli toto poslání naplňovat.⁶ O katechezi se má proto starat církevní obec na všech úrovních. Ať už se jedná o výchovu svých členů ve víře nebo o vytváření takového prostředí, v němž budou moci co nejdokonaleji žít podle toho, co se naučili.

Neměli bychom zapomínat ani na vztah katecheze k misijní činnosti, neboť se zde jedná o provázanost odpovědné činnosti církve a křesťanů ve světě.⁷ V katechezi nejde pouze o to, aby obohacoval žáky, ale i o to, že žáci obohacují katecheta. Nabízí se nám příležitost k předávání, k proudění Božího daru, neboť víra zesílí právě předáváním.⁸

V katechezi jsou tedy důležité osobní mravní požadavky odpovídající evangeliu a křesťanská stanoviska vůči světu a životu. Proto katecheze ve svém úsilí o výchovu

Hlásání evangelia, jehož cílem je seznámit s radostnou zvěstí celé lidstvo, aby z ní žilo - je bohatou, složitou a dynamickou skutečností složenou z prvků, anebo - chceme-li ze základních a navzájem odlišných složek, které je třeba chápat v jejich celku a v jednotě.

⁴ „To znamená, že katecheze musí často usilovat nejen, aby víru posilovala a vyučovala, nýbrž musí ji neustále znovu vzbuzovat s pomocí Boží milosti, otevírat srdce, přivádět k vnitřnímu obrácení a připravovat k tomu, aby plně přilnuli ke Kristu ti, kteří stojí teprve na prahu víry.“ JAN PAVEL II.: *Catechesi tradendae*, čl. 19.

⁵ „Je to doba, ve které křesťan, když svou vírou přijal Ježíše Krista za svého jediného Pána a přilnul k němu upřímným obrácením v srdci, usiluje lépe poznat toho Krista, kterému se již oddal; chce hlouběji vniknout do jeho „tajemství“, chce vědět více o Božím království, které on hlásá, chce se obeznámit s požadavky a přísliby obsaženými v jeho evangelním poselství, přeje si znát cesty, jimiž se má ubírat každý, kdo ho chce následovat.“ JAN PAVEL II.: *Catechesi tradendae*, čl. 20.

⁶ Srov. Jan 20,22-23.

⁷ „Byla-li dobře prováděna, křesťané sami se starají o to, aby vydávali svědectví o své víře, aby ji předávali svým dětem, seznamovali s ní i ostatní, a aby všemožně sloužili lidstvu.“ JAN PAVEL II.: *Catechesi tradendae*, čl. 24.

⁸ „Misie totiž obnoví církev, upevní víru a křesťanskou identitu a vnese novou horlivost a nové stimuly.“ JAN PAVEL II.: Encyklika Poslání Krista Vykupitele *Redemptoris missio* (ze dne 7. prosince 1990), Praha: Zvon, 1995, čl. 2.

ve víře náležitě objasňuje některé skutečnosti např. snahu člověka o plné osvobození, o solidárnější společnost.⁹

Z uvedeného vyplývá, že v obsahu a látce katecheze jde o celistvost učení, vyváženost a uspořádanost, o ekumenický ráz. Je to hlavní důvod, proč člověk, když zkoumá nesmírně cenné poznání Ježíše Krista, jenž našel ve víře, aby toto poznání poznal více a lépe skrze kázání a vyučování podle pravdy, která je v Ježíšovi.¹⁰

Metoda a způsob vyjadřování musí zůstat jen jako nástroj pro předávání celku a nesmí se z nich samých stát část slov věčného života nebo cest života.¹¹

Ke znovunastolení dokonalé jednoty s jinými církvemi pomáhá ekumenický ráz katecheze, který by měl být prováděn s upřímným respektem ve slovech i činech vůči církevním obcím, jenž nejsou v plném společenství s katolickou církví, neboť plnost zjevených pravd a prostředků ke spáse, jak je stanovil Kristus, je v katolické církvi.¹² Teologický základ takových forem spolupráce spočívá v tom, co je všem křesťanům společné, sám Ježíš Kristus.¹³

I.1.2 Zdroje katecheze

Katecheze vždy čerpá svůj obsah z živého pramene Božího slova, předávaného Písmem a tradicí, ty pak tvoří jediný neporušený poklad víry svěřený církvi a pod vlivem Ducha svatého přispívají účinně ke spáse duší.¹⁴ Spásonosnou víru nemůžeme předávat v ustálených větách, ale stálým zápasem o správné slovo.

Bůh chce, aby se všichni lidé zachránili a došli k poznání pravdy tj. k poznání Ježíše Krista.¹⁵ Proto Kristus Pán, v němž je dovršeno celé zjevení svrchovaného Boha, dal apoštolům příkaz, aby evangelium, které už dříve přislíbili proroci, a které on sám naplnil a vlastními ústy vyhlásil, kázali jako pramen veškeré spasitelné pravdy i celého mravního řádu všem lidem a sdělovali jim Boží dary.¹⁶

⁹ Srov. PAVEL VI.: *Evangelii nuntiandii*, čl. 30-38.

¹⁰ Srov. Flp 3, 8, Ef 4, 21.

¹¹ Srov. Jan 6, 68, Sk 5,20; 7,38; 2,28, Ž 16,11.

¹² Srov. DRUHÝ Vatikánský koncil: Dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio* (ze dne 21. listopadu 1964), in: Dokumenty druhého vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 433-457, čl. 3-4.

¹³ Srov. DRUHÝ Vatikánský koncil: Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium* (ze dne 21. listopadu 1964) in: Dokumenty druhého vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 31-97, čl. 15.

¹⁴ Srov. DRUHÝ Vatikánský koncil: Věřoučná konstituce o Božím zjevení *Dei verbum* (ze dne 18. listopadu 1965), in: Dokumenty druhého vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 103-123 čl. 10, čl. 24. Srov. POSVÁTNÁ KONGREGACE PRO KLÉRUS: Všeobecné direktorium pro katechezi, Praha: ČBK, 1998, čl. 45. Jsou zde vysvětleny hlavní a pomocné zdroje katecheze.

Srov. JAN PAVEL II.: *Catechesi tradendae*, čl. 27.

¹⁵ Srov. 1 Tim 2,4, Jan 14,6.

¹⁶ Srov. *Dei verbum*, 7.

Chceme-li zdůraznit biblické a evangelijní myšlení katecheze, musíme si jako jeden ze zdrojů uvést tradici a Písmo svaté. Neustálým stykem s příslušnými texty tak dosáhneme, že katecheze bude účinnější a bohatší.

Konstituce *Dei Verbum* zdůraznila základní důležitost Písma svatého v životě církve. Spolu s posvátnou tradicí ho představuje jako nejvyšší pravidlo víry. Podává slovo samotného Boha a v slovech proroků a apoštolů nechává zaznít hlas Ducha Svatého.¹⁷ Jeho základní myšlenka spočívá v tom, že Boží vnitřní sláva není přístupná zdůvodnění, ale také je nepotřebuje, v Boží lásce nalézáme prostor pro svobodné ano k tvorům.¹⁸ NZ je výrazem neprobádatelného „ano“ Boha v jeho Synu, s vůlí přivést mu sestry a bratry.¹⁹ SZ je neodlučitelná část Písma svatého. Jeho knihy jsou inspirované Bohem a uchovávají si nepomíjející hodnotu.²⁰ Evangelia jsou hlavním svědectvím o životě a učení vtěleného slova, našeho Spasitele.²¹

Výroky svatých otců svědčí o oživující přítomnosti této tradice, jejíž bohatství se přelévá do praxe a do života věřící a modlící se církve.²² Jejich katechumenát je inspirovaný božskou pedagogikou a velmi obohacuje vlastní koncepci i obsah.

Nezbytnou pomůckou katecheze jsou zkušenosti z koncilů, z nichž čerpá stále novou sílu. Tridentický koncil je prvořadým příkladem.²³

O souvislostech víry a života se zabývá Učitelství církve. Sám vlastní systematickou nauku o Bohu nevyvíjí. Vydané dokumenty, které vydal, obsahují Boží slovo a svá poselství čerpají z pokladu Písma svatého a z tradice.

Nejdůležitější vyjádření živého dědictví je obsaženo v Krédu v tzv. Symbolech, které nám shrnují víru církve.²⁴

Nezbytný je i živý obsah a živá podstata evangelizace.²⁵ Je důležité umět říci, krátce vyložit tomu, kdo roste ve víře, tajemství Božího slova, jenž se stalo člověkem a přineslo spásu svou smrtí a vzkříšením, ale také svým kázáním, znameními, která

¹⁷ Srov. tamtéž čl. 21.

¹⁸ Srov. 2 Kor 1,19.

¹⁹ Srov. Ef 1,4-9, Řím 8,29.

²⁰ Srov. *Dei verbum*, 14.

²¹ Srov. tamtéž, 18.

²² Srov. tamtéž, 8.

²³ „...v církvi dal podnět k hlubšímu a rozsáhlejšímu organizování katecheze; podnítil duchovenstvo, aby plnilo svou povinnost učit; jeho zásluhou byly uveřejněny, díky dílu svatých teologů jako svatého Karla Boromejského, svatého Roberta Bellarmina nebo svatého Petra Canisia, katechismy, jež jsou pro svou dobu skutečnými vzory. Kéž by 2. vatikánský koncil vzbudil podobné zanícení a zájem v současné době!“ JAN PAVEL II.: *Catechesi tradendae*, čl. 13.

²⁴ Pozn. Vznik a význam Kréda si více připomeneme v následující kapitole.

²⁵ Pozn. Základní prvky evangelizace podává: KONGREGACE PRO KLÉRUS: Všeobecné direktorium pro katechizaci, čl. 46-69.

vykonal a svátostmi, jež zprostředkovávají jeho stálou přítomnost mezi námi. Bůh ve svém Synu Ježíši přijal dějiny lidstva s jejich protiklady milosti a hříchu a dává nám jakýsi náznak budoucího věku.²⁶ Neznáme čas, kdy dospěje k svému konci země a lidstvo, ani způsob přeměny vesmíru.²⁷ Tímto viditelným světem se nám dostává poučení, že Bůh připravuje nový příbytek, novou zemi, ve které přebývá spravedlnost, jejíž blaženost naplní a převyšší všechny touhy lidského srdce po pokoji.²⁸

„Člověk, který chce důkladně pochopit sám sebe - a to nejen podle bezprostředních, částečných, často povrchních a dokonce jen zdánlivých měřítek vlastního bytí - musí se přiblížit ke Kristu i se svým neklidem a nejistotou, se svou slabostí a hříšností, se svým životem a smrtí. Musí - abychom tak řekli - vstoupit, proniknout do Krista celou svou bytostí a vstřebat do sebe veškerou skutečnost jeho vtělení a vykoupění, aby tak znovu našel sám sebe.“²⁹

Podle pojetí katecheze, jak jsme si je vyložili, by nás katecheze měla vést k jednání ve světle víry, k aktivní spolupráci na životě církve a k zodpovědnému myšlení, kdy se jedná jen o poznání a vědomosti, ale i o chování a postoje.

I.1.3 Účinnost katecheze

Účinnost katecheze je naprosto závislá na Božím působení, prostřednictvím Otcova a Synova Ducha. Vychází z jednoduchého vyložení celistvé struktury křesťanského poselství. Autentičnost je vnitřně spojena s kritériem inkulturace. Analýza výkladů Vyznání víry nám ukazuje, jak velká témata víry jsou stále pramenem života pro lidskou bytost. Poselství, které katecheze předává, je organické, hierarchické povahy a vytváří souvislý a podstatný souhrn víry. Je vytvářeno okolo tajemství Nejsvětější Trojice v christocentrické perspektivě. Stále více se setkáváme s představami a výrazy, která vyjadřují Ježíšův význam. Avšak existuje mezi nimi určité napětí skrze ně je nelze harmonizovat, ale ani prohlásit za alternativy, které se vzájemně vylučují.

Výkupný a spasitelský význam má nejen jeho smrt na kříži, ale také úkon vtělení, celý Ježíšův život. Je to proces skrytého i veřejného života s jeho vzkříšením a oslavením. Celý tento spasitelský proces se pak naplnil udělením daru Ducha svatého učedníkům. Otevřený prostor pro vyslovení přesvědčení o jejich zásadní konvergenci má víra. Víra, jejíž konkrétní podoba je za naším horizontem vnímání.

²⁶ Srov. *Gaudium et spes*, čl.39.

²⁷ Srov. Sk 1,7.

²⁸ Srov. 2 Kor 5,2, 2 Petr 3,13, Zj 21,4-5, 1 Kor 2.9.

²⁹ Srov. JAN PAVEL II.: Encyklika Vykupitel člověka *Redemptor hominis* (ze dne 4. března 1979), Řím: Křesťanská akademie, 1979, čl. 10.

I.2 Vyznání víry - nosná struktura katechismů

Významnou částí katecheze je souhrn víry ve Vyznání víry, jenž je klíčovou částí i v jednotlivých katechismech. Christologický a soteriologický předmět naší analýzy je zasazen do rámce tohoto Vyznání víry, proto si nyní připomeneme základní údaje jeho vzniku a významu.

Klasickou nabídkou rané církve jsou starokřesťanská vyznání víry, znamenající texty, v nichž víra církve našla jazykovou podobu nebo úkon vyznání víry. Texty i úkony odkazují jeden na druhého a patří k sobě, jsou základními kameny teologické stavby pro celé křesťanstvo, ve smyslu historickém, ale i v dogmatickém. Spojují na jedné straně závaznou *regula fidei*, podstatné pravidlo víry v pojmovém úsilí s pohledem na celek, a zároveň to činí v duchu liturgického vzývání. Je v nich vyjádřena křesťanská víra, jenž je účastí na víře církve a svou podstatou se vztahuje na jednoho Boha, který se ve vyznání lidem sdělil.

Vidíme, že v Krédu je vyjádřeno nejdůležitější živé dědictví v tzv. *Symbolech*, které v sobě shrnuly víru církve. Přesahuje svým výhledem proměny doby a učí nás přemýšlet v širokých ekumenických souvislostech. Nejde jen o vnitro církevní záležitost, ale o křesťanskou odpověď. Odpověď na základní problém orientace ve světě a celkovou orientaci lidského života.³⁰

Vyznání víry se nám tak ukazuje jako trvalá pomůcka a směrnice, která má tři základní rozměry.

První rozměr nás učí, že Vyznání není jen vyjádřením, vysvětlením, ale především činem, skutečným vyznáním, kterým se vyznávající stává přímou součástí toho, o čem vydává svědectví a taví se tím do služeb vyznávaného.

Druhým rozměrem je informace o zjeveném Bohu, který se zjevuje člověku konkrétně v událostech dějin. Proto je nutné, aby každé nové vyjádření vyznání víry bylo doplněno novou interpretací.

Za třetí zahrnuje vyznání víry vysvětlení, reflexi víry, vyjadřující význam a dosah víry.

Vyznání víry se opírají o text Písma, ale současně vycházejí z tradice. Ukazují nám k Písmu, upozorňují na co se musíme zaměřit, co je v něm nejdůležitější.³¹

Náboženská řeč je obrazná, je si vědoma své povahy a vydává se za bezprostřední popis skutečnosti, navazující na rozhovor se svým okolím. Pracuje přesně a důsledně.

³⁰ Srov. RATZINGER Joseph: Úvod do křesťanství, Řím: Křesťanské akademie, 1978, 16.

³¹ Pozn. Odtud *Symbolum*, jako název pro texty vyznání.

Po stránce jazykové jsou pojmy tvořeny podobně. Křesťanská vyznání mluví o eschatologických událostech, o událostech na hranici mezi naší trojrozměrnou skutečností a budoucím věkem, a to se bez analogické řeči se neobejde. Metafora jsou bráné z běžného užívání člověka, přesahující každodenní obzor.

Struktura křesťanských vyznání je odvozena od starozákonních výroků. Koncept Trojice naznačuje, jak se v jednotlivých oblastech a rozměrech lidského bytí projevuje Bůh a jak se k němu vztahují.

Významnou částí katecheze bylo právě toto předávání Kréda, souhrn víry, po němž následovalo předání Modlitby Páně. Apoštolské a Nicejsko-cařihradského vyznání víry nacházejí i liturgické použití.

I.2.1 Vznik a výklad Apoštolského a Nicejsko-cařihradského vyznání

Vyznání víry staré církve nám ukazuje, že christologické výpovědi jsou základem a kritériem pro všechno křesťanské a druhý, christologický článek víry je věcně centrální, kvantitativně nejobsáhlejší.

Křesťanský postoj je ve vyznáních víry vyjádřen slůvkem Amen, což znamená, že jenom pravda může být to, co dává člověku smysl a na čem může pevně stát.³²

Pro svoji historickou váhu a liturgické užívání zvolili autoři analyzovaných katechismů vyznání Nicejsko-cařihradské a vyznání Apoštolské. Nicejsko-cařihradské; pro své věcné, specifické důvody, kladoucí důležité důrazy např. jednoznačnost slova *homooúsios* a stvrzení stejné víry v Otce, Syna i Ducha svatého. Vyznání Apoštolské pak je v západním světě známější pro své liturgické užívání. Apoštolské vyznání víry se modlí v západním křesťanstvu při křtu a v reformačních církvích, někdy i v církvi římskokatolické se používá i při nedělní bohoslužbě.

Na otázku odkud, nám odpovídá první článek víry. Ve třetím článku je naše otázka kam jde naše cesta, zodpovězena. Druhý článek nás však vede cestou, po které ve víře jdeme, a od které smíme všechnu plnost Božích skutků přehlédnout.

V obou vyznáních není žádná zmínka o Ježíšově životě, o všem tom, o čem píše evangelia. Vyznání se soustřeďují na zvlášť závažná utrpení. Jde o utrpení, která vstoupila násilně do jeho plného lidského života a o smrt, která jej násilně přerušila. Kříž tak nelze snižovat na nehodu v Ježíšově životě, skrze kříž se naopak jeho činy a slova ocitají v novém světle. Dochází svého potvrzení vše, co vyčnívá nad všednost a obvyklost jeho života je ve své smrti člověkem, ve kterém a skrze kterého Bůh mluví k tomuto světu a jedná s ním. Kříž se stává znakem nezištnosti a služby.

³² „Řecké slovo *logos* svým významem odpovídá takřka hebrejskému kořenu slova *mn* (*Amen*): Slovo, smysl, rozum, pravda jsou obsaženy v jeho významu.“ RATZINGER: Úvod do křesťanství, 33.

Toto dílo, jakým Vyznání víry je, v sobě zahrnuje jako předpoklad dílo Otcovo a jako důsledek dílo Ducha svatého.

I.2.2 Apoštolské vyznání víry

Apoštolské vyznání (latinsky *Symbolum apostolicum*), nebo také Krédo (z latinského *credo-věřím*) je nejrozšířenější společné vyznání západní církve, tj. římských katolíků a evangelíků. Apoštolské vyznání nese psali apoštolové, ale je výrazem víry, která se na svědectví apoštolů zakládá.

Životní zasazení vyznání víry je pravděpodobně v raně křesťanské praxi.³³ Dnešní, obecně přijímaný text vznikl již koncem druhého nebo začátkem třetího století, kdy se vynořují zprávy o křtu, které obsahují jádro pozdějšího Kréda.³⁴ Jeho první doklad nacházíme v Hippolytově *Apoštolské tradici*, sepsané kolem roku 217. Je zde popisován křest ponořením a zároveň je doloženo křestní vyznání víry. Od 4. století se stručnější forma Apoštolského vyznání stala vyznáním římské křesťanské obce, většinou formulovaná řecky. Se *Symbolum Romanum* (z řeckého *symbolum*-souhrn), které se používalo v římském sboru, začíná do církve pronikat i forma latinská, která ještě nedospěla do konečného stádia. Okolo roku 500 nabylo toto vyznání v Galii dnešní podobu. V Římě bylo přijato v 9. století, integrovalo se do římské liturgie a stalo se tak ústředním. Apoštolské vyznání je více christologicky zaměřeno na dějiny spásy³⁵

Podstata a mez tohoto dokumentu se ukazuje ve dvou znameních. V předznamenání „věřím“ a doxologického, zasluhujícího a zavazujícího znaménka na konci „Amen,“ jenž vymezují jednoznačně skutečné vyznání víry.³⁶

„Věřit v tom smyslu, jak to chce Krédo, to není nehotová forma vědění, ani mínění, které by se mohlo nebo mělo přenést do vědění o tom, co lze udělat. Víra svou povahou je spíše jiná forma duchovního postoje, něco samostatného a vlastního, co je neodvoditelné. Víra nenáleží do oblasti toho, co lze udělat, ani do oblasti udělaného, i když má vztah k oběma. Ale náleží do oblasti základního rozhodnutí, jemuž se člověk nemůže vyhnout, a které podle své povahy může uskutečnit jen v nějaké formě. Musíme to vidět zcela zřetelně: každý člověk musí nějakou formou zaujmout stanovisko k základním rozhodnutím, ale žádný člověk to nemůže učinit bez víry. Existuje určitá oblast, jež nepřipouští žádnou

³³ „Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtěte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.“ Mt 28,19.

³⁴ „Jestliže ten, kdo má být pokřtěn, sestupuje do vody, má ten, kdo křtí, na něj vložit ruku a přitom říci: „Věříš v Boha Otce, Všemohoucího?“ A ten, kdo má být pokřtěn, má říci „Věřím.“ Nato jej má jednou rukou pokřtít, když mu vložil ruku na hlavu. A poté má říci: „Věříš v Ježíše Krista, Božího syna, který se z Ducha svatého narodil z Marie panny, byl ukřižován a umřel pod Pontským Pilátem a třetího dne vstal živý z mrtvých a vstoupil na nebesa a usedl po pravici Otcově a přijde, aby soudil živé i mrtvé?“ A jestliže onen řekne: „Věřím,“ pak nechť jej pokřtí podruhé. A opět nechť řekne: „Věříš v Ducha svatého, svatou církev a vzkříšení těla?“ A onen, který je pokřtěn, má říci: „Věřím.“ A tak nechť jej pokřtí potřetí.“ KELLY John Norman Davidson: *Altchristliche Glaubensbekenntnisse, Geschichte und Theologie*, Göttingen: Vandenhoeck-Ruprecht, 1972, 51.

³⁵ Srov. RATZINGER: Úvod do křesťanství, 38.

³⁶ „Věřit Bohu znamená spolehnout se na to, v co doufáme, a být si jist tím, co nevidíme.“ Žid 11,1.

jinou odpověď než odpověď víry. Tomuto okruhu se člověk nemůže vyhnout. Každý člověk musí nějakým způsobem věřit.³⁷

Podobně smýšlí o víře i Ježíš Kristus, když v ní vidí první přiměřenou lidskou odpověď tváří v tvář přicházejícímu Božímu království.³⁸

Ve středu novozákonní víry, jako její základ stojí kříž. Je to víra života v zaslíbení.

Závěrem můžeme shrnout, že Apoštolské vyznání vzniklo z osobního rozhodnutí, jakým je rozchod s minulostí s doposavad určujícím prostředím. S takovou vírou není člověk sám, ale stává se údem Kristova těla, je to víra v Boha.

I.2.3 Nicejsko-cařihradské vyznání

Ze staršího vyznání víry používaného na Východě vzniklo Nicejsko-cařihradské vyznání víry, k němuž byly připojeny na Nicejském koncilu roku 325 výroky čelící učení Aria, který Ježíše chápal jako polobožského nadčlověka.³⁹

Později, na Druhém konstantinopolském koncilu roku 381 bylo prohlášeno Nicejské vyznání víry za projev víry, spojující všechny křesťany, přestože je ve článku o Duchu svatém západní a východní verzí rozdíl, týkající se otázky *filioque*.⁴⁰ Duch svatý je zde spolu s Otcem, Synem vyznáván jako ten, kterému se prokazuje víra s jasným vyznáním jeho rovnocenného božství.

Obě pozice se spíše vzájemně doplňují než rozcházejí, jak se dodnes domnívají mnozí východní teologové.⁴¹

Vyznání identity mezi nestvořeným a vtěleným Božím Synem, o vtělení, utrpení a vzkříšení se mluví ve střední části, která pojednává o Ježíši Kristu v dějinách spásy. Věřoučné výroky o tajemství nejsvětější Trojice mají soteriologický smysl, který závisí na jeho božské identitě. V zásadě se zde setkáváme s ontologií a s eknomií, mající soteriologický význam Ježíšova díla.

³⁷ RATZINGER: Úvod do křesťanství, 29.

³⁸ Srov. Mk 11,22.

³⁹ „Ariáni nepopírali, že Syn je Bůh., ale zcela jej oddělovali od Otce, jak od osoby, tak co do přirozenosti. Byl pro ně jakoby druhým, zcela odlišným a nižším Bohem než Otec. Právě slovo *homooúsios* svou jednoznačností činí přítrž všem ariánským a semiariánským spekulacím.“ POSPÍŠIL Ctirad Václav: Tajemství trojjediného Boha, studijní materiály UK KTF, Praha: 2005, nepublikováno, 54.

⁴⁰ Srov. Otázka *filioque* představuje dodatek ke konstantinopolskému vyznání víry. Východní pozice spočívá v tom, že Duch svatý vychází z Otce skrze Syna a zdůrazňuje princip trinitárního Božího života nezplozeného Otce. Ukazuje na Otce, jako na jediný nezplozený princip trinitárního života, je blízká NZ, ale riskuje určitý latentní subordinatianismus a minimalizuje úlohu Syna a osobní charakter trojičního vztahu. Západní pozice vidí princip jednoty ve společné přirozenosti Otce, Syna a Ducha svatého, ale riskuje nezřetelný primát ve vydechování Ducha svatého. Tím pádem, že Syn jej vydechuje spolu s Otcem, protože všechno dostává od Otce. POSPÍŠIL Ctirad Václav: Dar Otce i Syna, Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1999, 89-95.

„Německý originál Ekumenického katechismu vypouští tzv. *filioque* (i Syna), v závorkách je uvádějí všechna oficiální vydání orientálních liturgií, včetně církví s Římem sjednocených“ EK I., 26.

⁴¹ Srov. *Unitatis redintegratio*, čl. 16-17.

Toto vyznání je teologicky přesnější a rozsáhlejší než vyznání Apoštolské a dnes je jediným oficiálním vyznáním víry řecké církve. Patří mezi tři oficiální vyznání západní církve.⁴²

I. 2.4 Texty Apoštolského a Nicejsko-cařihradského vyznání víry podle KKC

Apoštolské vyznání

Věřím v Boha
Otce všemohoucího,
Stvořitele nebe i země.

I v Ježíše Krista
Syna jeho jediného,
Pána našeho;

jenž se počal z Ducha svatého
narodil se z Marie Panny,
trpěl pod Pontiem Pilátem,
ukřižován umřel i pohřben jest
sestoupil do pekel,
třetího dne vstal z mrtvých;
vstoupil na nebesa
sedí po pravici Boha
Otce všemohoucího;
odtud přijde soudit
Věřím v Ducha svatého

svatou církev obecnou,
společenství svatých,
odpuštění hříchů,
vzkříšení těla
a život věčný.
Amen.

Nicejsko-cařihradské vyznání víry

Věřím v jednoho Boha, Otce všemohoucího,
Stvořitele nebe i země,
všeho viditelného i neviditelného.
Věřím v jednoho Pána, Ježíše Krista,
jednorozeného Syna Božího,
který se zrodil z Otce přede všemi věky:
Bůh z Boha, Světlo ze Světla,
pravý Bůh z pravého Boha,
zrozený, nestvořený, jedné podstaty s Otcem:
skrze něho všechno je stvořeno.
On pro nás lidi a pro naši spásu
sestoupil z nebe.

Skrze Ducha svatého přijal tělo
z Marie Panny a stal se člověkem.
Byl za nás ukřižován,
za dnů Pontia Piláta byl umučen a pohřben.

Třetího dne vstal z mrtvých podle Písma.
Vstoupil do nebe, sedí po pravici Otce.
A znovu přijde, ve slávě,
soudit živé i mrtvé
a jeho království bude bez konce.
Věřím v Ducha svatého,
Pána a dárce života,
který z Otce i syna vychází,
s Otcem i Synem je zároveň uctíván
a oslavován
a mluvil ústy proroků.

Věřím v jednu, svatou,
všeobecnou, apoštolskou církev.
Vyznávám jeden křest na odpuštění hříchů.
Očekávám vzkříšení mrtvých
a život budoucího věku.
Amen.

I.3 Ekumenický přínos a jeho předpoklady

Součástí naší práce je i analýza Ekumenického katechismu. Abychom si mohli zodpovědět otázku „Proč ekumenický katechismus?“, připomeneme si základní předpoklady a přínosy v hledání jednoty křesťanských církví. Dále pojednáme i o hlavních přetrvávajících rozdílech a důsledcích teologického sbližování.

Základem naší jednoty je úsilí o společenství ve víře, jenž nás vede k rostoucí vzájemnosti a EK I. by nám měl pomoci, aby se vzájemnost obecně poznala a uznala.⁴³

⁴² Pozn. Apoštolské vyznání, Nicejsko-cařihradské a symbol *Quicumque*.

Současně je pro nás nezbytné, aby se vyvrátil nepodložený názor, že ekumenismus stagnuje.

I.3.1 Základní předpoklady, přínosy a důsledky teologického sblížení

Autor knihy nachází základní předpoklady ve společné cílové představě viditelné jednoty; ve vzájemném uznání křtu, v duchovním společenství, (vzájemná láska, jednota ducha, společná modlitba za jednotu a společné vydávání svědectví slovem a činem), v překonávání protikladů, které rozdělují a ve společné struktuře svědectví a služby rozhodování a učení.⁴⁴

K plnému církevnímu společenství je ekumenický dialog možností, která napomáhá odstraňovat protiklady, rozdělující církve, o společenství ve víře a o nalezení pravdy.⁴⁵

„Nic dnes tolik před světem neubírá věrohodnosti evangeliu o Kristu, jedinému Pánu všech lidí, jako stav rozkolu křesťanství. Zdá se totiž, že moc evangelia zůstala bezmocná ve věřících samých, a poselství pokoje, jak se zdá, nepřineslo pokoj věřícím. Svou nejednotou křesťané sami vyvracejí evangelium o vládě Ježíše Krista. To je nejtěžší překážkou šíření evangelia v dnešním světě.“⁴⁶

I.3.2 Hledání jednoty křesťanských církví

Ekumena je záležitostí církevních obcí, vedení církví a záležitostí teologů, a tak se stává, že ekumenismus má mnoho podob. Abychom tomuto termínu lépe porozuměli, musíme sledovat dějiny ekumeny. Řecké slovo *ekumena* (*oikúmené*) se odvozuje od *oikeó*, bydlím a od 5. stol. př. Kristem označoval výraz *hé oikúmené gé* celý obydlený svět.⁴⁷ Do oficiálního jazyka byl uveden církevními koncily. Ekumenické je podle teorie koncilů to, co se v celé církvi uznává za platné a univerzální, a tím i právně závazné pro celou říši. V tomto kontextu znamená ekumenický úřední, pravověrný a obecně závazný. Pojem ekumeny od 4. stol. platí pro pravověrnost celé říše a stává se tak synonymem pro celou církev Východu i Západu. Od 6. století se stává synonymem pro Konstantinopol a byzantský vliv.⁴⁸

⁴³ „Jedno tělo a jeden Duch, k jedné naději jste byli povoláni; jeden je Pán, jedna víra, jeden křest, jeden Bůh a Otec všech“ Ef 4,46.

⁴⁴ Srov. SCHÜTTE Heinz: Ekumenický katechismus, Praha: Vyšehrad, 1999, 17.

⁴⁵ „Cokoli milost Ducha svatého působí v odloučených bratřích, může sloužit i nám k poučení. Všechno totiž, co je opravdu křesťanské, se nikdy nepřičí pravým hodnotám víry, ale naopak může vždy pomáhat k dokonalejšímu pochopení tajemství Krista a církve.“ *Unitatis redintegratio*, čl. 4.

⁴⁶ Srov. SCHLINK Edmund: Die Einheit der Kirche und die Uneinigkeit der Christen, Stuttgart: Hermelink J. und Margull H. J., 1959, 404.

⁴⁷ Srov. NEUNER Peter: Ekumenická teologie, Praha: Vyšehrad, Praha, 2001, 17.

⁴⁸ Srov. MODESTO J.: Gregor der Große. Nachfolger und Univerzalprimat, St. Ottilien, 1989, 273. in: Pospíšil Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, druhé, upravené a rozšířené vydání, Praha-Kostelní Vydří: Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství, 2002.

V duchu závaznosti pro celou církev a podle obecného přesvědčení jejího nároku na pravdu označila reformace tři raně křesťanská vyznání víry jako *tria symbola catholica sive oecumenica* (tři katolická neboli ekumenická symbola).⁴⁹

Pojem ekumenický se stal běžným až v 19. stol., a to s označením myšlenky a univerzality křesťanského poselství, kdy Evangelická aliance, založená v roce 1846, přijala ekumenické sjednocení věřících bez konfesních a národních hranic.

I.3.3 Ekumenický přínos jednotlivých církví

V této kapitole se seznámíme s hlavním významem vybraných církví, která jsou uvedena v analyzovaného textu.

I.3.3.1 Katolická církev

Patří k ekumenickému hnutí, které určuje křesťanstvo jako celek, což vyplývá už z jejího početního stavu, ale nepatří k Světové radě církví.

Trvalý význam počátku otevření se křesťanské víře se zrealizoval na 2. vatikánském koncilu roku 1962-1965, který přinesl oficiální uznání toho, co bylo v reformních církevních hnutích a v teologii reflektováno o celá desetiletí dříve. Otevřením se mimoevropským kulturám a sekulárnímu světu dochází k řešení otázky, jak lze křesťanskou víru sdílet a doslovně sdělit, zároveň s formou, která by se mohla uplatnit tak, aby nebyla špatně chápána moderním světem. Koncil vypracovává diferencované pokyny pro setkávání směřující k jednotě a článek třináct věroučné konstituce o církvi *Lumen gentium* zůstává sledovaným měřítkem ekumenicky zaměřené kritiky pro pochopení jednoty církve.

Dekret o ekumenismu vyvozuje důsledky pro praktické ekumenické jednání římskokatolické církve. Na formulacích o ekumenismu je významné, že se jimi římskokatolická církev připojuje k ekumenickému hnutí, již existujícího.⁵⁰ V dogmatických konstitucích o církvi, Božím zjevení, deklaraci o nekřesťanských náboženstvích s jejími výklady k židovství, v dekretu o ekumenismu, v deklaraci o náboženské svobodě a v pastorální konstituci o církvi v dnešním světě nacházíme základní a nejdůležitější ekumenické výpovědi.

⁴⁹ „...celá církev je měla za závazná a protože představovala základnu možné reformy univerzálního křesťanstva. Pravosláví naproti tomu spojovalo s pojmem „ekumenický“ primárně patriarchát konstantinopolský a jeho nárok na závaznost a pravdu.“ NEUNER: op. cit. 20.

⁵⁰ Srov. PESCH Otto Hermann: Druhý vatikánský koncil 1962-1965, Praha: Vyšehrad, 1996, 221.

Koncil se spoléhá na působení Ducha svatého, jenž ukáže cestu k jednotě ve věcném a k pokání ochotném dialogu.⁵¹

I.3.3.2 Pravoslavná církev

Na světových shromážděních představuje největší konfesně uzavřenou skupinu pravoslavné církve, které dbají na věrnost své vlastní minulosti. Střeží formulovanou víru a církevní struktury, tak jak vznikly ve staletích jejich vzniku v době raně církevních koncilů. Toto přesvědčení je základem jejich ekumenického hnutí a sjednocení je možné jen návratem ke staré církvi.⁵²

I.3.3.3 Církev reformace

Jak nám ukazují příklady volání po reformě u Bernarda z Clairvaux, Kateřiny z Janova, Hildegardy z Bingu, tuto církev již před reformací volali k reformě světcí.⁵³

Největší ráz vtiskl reformaci Martin Luther. Svou teologii představil spíše konkrétními výzvami, na které odpovídal, než-li systematickou formou.⁵⁴ Skutečnost, že po své exkomunikaci položil základ nové organizaci církevních obcí ukazuje na to, že nebyl zastáncem nebo dokonce zakladatelem necírkevního subjektivismu a individualismu. Stal se náboženským vzdělavcem lidu díky svým duchovním písním a Malému katechismu, jenž měl sloužit k vyučování lidu. Luther nechtěl křesťanstvo rozdělit, ale církev reformovat.

Lutherské církve se z předpokladů své tradice chovají rezervovaně vůči ekumeně jako instituci. Pro pravou jednotu stačí, že se správně káže evangelium a svátosti se udílejí podle slov ustanovení a nad to se žádné jiné obřady nevyžadují.⁵⁵ Počátek Lutherovy teologie tvoří spása individua, shrnutá do otázky: „Jak získat milostivého Boha?“

Nezávisle na Lutherovi měla v řadě měst jihozápadního Německa a ve Švýcarsku reformace jiný průběh a nositeli reformy byla města, čímž dostali větší samostatnost a význam.

Lidový kněz H. Zwingli a jeho myšlení se charakterizuje protikladem duchovnosti a tělesnosti. Tento spiritualismus formoval i jeho představu o svátostech a jeho odmítnutí reálné přítomnosti Kristovy ve svátosti, která ho oddělovala i od myšlení svátostného

⁵¹ „...znovu usmířit všechny křesťany v jednotě jedné a jediné Kristovy církve – přesahuje lidské síly a schopnosti. Proto zcela skládá svou naději v Kristovu modlitbu za církev, v lásku Otce k nám a v sílu Ducha svatého...“ *Unitatis redintegratio*, čl. 24.

⁵² Srov. NEUNER: op. cit. 91.

⁵³ Srov. WERBICK Jürgen: Kirche. Ein ekklesiologischer Entwurf für Studium und Praxis, Freiburg: Herder, 1994, 223-235.

⁵⁴ Jako úvod k M. Lutherovi může posloužit PESCH Otto Hermann: Cesty k Lutherovi, Brno: CDK, 1999.

⁵⁵ Srov. NEUNER: op. cit., 109.

realismu Luthera. Jednotu nacházeli v požadavku večeře Páně pod obojí způsobou a v odmítnutí chápání mše jako oběti církve. Zwingli připisoval světské moci úkol šířit na základě evangelia Boží poselství a to i politickými prostředky, dokonce nutil k válce, aby dopomohl prosadit pravé poselství.

S Janem Kalvínem je spojená reformace v Ženevě, jenž získala světový význam. Své učení vyložil v ucelené dogmatice, v *Institutio religionis christianae*. Boží čest je výchozím bodem jeho teologie, od které se odvozují i jednotlivá témata víry.⁵⁶ Jeho myšlení je shrnuto v otázce „Jak dochází k Božimu panství nad lidstvem?“ Církev je proto, podle Kalvína dar shůry nikoli lidský spolek věřících. V reformované tradici neexistuje žádný uzavřený a všestranně uznávaný stav vyznání, na rozdíl od luterství. Ve vztahu k ostatním církvím je reformovaná tradice ponejvíce otevřená. Vůči Římu se rozdílnosti jeví jako závažné, takže zde pozorujeme jistou zdrženlivost.⁵⁷

I.3.3.4 Anglikánské církve

Anglikanismus, přestože vznikl v Anglii, představuje celosvětové společenství. Ekumenickému hnutí dal podstatné impulsy a svým spojením s reformačním učáním a svou biskupskou strukturou je vhodný k plnění funkce mostu s ostatními církvemi. Podle ní, je církev rozdělena jen navenek a na rovině organizací a institucí trvá jednota církve v základě dále. Duch anglikánské církve byl znatelný již v době reformace.⁵⁸ Rozhovory s římskokatolickou církví ztížila bula *Apostolicae curae*.⁵⁹

I.3.3.5 Starokatolická církev

Ze sporu o dogmata Prvního vatikánského koncilu (1869-1870) o univerzálním primátu a neomylnosti papeže vznikla Starokatolická církev. Starokatolické hnutí vybuřoval během několika málo let po exkomunikaci vlastní pastorační péči a hledalo k tomu napojení na biskupskou posloupnost. Jde zde především o pokračování v řádu a učení staré církve. Tedy o to, aby byla katolická s vymazáním chybného vývoje, který během staletí římskou

⁵⁶ „...Boží čest vyžaduje, abychom prozřetelnost chápali jako predestinaci, ve které Bůh jedny předurčil ke spáse, druhé ke zkáze. Není to lidské dílo, které vede ke spáse nebo k zatracení, neboť jinak by člověk mohl ovlivňovat Boží úsudek a Bohem disponovat, je to jedině Boží vůle sama, která určuje věčný úděl člověka. Boží vůle nezávisí na lidském výkonu. Skutečnost, že velká část lidstva odmítá spásu nabízenou v Kristu a tedy vzdor milostivému Ježíšovu působení je očividně předurčena k věčné smrti, jeví se Kalvínovi jako neproniknutelné tajemství, které je tak hluboké, že je jím pohlcen všechen lidský rozum, když se pokouší do něho proniknout.“ NEUNER: op. cit. 114.

⁵⁷ Srov. tamtéž. 118.

⁵⁸ „...arcibiskup Cranmer pozval reformátory z kontinentu do Anglie s tím, že tam je možno svobodně vyznávat svou víru, dojít dorozumění ve všech sporných bodech a založit společenství církví, které jako poslední normu uznávají Písmo svaté.“ NEUNER: op. cit. 129.

⁵⁹ V Bule *Apostolicae curae* z roku 1896, bylo prohlášeno, že anglikánské svěcení „byla naprosto neplatná a jsou zcela nulitní,“ protože u obřadu svěcení došlo ke změně v době anglického krále Edwarda VI.

církev znetvořil. Od počátku myšlenka jednoty křesťanů byla pro starokatolické hnutí konstitutivní.

I.3.3.6 Svobodné církve

Tento pojem zahrnuje řadu společenství, která jsou nutně nevyhraněná. Sami sebe chápou jako pravé dědice reformace a svůj původ spatřují v hnutí křtěnců. Církevní a státní moc ven službách pravé víry a bohoslužby je odmítána. Jsou přesvědčení, že křesťanská víra v trojjediného Boha a jí odpovídající bohoslužba se líbí Bohu jen je-li dobrovolná.⁶⁰ Ekumenická otevřenost je samozřejmá, jejich osobní svoboda má přednost před konfesí. Přesto se zvláště v Lidských dokumentech angažovaly v oficiálních věroučných rozhovorech.

I.3.4 Hlavní přetrvávající teologické rozdíly

Základní shoda je v hlubokém společenství ve víře. V Nicejsko-cařihradské vyznání víry, byla prohlášena a formulována víra a je platná pro katolickou, pravoslavnou církev a reformační církve i dnes. Je to právě společné vyznání trojjediného Boha, vyznání Boha Otce a Stvořitele, Božího spásného jednání prostřednictvím Ježíše Krista v Duchu svatém, jenž spojuje všechny křesťany.⁶¹

Základem církevního společenství je křest, ale ve vysoké míře nacházíme shodu i v učení, jak nám ukazuje i ekumenický dialog uplynulých desetiletí.⁶² Když v reformační době vedle sebe a proti sobě stály konkurující církevní útvary, které si navzájem upíraly prostředkování spásy, otevírání pravé cesty ke Kristu, vznikly kontroverzně teologické otázky. Církevní strany si tak chtěly zdůvodnit svůj nárok a své právo.

Hlavními teologickým problémem mezi katolickým a pravoslavným učením je otázka *filioque*.⁶³ Zastává se teze, že se zde neformulují různé a navzájem se vylučující obrazy Boha.

⁶⁰ Srov. Internetová encyklopedie humanitních oborů iEncyklopedie.cz, náboženství, filosofie, humanitní obory <http://www.iencyklopedie.cz> (10.04.2008). Stručný přehled některých dalších svobodných církví: Baptisté mají kořeny v anglickém puritanismu. Jednota bratrská přejala podněty z předreformační doby, hlavně z husitství. Metodistické hnutí se zakládá na kritice anglikánské státní církve. Mennonité – jednotlivé obce jsou autonomní, ve finančním, právním a teologickém ohledu si sami rozhodují. Usilují o ekumenickou otevřenost, mají dobré vztahy k ostatním církvím a jsou zakládajícím členem Světové rady církví.

⁶¹ Srov. *Unitatis redintegratio*, čl. 18.

⁶² Srov. KLEIN A.: Die Beziehungen zu den reformatorischen Kirchen und kirchlichen Gemeinschaften, Frankfurt 1986, 393-404.

⁶³ Otázka *filioque*: Ve vyznání víry, které bylo závazně usneseno cařihradským koncilem roku 381, se říká: „Věříme v Ducha svatého, Pána a Dárce života, který z Otce vychází.“ K tomu bylo později připojeno, že Duch svatý vychází z Otce „i Syna“ (*filioque*). Doložit to lze nejprve ve Španělsku, pak ve Francii a v 11.století to papež Benedikt VII. vložil do latinského kréda. Pravoslavná církev soudí, že tato vsuvka je rozdělujícím důvodem a cařihradský koncil exkomunikoval každého, kdo by na přijatém vyznání něco

Pravoslavná církev odmítá dogma o jurisdikčním primátu papeže, vyhlášené Prvním vatikánským koncilem.⁶⁴

Rozdíly týkající se matky Ježíše Krista tj. dogma z roku 1854 a z roku 1950, pravoslavná církev také odmítá.⁶⁵

Hlavním teologickým problémem mezi evangelickým a katolickým učením z hlediska katolického je pojetí svátostí, apoštolství církve a vztah o ospravedlnění a církve.⁶⁶ Hledisko evangelické uvádí otázku papežství v aspektu primátu a neomylnosti, otázku církve a jejího místa v dění spásy, mariologie a úcty svatých. V katolické církvi stojí v centru víra církve a v evangelických církvích je více zdůrazněna víra jednotlivce. Církev jako instituce má jiné místo a význam než v římskokatolické církvi.⁶⁷

Z výše uvedeného můžeme uvést, že základy přetrvávajících rozporů, vzhledem k Bohu a k jeho působení v člověku a v církvi, k Ježíši Kristu a jeho vtělení s důsledky pro člověka a církve, k Duchu svatému a jeho působení v člověku a v církvi, existují tam, kde se popírá rozhodování a jednání člověka v síle milosti, dále pak důsledky inkarnace, že se „slovo stalo tělem,“ a že se Duch svatý váže ve zmíněném smyslu. Vlastní rozdíl tedy spočívá v pojetí působení Ducha svatého.

Křesťany však spojují podstatné věci i přes bolestné rozdělení a základní hluboké společenství ve víře, vyjádřené staro církevními vyznáními, nám dává naději, že dosáhneme jednoty.⁶⁸ Musíme se ptát nejen na oprávněnost sjednocení,

mění. DENZINGER H, SCHÖNMETZER A.: *Enchiridion Symbolorum Definitionum et Declarationum de Rebus Fidei et Morum*, Barcelona, 1976, čl. 150.

⁶⁴ „Pravoslavná církev nezná žádného biskupa, který by měl privilegium jurisdikčního primátu a nejvyššího učitelského úřadu.“ DIMITRIJEVIC D.: *Dogmatische Hauptunterschiede zwischender orthodoxen und der romisch-katholischen Kirche: Die Kirche in der Sicht der Christenheit des Osten und des Westens*, Paderborn. J. Madey, 1974, 58.

⁶⁵ Že „Maria zůstala v prvním okamžiku svého početí uchována čistá před jakoukoli poskvrnou dědičného hříchu, a to jedinečným darem milosti a privilegiem všemohoucího Boha, s ohledem na zásluhy Ježíše Krista, vykupitele lidského rodu.“ Dále se obrací i proti tomu že, „Marie po dokonání svého pozemského života byla přijata s tělem i duší do nebeské slávy.“ DENZINGER, SCHÖNMETZER: *op.cit.*, čl. 2803, čl. 3903.

⁶⁶ Srov. KASPER Walter: *Gegebene Einheit – bestehende Schranken – gelebte Gemeinschaft*, Gutersloh: Kolb R., 1980, 153.

⁶⁷ „V katolické církvi stojí v centru víra církve. Církev je boholidská instituce; Kristus jí daroval nadpřirozený cit pro víru; a pro jednotlivce věřit znamená věřit spolu s církvi, jak ji vedl Duch svatý celá staletí prostřednictvím učitelského úřadu. V evangelických církvích se zdůrazňuje víra jednotlivce. Ta sice také vzniká ve společenství církve nasloucháním Božímu slovu, ale zřejmost evangelické víry se vztahuje přímo a výlučně na Boží spásu, naplněnou v Ježíšovi.“ FRIELING R.: *Oikumene im Aufbruch zu neuen Ufern*, Frankfurt: Luth. Konferenz Essen–Nassau, 1989, 181.

⁶⁸ Pozn. Stejně tak prohlásil i papež Jan Pavel II. při své návštěvě Německa roku 1980. „Shoda v ústředních pravdách víry... nám dává naději, že dosáhneme jednoty i v těch oblastech naší víry a života, v nichž jsme doposud ještě rozdělení.“

Podle kardinála Ratzingera je „různost křesťanského života legitimní a ani rozdíly v dogmatice nemusejí nutně omezit jednotu.“ „Při sjednocování s pravoslavím nemusí tento partner převzít vývoj primátu ve druhém tisíciletí až do I.vatikánského koncilu.“ „Pro jednotu mezi církvemi by bylo dostačující, když pravosláví neodmítne tento vývoj jako kacířský a odporující evangeliu.“ „Ekumenický dialog stojí

ale i na oprávněnost udržování rozkolu. Ospravedlňovat bychom měli rozdělení, jednota se ospravedlňovat nemusí.

I.4 Základní body naší christologické a soteriologické analýzy

Budeme analyzovat christologii a soteriologii v katechismech. Nejprve si proto připravíme základní body pro naši analýzu. Objasníme si co je christologie, seznámíme se s christologiemi novozákonních svatopisců a s problematikou christologických titulů.

Dále pojednáme o tajemství Ježíšova života, jednak ve světle předvelikonoční, ale i plné povelikonoční víry.

I.4.1 Pojem christologie

Christologie je centrální traktát dogmatiky, zvěst, poučení, věda o Kristu, o jeho poslání a údělu vtěleného slova.

Předmětem christologie je tedy Ježíš jakožto Kristus, přičemž titul Kristus představuje pro Ježíše všechna výsostná označení jeho důstojnosti a jsoucnosti.⁶⁹ Christologie se tak stává v rámci dějinné univerzální historické koncepce středem skutečnosti ve vztazích mezi Bohem a lidmi, jako cílový bod lidských dějin.

Částí christologie je i soteriologie, neboť o Ježíši Kristu mluvíme vždy jen v pohledu na jeho spásné působení pro nás. V soteriologické perspektivě nám christologie ukazuje, že v osobním společenství s Ježíšem Kristem ve víře a v jeho následování se naplňuje lidská touha spásy.

I.4.2 Pojem novozákonní christologie

Dalším tématem christologické a soteriologické analýzy je rozlišování základní charakteristiky novozákonní christologie. Musíme si uvědomit, že evangelia vznikala postupně a jsou vlastně návratem k předvelikonočnímu Ježíši ve světle plné velikonoční víry. Ježíšovo vzkříšení a oslavení jsou pak vrcholné fáze jeho pozemského života. V následujícím představení novozákonních christologií se budeme snažit dodržovat podobný postup. V christologické reflexi má jít o vyvážené zastoupení všech novozákonních christologií. Všechna evangelia si nevypomáhají žádným výkladem a dávají nám právo mluvit o tom všem v čistě lidských kategoriích. Dávají nám s bezprostřední mocí, vystoupit historické postavě Ježíše zcela jiným způsobem než historická vyprávění a kroniky. Vypovídají o Ježíšově zvěsti, životě a činech. Jsou dosud

„ve znamení „netrpělivého očekávání,“ které ví, že „přišla ta hodina.“ RATZINGER Joseph: Theologische Prinzipienlehre. Bausteine zur Fundamentatheologie, München: 1982, 209, 211, 213, 230.

⁶⁹ „Vyznání „Ježíš je Kristus“ je velmi zkrácenou formulí, která vyjadřuje křesťanskou víru, christologie pak není nic jiného než důsledný výklad tohoto vyznání.“ KASPER Walter: Jesus der Christus, Leipzig: St. Benno-Verlag, 1981, 14.

poznamenána pravostí a svěžestí. Ukazují nám bezprostředně pozemskou postavu Ježíše Nazaretského.

I.4.2.1 Christologie Markova evangelia

Christologie Markova evangelia je dána již počáteční větou: „Počátek evangelia Ježíše Krista, syna Božího.“⁷⁰ V užitých titulech jsou dva christologické akcenty: Ježíšovo mesiášství a jeho Boží synovství. Mesiášské tajemství se tak stává typickým pro Markovo evangelium, kdy Ježíš je nejen předmětem vyprávění, ale podmětem celého evangelia.

I.4.2.2 Christologie Matoušova evangelia

Matoušovo evangelium vzniklo nejspíš v židokřesťanském prostředí. Je tedy propracovanější a do textu pronikají konfrontace prvotní církve.⁷¹ Ježíš jako nový Mojžíš zde předkládá „novou“ Toru s dobovým judaismem.⁷² V Matoušově evangeliu se jedná především o učení Božího království.⁷³ Důležitá témata Ježíšova dětství a jeho Boží synovství jsou v panenském početí, které ukazuje na Ježíšův původ v Bohu a ve vzájemném poznání Syna s Otcem a Otce se Synem.⁷⁴ Vzájemná rovnost se plně projeví v křestní formuli.⁷⁵ Matoušovo evangelium má dvě roviny; historickou ve smyslu dobových mesiášských očekávání a povelikonoční.

I.4.2.3 Christologie v Lukášově evangeliu a knihy Skutků

V Lukášově evangeliu a knize Skutků se odráží znalost helénistického judaismu a Pavlova teologie. Již před Velikonocemi je Ježíš vyznáván jako Pán. Do pozadí ustupuje motiv mesiášského tajemství a projevuje se Kristovo milosrdenství.⁷⁶ Dalším tématem Lukášova evangelia je působení Ducha svatého. Sledujeme zde úzkou vazbu mezi christologií a pneumatologií, ale i mezi christologií a ekleziologií.⁷⁷

I.4.2.4 Christologie Janova evangelia

Vtělení a Logos jsou typickými rysy pro Janovo evangelium.⁷⁸ Jan klade důraz na Ježíšovu velikost a slávu a potlačuje vše, co by na ní mohlo vrhat určitý stín.⁷⁹ Celý Ježíšův život

⁷⁰ Srov. Mk 1,1.

⁷¹ Srov. Mt 16,18.

⁷² Srov. Mt 5-7.

⁷³ Srov. Mt 4,23; 24,14.

⁷⁴ Srov. Mt 11,25-27.

⁷⁵ Srov. Mt 28,19.

⁷⁶ Srov. Lk 4,35; 5,14.

⁷⁷ Srov. POSPÍŠIL Ctirad Václav : Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, druhé, upravené a rozšířené vydání, Praha – Kostelní Vydří: Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství, 2002, 82.

⁷⁸ Srov. Jan 1,14.

je sestupem od Otce a návratem k němu.⁸⁰ Téma sestupu se promítá do tajemství chleba, který sestupuje z nebe.⁸¹ Janovo evangelium vykazuje bohatství christologických titulů. Titul Beránek vyjevuje soteriologický rozměr celého Ježíšova působení i utrpení.⁸² Pravda, kterou je Ježíš sám, a její přijetí je opět prolnutí obsahu zvěsti a osobou Zvěstovatele.⁸³ Mnohem více než synoptiků, v obraze Ježíšova pozemského působení, převládá u Jana vyvýšené postavení Ježíše. Jan klade důraz především na příchod člověka od Boha při inkarnaci.⁸⁴

I.4.2.5 Christologie v Pavlových listech

V Pavlových listech se pojednává především o parusii, o tajemství Velikonoc, o Vzkříšeném a jeho moci, o tajemném působení Ducha.⁸⁵ Pavlova christologie je silně spjata se soteiologií. Tajemstvím Ježíše je, že ve svých činech, slovech i příběhu zpřítomňuje Boží skutečnost, znamenající konec světa, do něhož vstupuje.⁸⁶ Konec světa, znamenající soud nebo spasení stojí od této chvíle ve světle skutečnosti a přítomnosti přicházejícího Boha a podtrhuje význam Kristova kříže, jako příčiny naší spásy.⁸⁷ Křesťanství je zde představováno v protikladu k judaismu a pohanství. V jeho listech se nám ukazuje, že v prekreační christologii, zahrnující inkarnaci, jsou v evangelijním rámci ujasňované myšlenky, kolující mezi prvními křesťany. Hlavními používanými christologickými tituly jsou Kristus a Pán. Kristus je užíván v povelikonočním významu a byl jedním z vyznání víry prvních učedníků. Titul Pán je úzce spjat s jeho univerzální, tedy božskou mocí.

I.4.2.6 Christologie knihy Zjevení

Christologie Zjevení je jednoznačně velikonoční a eschatologická. Též se zmiňuje o utrpení Ježíše, o obětovaném Beránkovi, který otevírá knihu se sedmi pečeti, jehož obsahem je vrchol zjevení v Ukřižovaném.⁸⁸ Kniha Zjevení vyznává Ježíše Krista jako

⁷⁹ Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 83.

⁸⁰ Srov. Jan 3,13; 13,1.

⁸¹ Srov. Jan 6,32-33.

⁸² Srov. Jan 1,29.

⁸³ Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 84.

⁸⁴ Srov. BROWN: op. cit., 167.

⁸⁵ Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 84.

⁸⁶ „Okázale končí nikoliv svět, nýbrž Ježíš z Nazareta na kříži.“ BORNKAMM Günter: Ježíš Nazaretský, Praha: Kalich, 1975, 38.

⁸⁷ Srov. 1 Kor 1,30.

⁸⁸ Srov. Zj 5,1-14.

universálního panovníka. Používané tituly ukazující na Ježíšovu božskou důstojnost jsou: Pán Pánů, Alfa a Omega, první a poslední.⁸⁹

I.4.3 Christologické tituly

Nyní po stručném přehledu novozákonní christologie si připomeneme i související christologické tituly.

Christologické tituly mají svůj základ již ve Starém zákoně.⁹⁰ Po Velikonocích pak tituly nabývají v mysli učedníků nový význam, projevuje se v nich přesah NZ nad SZ. Základem pro porozumění christologických titulů je i znalost Ježíšova životního příběhu.⁹¹ Klíčem k interpretaci christologických titulů je trojí cesta analogie, ukazuje nám nepřímo na skutečnost, že nositel těchto titulů má božský statut.⁹²

Představené základní tituly nám pomohou v další části práce, při analýze jednotlivých částí katechismů. Vysvětlují nám, kým Ježíš z Nazareta je. Označují též jeho funkci a dovolují poodhalit tajemství svého nositele, ale nevyčerpávají celou jeho hloubku. Chápání titulů vychází ze způsobu užití v knihách Písma a v jejich interpretaci. Nejhlubší význam se odkrývá až v souvislosti s vtělením.⁹³

I.4.3.1 Ježíš

Osobní jméno Ježíš, bylo mezi Židy, v Ježíšově době, velmi rozšířené. V hebrejštině znamená „Bůh zachraňuje“. Jméno Ježíš však nikdy nenabývalo tak opravdového významu, jaké nabylo v případě Ježíše z Nazareta, a který anděl sdělil Marii a Josefovi.⁹⁴ Ježíš je pojat jako člověk, v kterém Bůh vydal svědectví.⁹⁵ „Nazaretský“ se nazývá podle místa, kde se svou rodinou sídlil do třiceti let. O jeho historické existenci nelze pochybovat, i když je část zpráv ovlivněna velikonoční vírou. Patrně sdílel i některé apokalyptické představy své doby.⁹⁶

⁸⁹ Srov. Zj 17,14; 2,8; 21,6.

⁹⁰ Srov. Jan 5,39.

⁹¹ Srov. SÁZAVA Zdeněk: Mistr a Pán, Praha: Blahoslav, 1988, 117-170.

⁹² „Pravidla analogie; Vedle tvrzení „Ježíš je Mesiáš“ (*via affirmationis*) musí platit také popření: „Ježíš není Mesiáš v tom smyslu, jak si ho představovali jeho současníci“ (*via negationis*). Třetím krokem bude vlastně *via eminentiae*: „Ježíš je mírou všeho mesiášství, on je Mesiášem ve zcela specifickém slova smyslu.“ POSPIŠIL: Ježíš z Nazareta..., 80.

⁹³ „A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi. Spatřili jsme jeho slávu, slávu jakou má od Otce jednorozený Syn, plný milosti pravdy.“ Jan 1,14.

⁹⁴ Srov. Mt 1,21, Lk 1,31.

⁹⁵ Srov. Sk 2,21.

⁹⁶ Srov. Iz 2,2-4.

I.4.3.2 Spasitel

Podle plánu Boží prozřetelnosti nese Ježíš z Nazareta jméno, které ukazuje na spásu. Je tím kdo osvobozuje, tedy Spasitelem.⁹⁷ Důvod jeho povýšení nacházíme ve svědectvích apoštolů.⁹⁸ Označení „Spasitel“ představuje narážku na jeho božský statut, vzhledem k jeho funkci, která ve SZ příslušela Hospodinu. Protože přinesená spása spočívá nejen v Ježíšově jednání a učení, ale především v něm samotném, je Ježíš bytostně Spasitelem.⁹⁹ Jeho síla, příčina účinnosti jeho jednání, spočívá v plné identitě s poselstvím, které přináší.¹⁰⁰ Tento v zásadě funkcionální titul nám ukazuje, že není správné oddělovat christologii tzn. pojednání o osobě od soteriologie tzn. pojednání o díle.

I.4.3.3 Kristus-Mesiáš-Pomazaný

Nejčastějším titulem NZ je Kristus-Mesiáš, řecká podoba hebrejského slova Pomazaný, což byl přívlastek židovských králů. Mesiáš se stal zosobněním naděje pro Izrael.¹⁰¹ Má své pevné místo v soteriologických výpovědích o Ježíšově smrti. Titul Mesiáš je na mnoha místech spojen s kérygmatem zmrtvýchvstání. Tento titul měl velmi silnou vazbu na davidovsko-královský typ mesianismu a v menší míře i na kněžskou linii mesiánských očekávání. a je úzce spjat s označením syn Davidův.¹⁰² Později byl očekáván jako nositel konečného vysvobození, tedy spasení. Očekávané naděje potvrzuje i tradice o nápisu na kříži, na němž byl popraven a odsouzen jako židovský král.¹⁰³ Titul Mesiáš se stává Ježíšovým vlastním jménem, protože dokonale plní poslání, které jméno vyjadřuje a je přívlastkem nositele nejhlubší naděje, chápané většinou jako jméno.¹⁰⁴ Výraz Kristus představuje vyjádření významu, který křesťanská víra odhaluje v Ježíši z Nazareta a je o životním příběhu od něhož teologické pojednání dostává své jméno.¹⁰⁵ Nezjevuje se primárně prostřednictvím slovního sebepředstavení, ale svým bytím.¹⁰⁶

Titul je výrazně funkcionální a má tedy soteriologické pozadí.

⁹⁷ Srov. Lk 2,10, Mt 1,21, Flp 2,9-11.

⁹⁸ Srov. Sk 4,12.

⁹⁹ Srov. Sk 4,12, 1 Kor 1,30.

¹⁰⁰ Srov. JAN PAVEL II.: *Redemptoris missio*, čl. 13.

¹⁰¹ Srov. Iz 45,1.

¹⁰² Srov. POSPÍŠIL: *Ježíš z Nazareta...*, 74.

¹⁰³ Srov. Mk 15,2.

¹⁰⁴ Srov. Řím 5,6, 1 Petr 3,18, Lk 2,11.

¹⁰⁵ Srov. POSPÍŠIL: *Ježíš z Nazareta...*, 15.

¹⁰⁶ Srov. HORÁK Jeroným: *Ježíš v evangeliu podle Marka*, Řím: Křesťanská akademie, 1986, 23.

I.4.3.4 Syn Boží

Dalším objasňujícím titulem je Syn Boží vyjadřující Ježíšovo postavení a charakterizující jeho vztah k Bohu. Titul, který se ve SZ dává andělům, vyvolenému národu, synům Izraele a jejich králům, v těchto případech znamená adoptivní synovství.¹⁰⁷ Tato formule je známá od řecky mluvících křesťanů, kteří první formulovali rozvinuté soteriologické výpovědi o obětování a smrti. Ovlivnění tehdejšího očekávání Syna člověka nastalo již ze známých královských žalmů, tehdejší představou o Bohem ustanoveném, pomazaném a vyvýšeném Pánu. Titul Syn Boží navázal na Ježíšův vztah k Bohu, vyjádřený oslovením Abba a vznikl v helénistickém židokřesťanském prostředí. Není to titul znamenající biologické synovství, ale vyjádření podstaty jeho poslání a jeho života. Když Ježíš naplní své poslání, nabývá titul jednoznačně nový, plný obsah.¹⁰⁸ Boží Syn byl, je a bude jedno s Otcem.¹⁰⁹ Ten ho nazývá svým Synem při křtu v Jordánu, při proměnění na hoře.¹¹⁰ V Matoušově evangeliu je použit tento titul i jako pokušení a výsměch.¹¹¹ Odráží se zde předvelikonoční chápání tohoto výrazu.

Z původně funkcionálního titulu ve SZ, se po Velikonocích stává označením Ježíšovy nejvlastnější identity a jeho božství a nový význam je tedy výrazně ontologický.¹¹²

I.4.3.5 Pán

Nejběžnějším christologickým titulem v prvních křesťanských sborech bylo oslovení Pán, (řecky *Kyrios*), který charakterizuje Ježíšův vztah k lidem. Je povelikonoční reakcí na zkušenost Ježíše, na vnitřní prožitek jeho přítomnosti při Večeři obce.¹¹³ Sám Ježíš si tento titul zastřeně připisuje, když diskutuje s farizeji, ale používá ho i otevřeně, když se obrací k apoštolům.¹¹⁴ Ježíšovo panství je naprosto konkrétní povahy ze dvou hlavních důvodů. Pán zůstává provždy tím, jenž trpěl a zemřel pro spásu lidí. Právo vládnout je zakotveno v jeho úplném ponížení na kříži.¹¹⁵ Na straně druhé se však Ježíšovo panství

¹⁰⁷ Srov. Dt 14,1; 32,8, Job 1,6, Ex 4,22, Mdr 18,13, 2 Sam 7,14.

¹⁰⁸ Srov. Mt 27,54, Mk 15,39, Lk 23,47.

¹⁰⁹ Srov. Jan 10,30.

¹¹⁰ Srov. Mt 3,17; 17,5, Mk 1,11; 9,7, Lk 3,22; 9,36.

¹¹¹ Srov. Mt 4,3.5; 27,40.43.

¹¹² Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 77.

¹¹³ Srov. BEINERT Wolfgang a kol.: Slovník katolické dogmatiky, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, 158.

¹¹⁴ Srov. Mt 22,41, Sk 2,34-36, Žid 1,13, Jan 13,13.

¹¹⁵ „Nechť je mezi vámi takové smýšlení, jako v Kristu Ježíši: Způsobem bytí byl roven Bohu, a přece na své rovnosti nelpěl, nýbrž sám sebe zmařil, vzal na sebe způsob služebníka, stal se jedním z lidí. A v podobě člověka se ponížil, v poslušnosti podstoupil i smrt a to smrt na kříži. Proto ho Bůh vyvýšil nade vše a dal mu

netýká obecně dějin a hříchu, ale také dějin a hříchu každého člověka.¹¹⁶ Jeho panství je nejskrytější a zároveň nejobecnější v životě národů i věřících a je předmětem víry.¹¹⁷ Ve své podstatě funkcionální titul se stává výpovědí o Ježíšově božském statutu, o jeho bytí.¹¹⁸

I.4.3.6 Beránek Boží

Titul Boží beránek je specifický pro evangelistu Jana. Tato obětina se nám jeví v apokalyptickém Beránkovi a trpícím Služebníkovi. V tomto oslovení jsme vedeni k Pánu Ježíši, ve kterém už nejde o obětování velikonočního jehněte.¹¹⁹ Velikonoční Beránek, služebník usmiřující všechny směřuje ke skutečnosti a přišel, aby nás dal dohromady.

Oběť v titulu Beránka, je představena jako odpověď člověka na Boží jednání ve formě díkůvzdání. Vzestupná zprostředkovatelská linie je podmíněna linií sestupnou a odkrývá se až v souvislosti s vtělením.¹²⁰

I.4.3.7 Slovo (*Logos*)

Titul Slovo (řecky *Logos*) nám vyjadřuje Ježíšovu preexistenci poslání zjevitelce, ale i spasitele a soudce s jeho univerzální funkcí v díle spásy. Jedná se o reálnou, věčnou existenci subjektu Božího syna, který se v určitém okamžiku dějin stal člověkem. Ježíšova preexistence je úzce spjata s vírou v Ježíšovo božství. Vytváří jednotu s jeho vlastní osobou, která je podstatou zjevení a současně vrcholným sebedarováním člověka. Funkcionální a ontologický rozměr, christologický a soteriologický moment se vzájemně pronikají v jednotě bytí a jednání.¹²¹

jméno nad každé jméno, aby se před jménem Ježíšovým sklonilo každé koleno – na nebi, na zemi i pod zemí – a k slávě Boha Otce každý jazyk aby vyznával: Ježíš jest Pán.“ Flp 2,5-11.

¹¹⁶ Srov. 1 Kor 7,39; 1,27, Kor 3,22.

¹¹⁷ Srov. Flp 3,8, Řim 15,30, 1 Kor 1,2.

¹¹⁸ Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 77.

¹¹⁹ „Existovala vazba krve, v níž se jednalo o smlouvu na život a na smrt, která vyžadovala naprostou oddanost ze strany člověka i ze strany Boha a vyvrcholila hostinou. Beránkova krev symbolizovala poslušnou odpověď na Boží příkaz.“ Ex 24,9-11.

¹²⁰ „A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi. Spatřili jsme jeho slávu, slávu jakou má od Otce jednorozený Syn, plný milosti pravdy.“ Jan 1,14.

¹²¹ „Ontologická christologie se zabývá otázkou kým Ježíš je. Setkáváme se tu s pojmy jako osoba, přirozenost, Bůh, člověk atd. Funkcionální christologie se zaměřuje na otázku po významu Ježíšova díla pro člověka.“ POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 18.

I.4.3.8 Služebník Boží

Trpícím Služebníkem se stává vybraný, oddělený, nevinný Ježíš, jenž se svobodně vydává na smrt, neboť miloval až do konce, přimlouvající se za hříšníky, ukazující přitom na sebe.¹²²

I.4.4 Ježíš z Nazareta ve světle víry

Nyní pojednáme o tajemství Ježíšova života, jednak ve světle předvelikonoční, ale i plné povelikonoční víry. Připomeneme si tajemství Ježíšova života, pojetí vtělení, kenózi a jeho vědomí a poznání.

I.4.4.1 Tajemství Ježíšova života

Vyprávění o Ježíšově dětství v Matoušově a Lukášově evangeliu patří k redakčně nejmladším vrstvám Nového zákona a jsou spjata s christologií tří stádií.¹²³ Jednak znamením Ježíšova původu, který představuje zásadní argument proti adopcionismu.¹²⁴ Za druhé je znamením nového počátku lidstva a stvoření a za třetí je počtetí i narození znamením toho, co se děje s učedníkem při křtu, kdy se duchovně znovu rodí z vody a Ducha.

Ústředním bodem je postavení Ježíše z Nazareta, Otcova jednorozeného Syna.

Když se však naplnil čas, poslal Bůh svého Syna, narozeného ze ženy, podrobeného Zákonu, aby vykoupil lidi, kteří podleli Zákonu. Tak jsme byli přijati za syny. (Gal 4, 4-5)

Celé Písmo se nám naplnilo v Ježíši Kristu a jeho první hlásání shrnul evangelista Matouš v horském kázání.¹²⁵ Ježíš Kristus představuje vrcholné zjevení Boha, je zjevitelem Trojice v dějinách spásy. Zjevuje a prožívá synovskou identitu k Otci.¹²⁶ Tím tedy zjevuje nejen sebe, ale také Otce a jeho lásku. Proto zjevení nemůžeme chápat výhradně „zdola,“ jako kdyby člověk poznával Boha a vystupoval k němu pouze vlastními silami, ale především „shora,“ protože každé pravé poznání Boha je vždy dar, spočívající také v uschopnění lidského srdce k synovskému naslouchání. Analogie mezi zjeveným Božím slovem a mezi

¹²² Srov. LOEW Jakub: Ježíš nazývaný Kristus, Řím: Křesťanská akademie, 1975, 141.

¹²³ Pozn.: Christologie dvou stádií - ponížený - oslavený je základem pro vyjádření na ontologické rovině. Christologie tří stádií pak připojení vyznání Ježíšovy preexistence. Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 71.

¹²⁴ Pozn. Prvními adopcionisty byli ebinoté (židokřesťanská sekta). Podle adopcionistů se Ježíš stal Synem v důsledku Božího výroku a nebyl jím podle přirozenosti. Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 114.

¹²⁵ Srov. Mt 5,7.

¹²⁶ Srov. Sk 13,33, Lk 3,22.

Slovem vtěleným dává zjevení výrazně kenotický charakter.¹²⁷ Ježíš Kristus, jakožto nositel Ducha, pak zviditelňuje jeho působení v průběhu svého života.¹²⁸

Vyznání víry mluví, pokud jde o Kristův život, jen o tajemství vtělení (o početí a narození), a velikonoc (utrpení, ukřižování, smrt, pohřbení, sestup do pekel, vzkříšení, nanebevstoupení). Výslovně se neříká nic o tajemstvích Ježíšova skrytého života ani o jeho veřejné činnosti. Vše, co Ježíš konal a čemu učil, je třeba vidět ve světle tajemství vánoc a velikonoc.¹²⁹ Historickým počátkem plné víry v Ježíše Krista je velikonoční událost a následné setkání s oslaveným Kristem.¹³⁰ Plnou christologii nelze tedy vyvodit ze SZ a z mesiášských představ, které ovlivňovaly Ježíšovy současníky. Předvelikonoční víra je vírou na cestě a cílem této cesty jsou Velikonoce a Letnice. Jde o víru otevřenou, tedy implicitní. Implicitní charakter se netýká Ježíšova bytí ohledně sebe sama, ale učedníků, kteří nedokázali přijmout Ježíšovu novost. Po Velikonocích se obsah této víry mění na explicitní. Počátek a východisko christologie je nejen oslavený Kristus, ale také předvelikonoční Ježíš. Ježíš ve stavu ponížení a oslavení.¹³¹

Délkou Ježíšova *mysteria* je jeho existenciální povaha (poslušnost, sebedarování). Jeho funkcionální význam pro naši spásu představuje imaginární šířka (smíření, očištění, posvěcení) a ontologická stránka christologie postihuje pomyslnou hloubku tajemství jeho božské osobní identity. Tajemstvím Ježíše je, že ve svých činech, slovech i příběhu zpřítomňuje Boží skutečnost, znamenající konec světa, do něhož vstupuje.¹³² A konec světa, znamenající soud nebo spasení stojí od této chvíle ve světle skutečnosti a přítomnosti přicházejícího Boha.

I.4.4.2 Pojetí vtělení

První projev o lidské existenci Syna Božího, Ježíše z Nazareta, zaznamenává evangelista Lukáš.¹³³

Jan hovoří o Slovu, které se stalo tělem ukazuje na spojení podle ekonomie vtělení s tělem, jež přijal a nechal růst podle jeho vlastních zákonů.¹³⁴ Vtělený Syn zjevuje

¹²⁷ „Protože tedy všechno, co tvrdí inspirovaní autoři neboli svatopisci, se musí považovat za tvrzení Ducha svatého, je třeba uznat, že knihy Písma učí spolehlivě, věrně a bez omylu, pravdu kterou chtěl Bůh zaznamenat v Písmě svatém pro naši spásu.“ *Dei verbum* čl. 11.

¹²⁸ „Pod povrchem zjevného slovního smyslu se skrývá tajuplná a hluboká moudrost, aby tak byla potřena pýcha, aby stejně jako byl Kristus ovinut chudými plenkami, boží moudrost byla v písmu zavinuta do pokorných forem.“ BONAVENTURA: *Breviloquium*, Praha: Vyšehrad, 2004, 206.

¹²⁹ Srov. Sk 1,1-2.

¹³⁰ Srov. Sk 10,41, Jan 20,19-29.

¹³¹ Srov. Řím 1,3-4.

¹³² „Okázale končí nikoliv svět, nýbrž Ježíš z Nazareta na kříži“ BORNKAMM: op. cit., 38.

¹³³ Srov. Lk 2,49-52.

¹³⁴ Srov. Jan 1,1-14.

ve zkouškách pravou hlubinu svého bytí a vrcholné zjevení splývá s vrcholnou zkouškou sebevydání na kříži, kde se plně odhaluje pravá identita Ježíše.¹³⁵ Osobní identita božího Syna byla pro Ježíše nejen úžasným vyvoláním, ale zároveň i těžkým povoláním, úkolem a posláním.¹³⁶ Ekonomická Trojice ontologicky závisí na Trojici imanentní, Boží syn vtělením neopouští Trojici, protože i ve svém lidství je neustále ve vztazích k Otci a Duchu. Znalost Trojice imanentní je tak podmíněna Trojicí ekonomickou. Vtělení jako sestup je ontologické povahy, je lokálním přepisem tajemství, které se týká výhradně Kristova lidství a Bůh zůstává zásadně neproměnný a je dílem celé Trojice.

Křesťanská vyznání zdůrazňují Ježíšovo lidství, jeho narození z ženy. Ježíš byl plným člověkem a jeho příběh lidským bojem o poslušnost Boha jako Otce. Boží záměr byl ukázat, prostřednictvím lidí na to, co odpovídá jeho vůli. Zjevit ji v člověku, který se ztotožnil s jeho vůlí, přes odpor lidského odcizení.¹³⁷ Nicejsko-cařihradské vyznání mluví o vtělení jako o přijatém tělu (řecky *sarx*) ve smyslu Ježíšova života a jeho životních podmínkách.¹³⁸ Dále pak a o jeho lidství, stal se člověkem (řecky *anthropos*). V těchto podmínkách žil a plnil své poslání jako člověk k obrazu Božímu. Vtělení, ať už jako počátek Ježíšovy existence, nebo jako stávání se člověkem je dílem celé nejsvětější Trojice. Vtělení je tedy základem křesťanského vyznání a vše, co je přijato je také zbožštěno.¹³⁹ Zjevení Božího Syna je zároveň zjevením Trojice, vnitřního trojičného života.¹⁴⁰

Projevem Ježíšova vtělení můžeme označit jeho veřejné působení a úlohu, kterou naplňoval. Mezník v Ježíšově veřejném působení představuje událost proměny na hoře, stojící na počátku druhé fáze Ježíšova veřejného života, které lze také interpretovat jako přípravu učedníků na nadcházející utrpení.¹⁴¹ Ježíš si plně uvědomoval, že jde v ústřety smrti. V první fázi, při křtu v Jordánu, stojí zjevení Otcovy lásky vůči Synu. K plnému zjevení dochází ve velikonočních událostech, které odhalují svoji skrytou dimenzi slávy. SZ se o vtělení Božího Syna nezmiňuje.

¹³⁵ Srov. Mk 15,39.

¹³⁶ „Bůh vstoupil do lidských dějin a jako člověk se stal i jejich „subjektem.“ Byl jedním z miliard lidí a současně i Jediným! Jeho vtělením dal Bůh lidskému životu onen rozměr, který mu hodlal dát již od samého počátku. Dal jej s konečnou platností – zvláštním a charakteristickým způsobem, v duchu své věčné lásky a milosrdenství a zcela podle své božské svobodné vůle – a s takovou velkomyslností, že při pomyšlení na dědičný hřích, na celé dějiny poklesků lidstva, jakož i na chyby, jichž se dopustil lidský rozum, vůle a srdce.“ JAN PAVEL II.: *Redemptor hominis*, čl. 1.

¹³⁷ Srov. Flp 2,7.

¹³⁸ Srov. Jan 1,14.

¹³⁹ Srov. Flp 2,6.

¹⁴⁰ Srov. JAN PAVEL II.: *Život Kristův*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1999, 63.

¹⁴¹ Srov. Mt 16,13-20, Mk 8,27-30, Lk 9,18-36.

Vtělení jako sestup je ontologické povahy, je lokálním přepisem tajemství, které se týká výhradně Kristova lidství a Bůh zůstává zásadně neproměnný a je dílem celé Trojice. Tajemství vtělení nelze vyvozovat na základě rozumových úvah, neboť je dílem Božím.

I.4.4.3 Kenóze

Klíčovým textem pro představení jednoho z nejobtížnějších základních bodů, pro naši analýzu christologie, je pasáž z hymnu Filipánům.

„Způsobem bytí byl rovný Bohu, a přece na své rovnosti nelpěl, nýbrž sám sebe zmařil, zval na sebe způsob služebníka, stal se jedním z lidí. A v podobě člověka se ponížil, v poslušnosti podstoupil i smrt, a to smrt na kříži.“ (Flp 2,6-8)

Nutno podotknout, že pro svou náročnost pochopení zůstává více či méně pravděpodobnou hypotézou.¹⁴² Přes různé návrhy však zůstává evidentní rozdělení do dvou kenotických podob. V první části je jednajícím subjektem sám Kristus, a ve druhé části je jednajícím subjektem Bůh. Uvedené verše popisují dobrovolný sestup a sebeponížení Ježíše a povýšení samým Bohem nad každé pomyšlení. Vlastní kenotická akce tedy spočívá ve svobodném sebezřeknutí se.¹⁴³ Bůh je dokonalé sebedarování se a není v něm sebestředná moc. Charakteristiku Ježíšova pozemského života a jeho smýšlení můžeme tak nazírat v tajemném sklánění se Boha k člověku a označit ji slovy *synkatabasis* a *condescendentia*.¹⁴⁴ Bůh se v něm k člověku sklání a dává se mu poznat lidským způsobem. Uvedená akce pak vrcholí vtělením Slova a v dobrovolném sestupu a ponížení Božího syna v pohaně na kříži..

První stupeň kenóze pak můžeme označit jako ontologický, kdy Ježíš na sebe bere v úkonu vtělení omezení lidské přirozenosti. Ve druhém stupni vidíme Kristovo smýšlení a jednání v době pozemského života a lze ho označit jako existenciální.

I.4.4.4 Ježíšovo vědomí a poznání

Otázku vztahu mezi ontologickým a psychologickým aspektem a východisko pro Ježíšovo vědění a uvědomování si vlastní identity je třeba neoddělovat, ale rozlišovat a nesměšovat dva způsoby vědomí a poznání, odpovídající příslušným přirozenostem.

Lidská přirozenost je stvořena v možnosti sjednotit se dokonale s osobou Slova, které se do dějinnosti promítá jako směřování k budoucnosti, k eschatologické plnosti.

¹⁴² Srov. BALTHASAR Hans Urs von: *Mystérium Pascale*, Leiptig: St. Benno, 1984.

¹⁴³ Srov. BARTH Karl: *Erklärung des Philipperbriefs*, München, Chr. Kaiser, 1928, 57.

¹⁴⁴ Srov. HELLER Jan: *Bůh sestupující: Pokus o christologii Starého zákona*, Praha: Kalich, 1994, 65.

Ježíš se stal dokonalým člověkem, uvědomující si vědomí sebe sama, svého poslání, včetně rozvoje poznání a vědění.¹⁴⁵

Cíl jeho poslání má dvojí aspekt, jednak vzhledem k Otci, jehož je dokonalým zjevením a jednak pro vykupitelský význam.¹⁴⁶ Ve vztahu k Otci si uvědomoval svoji osobní identitu.¹⁴⁷ Toto jasné vědění o původu poslání v Otci a projevy vědomí výjimečného vztahu k Otci implikují formu vědomí vlastní preexistence.¹⁴⁸ Svě vědomí projevoval i tím, že přišel, aby hlásal radostnou zvěst o Božím království, aby povolal hříšníky, aby naplnil Zákon, aby spasil svět, aby konal vůli toho, který ho poslal.¹⁴⁹ Svěho výjimečného vztahu si byl vědom již ve dvanácti letech. Stal se člověkem i v tom smyslu, že nechtěl vědět vše dopředu, ale vzal na sebe určitou nezajištěnost, která je prostorem, v němž může vtělený Syn Boží prožívat vztah k Otci jako důvěru, svěření se.¹⁵⁰ Tato dobrovolnost nevědění, tvoří součást kenóze vtěleného Božího Syna.¹⁵¹ Jistota jeho poznání se zakládá na spolehlivosti Ježíšových slov a zjevujících skutků, ale také negativně na poslušnosti a pokoře, protože ve shodě s vůli Otce zjevil jen to, co mělo význam pro spásu člověka.¹⁵²

I.4.5 Soteriologické modely

V této kapitole si stanovíme základní soteriologické body. Položíme si otázku co je soteriologie, pojednáme o univerzalitě a významu spasitelství Ježíše Krista, o základních soteriologických modelech a o soteriologickém významu kříže. Zmíníme se i o nesprávném pojetí soteriologického významu kříže.

S mnohými soteriologickými aspekty jsme se zabývali již v předcházejících kapitolách o christologii. Víme, že Ježíš je Spasitel, že spolu souvisí tajemství jeho identity s jeho soupodstatností s Otcem, ale i s jeho lidstvím. Tento ontologický základ, tajemství jeho osoby a díla vytvářejí dokonalou jednotu a základ opravdovosti spásy.¹⁵³

Obecně platí, že spása je osvobození od zla a mnohoznačnost zla sebou přináší i mnohoznačnost pojmu spása.¹⁵⁴ Jedná-li se o poslední a nejvyšší cíl, pak soteriologii

¹⁴⁵ Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 206.

¹⁴⁶ Srov. tamtéž, 261.

¹⁴⁷ Srov. Lk 2,49.52.

¹⁴⁸ Srov. Jan 8,58.

¹⁴⁹ Srov. Lk 4,18-21, Mk 1,38, 2,17; 10,45, Jan 3,16; 4,34; 5,19; 6,38; 3,16.

¹⁵⁰ Srov. POSPÍŠIL C.V., Ježíš z Nazareta..., 207.

¹⁵¹ Vlastní význam slova *kenos* je „prázdný, marný.“ V poslední verzi liturgického překladu NZ se setkáváme s možností „ale sám sebe se zřekl.“ Kenotická akce tak spočívá ve svobodném sebezřeknutí se. Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 195.

¹⁵² Srov. Jan 15,15.

¹⁵³ Srov. JAN PAVEL II.: *Redemptoris misio*, čl. 13.

¹⁵⁴ Srov. JAN PAVEL II.: *Evangelii nuntiandi*, čl. 9.

můžeme definovat jako nauku, označující učení a vykoupení všech lidí skrze zástupnou smrt Ježíše Krista na kříži, ale i jako prostředek vedoucí k tomuto cíli.¹⁵⁵

Naše osvobození pak spočívá v tom, že smíme mít podíl na Kristově svobodě. Jsme povoláni jednat tak, jak Bůh jedná skrze Krista v Duchu svatém s námi v synovské poslušnosti.¹⁵⁶ Neosvobozuje nás soteriologická teorie, ale samo živoucí tajemství a osobní setkání s Pánem. Soteriologie rozlišuje objektivní výkupný čin Ježíše Krista od subjektivního přijetí věřícími.

Do katecheze se křesťanská soteriologie dostala z tradice večere Páně, odkud vychází, a kde má své původní místo v životě. Eschatologicky je zakotvena ve velikonočním dění a navazuje na Ježíšovo specifické vědomí o vlastním poslání.¹⁵⁷

Plná spása je tedy dokonalé spodobení člověka s Bohem a cíl dění leží na hranici tohoto světa v eschatologické plnosti.¹⁵⁸ Kromě eschatologie je soteriologie spjata i s antropologií a pneumatologií.

I.4.5.1 Univerzalita a soteriologický význam vykoupení

Základním údajem křesťanské víry, který nelze prokázat pouze rozumovými prostředky je, že Ježíš Kristus je jediný a univerzální spasitel člověka a celého světa. Tuto skutečnost nám dokládá i Petrovo vyznání, s kterým pochopitelně souvisí spasitelská Boží vůle:

„V nikom jiném není spásy; není pod nebem jiného jména, zjeveného lidem, jímž bychom mohli být spaseni.“ (Sk 4,12)

Univerzální spásná účinnost jeho díla má základ v hypostatické unii, pro své hypostatické spojení jedním z Trojice, je Ježíš tedy univerzálním Spasitelem pro svoje synovství s Otcem.¹⁵⁹ Je tím co koná a zároveň koná to, kým je. Skloubení jeho osoby a díla je dokonalé a neopakovatelné. Skloubení christologie a soteriologie je základním aspektem události spásy. Pouze Syn Boží může uskutečnit vykoupení z hříchů světa, z věčné smrti a z otroctví zákona, a to za spolupůsobení Ducha svatého, podle Otcovy vůle.¹⁶⁰ Ježíšova univerzalita tedy vyplývá z jeho jedinečnosti, z Boží identity a neopakovatelnosti, s jeho skutečností vtělení.

Jak už jsme si uvedli v předcházející úvodní kapitole, obecně platí, že spása je osvobození od zla a mnohoznačnost zla sebou nese i mnohoznačnost pojmu spása, proto

¹⁵⁵ Srov. BEINERT W. a kol.: op. cit., 324.

¹⁵⁶ Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 382.

¹⁵⁷ Srov. POKORNÝ Petr: Vznik christologie. Předpoklady teologie Nového zákona, Praha: Kalich, 1989, 158.

¹⁵⁸ Srov. tamtéž, 239.

¹⁵⁹ „Univerzalita znamená „*versus unum*“,“ tedy „směrem k jednomu.“ MTK: Křesťanství a ostatní náboženství, dokument z 30. září 1996, Praha: Krystal OP, 1999, 53.

¹⁶⁰ Srov. tamtéž, 235.

je nutné rozlišovat jednotlivé aspekty nauky o spáse i relace mezi soteriologií a ostatními tématickými celky systematické teologie.¹⁶¹

Význam spásy můžeme rozlišit do dvou stupňů; jednak na spásu podle člověka, při níž člověk zakouší Boží dobrotu a lásku, a která je sama v sobě neúplná. Je to etapa spásy jen s vnitrosvětským, horizontálním rozměrem. Obraz Boha se stává antropocentrickým přáním a ne někým, kdo nás reálně přesahuje.

Druhým stupněm je spása podle Boha a týká se osvobození od hříchu, od nadvlády zlého ducha, zahrnující celý proces zbožštění, ten lze přijmout jedině ve víře.¹⁶²

Podle výše uvedených rozlišení je nutné vést zkušenost prvního rozměru spásy k její transcendentní nebo-li vertikální dimenzi.

Z dalších základních otázek si vysvětlíme rozlišení mezi spásou a vykoupením, které se promítá i do spirituální teologie. Lidskou složku vykoupení můžeme vyjádřit tím, že se Ježíš Kristus plně zjevuje člověka člověku samému. Člověk v ní tak nalézá vlastní důstojnost svého lidství, jenž má ve skutečnosti i své jméno. Je jím radostná zvěst, evangelium, ale také křesťanství.¹⁶³ Sám pozitivní aspekt spásy můžeme uvést jako přechod ze stavu počáteční dokonalosti do stavu plné dokonalosti a je vlastně ve vztahu k určitému nedostatku dobra. Nerozlišování by vedlo jen na překonání hříchu a člověk by nedošel plnosti zbožštění, jež vyžaduje spásonosný zásah Boží.¹⁶⁴

I.4.5.2 Nesprávné pojetí soteriologického významu kříže

S vysvětlováním uskutečnění díla naší spásy se nevyhneme nesprávným pojetím soteriologického významu kříže. Nezasloužený dar spásy se neúměrně klade na akt vtělení.¹⁶⁵ Dochází tím k oddělení ontologického aspektu christologie od dějinné a existenciální dimenze.¹⁶⁶ Záslužná činnost Ježíšova lidského díla je opomíjena a tím i možnost jeho následování a podílení se na tomto díle.

Součástí soteriologického významu Kristova díla je vítězství nad hříchem, silami zla, ale ne placení výkupného krví ďáblu.¹⁶⁷ Jeho život byl velkým zápasem, přemožením, soudem se vším co člověku brání, aby žil ve společnosti s Bohem. Ježíš

¹⁶¹ Srov. tamtéž, 238.

¹⁶² Srov. Jan 3,7, Řím 6,3.

¹⁶³ Srov. JAN PAVEL II.: *Redemptor hominis*, čl. 10.

¹⁶⁴ „Pozitivní zbožšťující aspekt soteriologie se může v člověku naplnit jedině za předpokladu, že člověk bude nejprve vykopen, osvobozen z otroctví hříchu.“ POSPÍŠIL: *Ježíš z Nazareta...*, 242.

¹⁶⁵ „Hřích jako překážka spásy je pravým zlem, nikoli pouze nedostatkem nedokonalostí ve smyslu počáteční dokonalosti.“ POSPÍŠIL: *Ježíš z Nazareta ...*, 263.

¹⁶⁶ Srov. RATZINGER: *Úvod do křesťanství*, 149-151.

¹⁶⁷ Srov. Mk 1,12-13, Mt 4, 1-11, Lk 4, 1-13.

odzbrojil a veřejně odhalil každou mocnost zla a zvítězil nad nimi.¹⁶⁸ V Písmu se nikde neuvádí vysvětlení teze placení výkupného ďáblu. Jediným Pánem každého tvora je pouze jeho Stvořitel, který jen dopustil, aby ďábel člověka pokoušel.

Další nesprávné pojetí je kříž jako zástupný trest. Znamenalo by to, že kvůli našemu hříchu, by si Bůh na Kristu vylil svůj hněv. Ježíše ukřižovali lidé, kteří nepřijali nabídku spásy. Kříž Ježíše je zjevením Otcovy lásky k člověku, která ukřižováním přemohla ukřižování vtěleného Syna Božího. V události kříže se nám tak ukazuje primát sestupné spasitelské a zjevitelské linie s nekonečným souhlasem člověka projevu Boží věrnosti, ukazující vzestupnou soteriologickou linii.

V rozporu je i názor, že Ukřižovaný zakoušel muka zavržených. Vzhledem k tomu, že stav zavržení je charakterizován ztrátou naděje a zoufalstvím, nemůžeme mluvit o zakoušení beznaděje. Neboť až do posledního okamžiku svého života vykazoval Ježíš nezlomnou důvěru v Boha Otce, zakusil realitu lidské smrti, vzal ji na sebe a naplnil svou přítomností.¹⁶⁹

Pokus Anselma z Canterbury vysvětlit soteriologický význam kříže vychází z jeho pojetí hříchu, tzn. nedat Bohu co mu podle spravedlnosti náleží. Ve svém díle *Cur Deus homo* zvažuje jen otázku Božích práv, bez zmínky o narušení člověka hříchem a terapeutickém rozměru Ježíšovi smrti.¹⁷⁰ Jeho teorie je pro křesťanskou teologii nepřijatelná.

I.4.5.3 Základní soteriologické modely interpretující význam kříže

Nyní se budeme věnovat interpretaci základních teologických teorií, které jsou obecně přijímané, ale neschopné postihnout celou šíři tajemství spásy realizované v kříži.¹⁷¹

Kategorie, která navazuje na předchozí nepřijatelnou teorii je zadostiučinění, které je antropocentrické povahy a je důvodem pro vnitřní nápravu člověka narušeného hříchem.¹⁷² Podstata zadostiučinění vychází z kající dispozice srdce, které chce odpovědět na velkorysost odpouštějící lásky Boha a proměnit ji v bolest vlastní. S touto vnitřní dispozicí se Ježíš staví na místo hříšného člověka a poskytuje zadostiučinění pro mnohé.¹⁷³ Shrneme-li tuto kategorii, můžeme říct, že sestupná linie zprostředkování odpovídá milosrdenství a vzestupné linii naplnění spravedlnosti.

¹⁶⁸ Srov. Kol 2, 14-15.

¹⁶⁹ Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 268.

¹⁷⁰ Srov. tamtéž, 270.

¹⁷¹ Srov. tamtéž, 271.

¹⁷² Srov. BONAVENTURA, op. cit., 249-250.

¹⁷³ Srov. Řím 5,19.

Kříž jako vykoupení a cena naší spásy vychází ze SZ, je projevem milosrdenství a cena spásy zjevuje nekonečnou lásku Boha k člověku.¹⁷⁴ Jedná se o soteriologicky sestupnou kategorii. Vykoupení, realizované v Ježíši v sobě zahrnuje očištění, týkající se otroctví hříchu. Osvobození je přechodem k nové svobodě pro Boha.¹⁷⁵

Novozákonní interpretace Ježíšovy smrti jako oběti je úzce spjata s pojetím oběti SZ.¹⁷⁶ Rozhodující skutečnost Ježíšovy smrti souvisí s jeho vnitřním smýšlením, s otázkou vědění a poznání. Ježíšova proexistence, bytí pro druhé s vnitřní dispozicí poslušnosti, přesahuje metaforické interpretační modely SZ, které byly jen náznakem plnosti.¹⁷⁷

V Janově teologii je tajemství kříže v úzké souvislosti se zjevením.¹⁷⁸ Kříž je zjevením nekonečné lásky, přemáhající temnoty hříchu.¹⁷⁹ Sám Bůh svou věností a spravedlností, spolu s Kristovou krví, nás očišťuje od hříchů.¹⁸⁰ Dochází zde k prolínání sestupné linie ze strany Boha a vzestupné linie odpovědi člověka, ve vtěleném Božím Synu.

Pavlovské pojetí vychází z izaiášovského trpícího služebníka. Kristus zemřel za naše hříchy a jeho oběť byla totálním sebevydáním, obětní dar a obětující splývají v jedno. Kromě toho se Pavel zmiňuje i o kultických obětích, které užívá v analogickém a metaforickém slova smyslu.¹⁸¹ Celý Ježíšův život podle Pavla, má charakter oběti, vrcholící v hodině kříže a základem je dokonalá poslušnost a solidarita.¹⁸²

Kříž jako odpuštění a smíření, jak je na různých místech popisován v Pavlových listech, představuje sestupnou linii spásitelského zprostředkování a vzestupnou linii reprezentuje lidská odpověď, spolu s přijetím Božího daru. Smíření se tak stává rovnováhou mezi odpuštěním a přijetím.

Ontologická a operativní dimenze smíření evokují v mysli člověka tvar kříže.¹⁸³

¹⁷⁴ Srov. Ez 6,6-7, Jan 3,16, Řím 5,8.

¹⁷⁵ Srov. 1 Sol 1,9.

¹⁷⁶ Srov. Oběť smlouvy, Ex 24; symbolizující společenství lidu s Hospodinem, Oběť beránka, Ex 12; poslušná odpověď člověka na Boží příkaz. Celopal, Gn 6,20; Sd 6,21; symbolizující totální odevzdání se Bohu, oběť smíření, Lv 16,1-33; znamení obnovy společenství člověka s Bohem. Oběť služebníka, Ž 50, 8,14-15, Ž 51, 18-19, Ex 4,22, Iz 53,5.

¹⁷⁷ Proto Kristus říká, když přichází na svět: „Oběti ani dary jsi nechtěl, ale dal jsi mi tělo. V zápalné oběti ani v obětech za hřích, Bože jsi nenašel zalíbení. Proto jsem řekl: „Zde jsem, abych konal Bože tvou vůli, jak je o mně v tvé knize psáno.“ Předně říká: „Oběti ani dary, oběti zápalné ani oběti za hřích jsi nechtěl a nenašel jsi v nich zalíbení – totiž v takových, jaké se obětují podle zákona.“ Potom však řekne: „Zde jsem, abych konal tvou vůli.“ Tak ruší prvé, aby ustanovil druhé. Tou vůlí jsme posvěceni, neboť Ježíš Kristus jednou provždy obětoval své tělo.“ Žid 10,5-10.

¹⁷⁸ Srov. Jan 1,9; 3,19; 8,32; 14,6.9.

¹⁷⁹ Srov. Jan 1,29, 1 Jan 2,2.

¹⁸⁰ Srov. 1 Jan 1,9, Jan 1,7.

¹⁸¹ Srov. 1 Kor 5.

¹⁸² Srov. Žid 4,16.

¹⁸³ Srov. BONAVENTURA: op. cit., 262.

Poměrně často se mluví i o záslužné příčině naší spásy. NZ ji výslovně neuvádí, ale z jisté vazby mezi Kristovým sebeponižením a následným povýšením tak lze usuzovat.¹⁸⁴ Záslužnost ukřižování je vyjádřena hodnotou lidského díla vtěleného Slova, tedy svobodným přijetím a úkonem sebedarování Otcova záměru spasit člověka. Tím co vychází z Ježíšova nitra, úkon poslušnosti a lásky.

Shrňme-li teologii kříže, pak platí, že vše co je Kristem obětováno a darováno, je posvěceno, zbožštěno a povýšeno. Tím je člověku umožněn přístup k Bohu a má podíl na Boží přirozenosti; s předpokladem, že se člověk sám v síle niterného působení Kristova Ducha, plně zasvětil, daruje a obětuje Bohu a jeho záměrům.¹⁸⁵ Naše spása je plně Božím darem a Ukřižovaný se svou bolestí, lidským úsilím a potupnou smrtí, představuje vtělenou formu Božího sebe dání člověku.¹⁸⁶

I.4.5.4 Soteriologický význam vzkříšení

Událost ukřižování a událost vzkříšení od sebe nelze oddělovat, neboť jde o přechod k Otci z tohoto světa.¹⁸⁷ Ve vzkříšení, finální příčině procesu, které je Božím zásahem ve prospěch Ježíše, nejde o soteriologickou hodnotu lidských úkonů vtěleného Syna, ale zjevuje se odpověď jeho poslušnosti a oběti, konečný efekt smíření. Přesné mluvení o Bohu je vždy problémem. Po *via affirmationis* musí následovat *via negationis* a vše ústí do *via eminentiae*, a tak je i vzkříšení provázáno zahalením, jež pomine až v eschatologické plnosti.

Zmrtvýchvstání je současně dějinnou, dosvědčenou učedníky, i transcendentní událostí, je vstupem Kristova lidství do Boží slávy. Příprava učedníků na setkání se Zmrtvýchvstalým je důležité rozhodující znamení. Vzkříšení je Božím zásahem ve prospěch Ježíše z Nazareta, nejde v něm na rozdíl od kříže o soteriologickou hodnotu lidských úkonů vtěleného Božího Syna.

Hodina kříže i vzkříšení mají svátostnou účinnost nástrojové i účinné povahy. Nástrojová účinnost se týká lidství Ježíše z Nazareta a účinnou připisujeme Božímu působení skrze Ukřižovaného a Vzkříšeného. S tím je spojena i příčinnost exemplární, následovat Ježíše z Nazareta a projít s ním obtížemi zkoušek.

¹⁸⁴ Srov. Flp 2,9-11.

¹⁸⁵ Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 290.

¹⁸⁶ Srov. tamtéž, 300.

¹⁸⁷ Srov. Jan 16,28.

II. KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE

II.1 Základní hermeneutické údaje

Katechismus katolické církve vznikl během šesti let intenzivní práce. Dvacet let po skončení 2. vatikánského koncilu, v říjnu 1985, svolal Jan Pavel II. mimořádnou synodu. Synoda si měla uvědomit situaci církve, znovu uvážit podstatné úmysly koncilu a dát jim plodnost pro zítřek. V této souvislosti vznikla myšlenka na katechismus světové církve, v analogii k Římskému katechismu, vydaném roku 1566. Objevil se názor, že neustálé změny života a myšlení nepřipouštějí dlouhodoběji platné výroky, katechezi je tedy třeba psát vždy znovu. Provádět ji vždy novým způsobem, neboť katecheze je aktem zpřítomnění, který přináší společné slovo k tomuto člověku v tuto hodinu a obsah musí dostat novou prioritu.¹⁸⁸

K realizaci myšlenky ustanovil Jan Pavel II. 10. června 1986 komisi z dvanácti biskupů a kardinálů, které předsedal kardinál Josef Ratzinger. Komisi v její práci pomáhala redakční skupina sedmi diecézních biskupů a teologických a katechetických odborníků. Redakční tým se skládal ze tří dvojic biskupů. Za část o vyznání víry měli být zodpovědní biskupové Estepa ze Španělska a Maggiolini z Itálie; za část pojednávající o svátostech Medina z Chile a Karlic z Argentiny; za část o morálce Honoré z Francie a Konstant z Anglie; za část o modlitbě J. Corbon z Bejrútu a arcibiskup Levada z USA. Vlastní úřední text byl psán latinsky.

Redakčním tajemníkem byl vídeňský arcibiskup Christopher Schönborn, který zvládl zprostředkování mezi způsobem myšlení a stylistickými formami.¹⁸⁹

Otcové se rozhodli, že výklad nauky má být biblický a liturgický, neboť měl být sestaven projekt pro univerzální církev katolické nauky; a to jak z věrouky, tak z morálky, jenž by mohl být vztažným bodem pro katechismy, které se už v jednotlivých regionech připravují nebo mají být připraveny. Výklad měl být zároveň přizpůsobený současnému životu křesťanů. Komise dvanácti jednomyslně schválila text dne 14. února 1989.¹⁹⁰

¹⁸⁸ „Světlo, které vzejde z tohoto koncilu, bude pro církev pramenem duchovního obohacení. Když z něj načerpá novou energii, bude bez bázně hledět do budoucnosti....Je naší povinností dát se s radostí a beze strachu do práce, kterou vyžaduje naše doba, a pokračovat tak v cestě, po které církev kráčí už téměř po dvacet století.“ JAN XXIII.: Úvodní promluva při zahájení 2. vatikánského koncilu (ze dne 11. října 1962), in: PESCH Otto Herman: Druhý vatikánský koncil 1962-1965, Praha: Vyšehrad, 1996.

¹⁸⁹ Srov. RATZINGER Joseph, SCHÖNBORN Christoph: Malý úvod do Katechismu katolické církve. Praha: Nové město, 1994, 18.

¹⁹⁰ Srov. tamtéž, 18-19.

Vydání tohoto KKC zrcadlí kolegiální povahu episkopátu, je výkladem víry církve a katolické nauky, jak je dosvědčuje a osvětluje Písmo svaté, apoštolská tradice a učitelský úřad církve.¹⁹¹

KKC je adresován především biskupům, kteří udržují soustavu katecheze. Skrze ně se stává knihou vnitřní jednoty ve víře a jejím hlásání; skrze ně se zajišťuje správné přeložení toho, co je společné, do místních situací. Laici jsou spoluodpovědnými nositeli víry v církvi, ručí jak za trvalost víry, tak za její předávání, za její živost a rozvíjení.

KKC je oficiálním textem učitelského úřadu církve. Shrnuje autoritativně, přesnou formou základní spásonosné události a pravdy.

Po církevním schválení ČBK byl do češtiny byl KKC přeložen z francouzštiny Josefem Kolářkem a vydalo ho české katolické nakladatelství a vydavatelství Zvon, Praha v roce 1995

Skutečný význam katechismu pro společnou nauku v církvi lze vyvodit z Apoštolské konstituce, kterou papež vyhlásil jeho platnost.¹⁹² Katechismus je důležitý jako celek.

II.2 Celková struktura Katechismu katolické církve

KKC je výkladem víry církve a katolické nauky, jak je dosvědčuje a osvětluje Písmo svaté, apoštolská tradice a učitelský úřad. Je výrazem péče učitelského úřadu papeže a je podáván především místním církvím jako opěrný bod pro autentický výklad obsahu víry.

KKC se řídí pokynem obsaženým v *Direktoriu Catecheticum Generale* a trinitární dimenze je jeho celkovou perspektivou.

„Bůh, jenž je sám v sobě nekonečně dokonalý a blažený, v úradku své ryzi dobroty, ze své svobodné vůle stvořil člověka, aby mu dal účast na svém blaženém životě. Proto v každé době a na každém místě se Bůh přibližuje k člověku, volá člověka a pomáhá mu, aby Boha hledal, poznával a miloval ze všech svých sil. Svolává všechny lidi, které hřích rozptýlil, k jednotě ve své rodině, v církvi. Činí tak skrze svého Syna, kterého, když se naplnil čas, poslal na zem jako Vykupitele a Spasitele. V něm a jeho prostřednictvím Bůh povolává lidi, aby se v Duchu svatém stali jeho adoptivními dětmi, a tím dědici jeho blaženého života.“¹⁹³

¹⁹¹ Srov. JAN PAVEL II.: Apoštolská konstituce k vydání Katechismu katolické církve *Fidei depositum* (ze dne 11. října 1992), Praha: Zvon, 1995, čl. 4.

¹⁹² „Katechismus katolické církve, který jsem schválil 25. června t.r. a jehož vydání nyní ze své apoštolské moci nařizuji, je výkladem víry církve a katolické nauky, jak je dosvědčuje a osvětluje Písmo svaté, apoštolská tradice a učitelský úřad církve. Uznávám Katechismus za platný a legitimní nástroj ke službě církevnímu společenství a za bezpečnou normu pro vyučování ve víře. Kéž slouží k obnově, k níž Duch svatý neustále volá církev, Kristovo tělo, putující na cestě k nepomíjícímu světlu v království..... Žádám tedy pastýře církve a věřící, aby přijali Katechismus v duchu společenství, a aby jej pilně používali při plnění svého poslání hlásat víru a povolávat k životu podle evangelia. Tento katechismus je jim dán, aby sloužil za spolehlivé a hodnověrné vodítko při vyučování katolické nauce a zvláště při vypracování místních katechismů. Nabízí se také všem věřícím, kteří touží prohloubit své poznání nevyčerpatelného bohatství spásy.“ JAN PAVEL: *Fidei depositum*, čl. 4.

¹⁹³ Srov. Katechismus katolické církve, Praha: Zvon, 1995, čl. 1.

V první části „Vyznání víry,“ KKC nejprve vykládá, v čem spočívá zjevení a víra, kterou člověk odpovídá. Tato část je koncipována na základě Apoštolského vyznání víry. Nejdelší díl KKC nám objasňuje, na základě mnohých citátů z církevních Otců a světců a odkazů, ze vztahu k liturgii a z Písma svatého, jak souvisí vše, co bylo napsáno o víře, se slavením bohoslužby, s modlitbou a s celým křesťanským životem. Svědectví svatých nám ukazují, jak může víra zasahovat do života, aby jej změnila v nový život Kristův.

Ve druhé části „Tajemství křesťanského tajemství“ nás KKC uvádí do svátostí víry, které je slaveno a sdělováno v liturgickém dění. Všechny svátosti a hlavně ty, které uvádějí do křesťanského života, mají za cíl poslední *paschu*–přechod Božího dítěte, která je přes smrt uvádí do života v Království.¹⁹⁴ Je to okamžik, kdy se splňuje, co vyznáváme ve víře a v naději.¹⁹⁵ Svátosti také pramení z velikonočního tajemství Ježíše Krista a vytvářejí organismus s životadárnou úlohou. V tomto jedinečném organismu zaujímá jedinečné místo eucharistie a k ní jsou zaměřeny i ostatní svátosti.

Obě předchozí části KKC vyložily podstatu existence křesťana. O životě křesťana, který odpovídá důstojnosti člověka a křesťanů, se dočteme ve třetí části. Zdůrazňuje se zde, že křesťanský život je život z Trojjediného Boha a zároveň je to život v Kristu.¹⁹⁶ Prolog třetí části vysvětluje, jaká měřítko má použít katecheze o životě v Kristu.¹⁹⁷ Nejprve je zařazena nauka o posledním cíli, blaženosti, potom nauka o prostředcích, které dal Bůh lidem k dosažení tohoto cíle. Třetí část „Život v Kristu“ je v přikázání, milovat Boha celým srdcem a milovat bližního jako sebe sama a uzavírá se, poukazem na poslední cíl lidského života, na věčnou blaženost.

V modlitbě se stává víra životem. Čtvrtá část „Křesťanská modlitba“ nás tedy oslovuje zcela osobně a někdy se doporučuje začínat četbu katechismu od čtvrtého oddílu, neboť křesťanská modlitba je vztahem smlouvy mezi Bohem a člověkem v Kristu. Je to činnost Boha a člověka, vyvěrající z Ducha svatého a z nás. Modlitba je zcela zaměřena k Otci ve spojení s lidskou vůlí Božího Syna, který se stal člověkem a tento krok lásky je především Božím darem. Pokora je základem modlitby k obdržení tohoto daru, a tato čtvrtá část je základem naší modlitby, jejímž projevem je „Otče náš.“ Je předmětem naší prosby, naší chvály, naší přímlyvy a je uzavřena krátkým výkladem k prosbám modlitby.¹⁹⁸

¹⁹⁴ Srov. 2 Kor 5,8.

¹⁹⁵ Srov. Nicejsko-cařihradské vyznání víry „Očekávám vzkříšení mrtvých a život budoucího věku“

¹⁹⁶ Srov. Mt 5,48.

¹⁹⁷ Srov. Řím 6,4.

¹⁹⁸ Srov. JAN PAVEL II.: *Fidei depositum*, čl. 3.

Před každou ze čtyř částí nacházíme raně křesťanský obraz, jako povzbuzení pro katechezi obrazem.

První dva oddíly pojednávají o fundamentálně teologických naukách a fundamentální liturgii a druhé dva díly o fundamentální morálce, obecné nauce a o modlitbě.

Vnější stavba katechismu je uváděna prologem, který nám poslouží jako návod k praktickému používání. Před každou kapitolou jsou shrnuty obsahové údaje a uvedení textu následujícího. Texty tištěné kurzívou, obsahují historické i apologetické doplňky nebo témata menší důležitosti. Stejným písmem jsou tištěny i citáty církevních otců, učitelské tradice, světců, které mají obohatit četbu a vyložit obsah nauky z plnosti křesťanského života. Slova světců jsou většinou uvedena na konci delších odstavců jako závěrečné a jejich svědectví nám ukazuje, že se jedná o nový život, o život v Kristu. V poznámkách se odkazuje především na citáty z Písma, církevní dokumenty a citace pramenů patristických a liturgických.

Každý oddíl je vyznačen v krátkých textech, které shrnují ve zhuštěných formulích podstatu příslušného učení a opět nám pomáhají při hledání vzájemných vazeb.

Texty z Písma nejsou vždy citovány doslovně a pro hlubší porozumění je třeba číst vlastní text podle odkazů v poznámkách. Starozákonní citace Písma svatého se citují podle Českého ekumenického překladu, novozákonní citace používá překlady ČEP, ale i překlad liturgický.

Citace Dokumentů Druhého vatikánského koncilu se citují podle vydání v nakladatelství Zvon, Praha, 1995.

Organický výklad katolické víry je třeba číst jako celek. Z velké tradice katechismů vychází i rozvržení KKC, které soustřeďuje katechezi kolem křestního vyznání víry, svátostí víry, života podle víry a modlitby.

Vnitřní stavba KKC a rozvržení vychází ze čtyřdílného rozdělení, sledující klasickou linii, vycházející z rozdělení Tridentského katechismu.

Vyznání víry, liturgie, evangelní morálka i modlitba mají v KKC trojiční inspiraci, která prochází celým dílem.¹⁹⁹ Zvláště zjevná je misijní dimenze, která je zakotvena v každém poslání Syna a Ducha svatého.²⁰⁰

Liturgie je uvažována především jako dílo Trojice, zvláště eucharistie.²⁰¹ Celá církev se nám zde ukazuje jako lid sjednocený působením jednoty Otce i Syna i Ducha svatého.²⁰²

¹⁹⁹ Srov. KKC, čl. 89-190, 1077-1109, 1693-1695, 2564.

²⁰⁰ Srov. tamtéž, čl. 257, 690, 849-856, 859-860, atd.

II.3 Analýza christologie

Nyní se budeme zabývat rolí Ježíše Nazaretského v Božím plánu, kým Ježíš Nazaretský byl a je v pojednávání KKC. Přičemž nesmíme opomenout i vývoj náboženského myšlení, kterým se mění i myšlení lidské, neboť zahrnuje chápání Ježíše lidskými bytostmi a s měnící se dobou dochází i pokládání otázek, dříve nepoložených.

Nejdříve si objasníme strukturu konkrétní analyzované části a zmíníme se o pramenech, o novozákonní christologii a používaných christologických titulech. Dále pojednáme o analýze christologie z hlediska života Ježíše Krista, pojetí vtělení, kenóze a jeho poznání a vědomí. K analýze christologie neodmyslitelně patří i soteriologie se svými základními modely. Pro naši práci si uvedeme univerzalitu a význam vzkříšení, základní modely interpretující význam kříže a soteriologický význam vzkříšení.

II.3.1 Struktura

Těžiště KKC leží v Božích skutcích, které vyznává Krédo, a které se ve svátostech obrací k člověku. V první řadě jde o to, co učinil Bůh, co svěřil Kristus svým apoštolům a oni pod vedením Ducha svatého předávali. Nejstarší úplný text vyznání víry je ze 4. století a je shrnutím víry apoštolské doby.

Autoři KKC koncipují na základě Apoštolského vyznání víry, ale ve výkladu se odvolávají na Nicesko-cařihradské vyznání víry. Členění vyznání víry je trinitární. Podle starobylé tradice má Krédo dvanáct článků, vyjadřující symbolicky, počtem apoštolů, souhrn apoštolské víry. V centrální část KKC, ve Vyznání víry se nám ukazuje živá prezentace křesťanského tajemství v živé syntéze Písma a učení církve.

II.3.2 Prameny

Samotný text je propojen s prameny, ze kterých byl KKC sestaven tj. s Písmem svatým, citacemi církevních otců a dokumentů ekumenických koncilů. V textu nechybí ani bohaté poznámky a historické a apologetické doplňky. Je napsán jako inspirace pro různé katechismy, jako pokus o systematické vyjádření nauky církve.

II.3.3 Tajemství Ježíšova života

KKC rozvíjí celé bohatství Ježíšových tajemství.²⁰³ Některé body jsou společné všem tajemstvím Kristova života, celý jeho život je zjevením Otce, jeho slova, jeho skutky, jeho mlčení i utrpení.²⁰⁴ Celý Kristův život je tajemstvím vykoupení, které je především plodem

²⁰¹ Srov. tamtéž, čl. 1077-1112, 1358-1381.

²⁰² Srov. *Lumen gentium*, čl. 4.

²⁰³ „...tajemství vtělení (početí a narození) a velikonoce (utrpení, smrt, pohřbení, sestup do pekel, vzkříšení, nanebevstoupení).“ KKC, čl. 512.

²⁰⁴ Srov. tamtéž, čl. 516.

krve prolité na kříži.²⁰⁵ Působí i v celém životě Krista ve vtělení, ve skrytém životě, když svou poslušností napravuje naši neposlušnost; v jeho slově, které očisťuje jeho posluchače, v jeho zmrtvýchvstání, jímž nás ospravedlnil. KKC shrnuje tajemství Ježíšova života do zjevení Otce, do vykoupění jenž je především plodem krve prolité na kříži a do opětného soustředění spásy v Kristu jako Hlavě.²⁰⁶ Ježíš žil svůj život nikoli pro sebe, ale pro nás, za naše hříchy a ukazuje se nám jako náš vzor, s příkladem k následování.²⁰⁷

K Ježíšovu životu patří i jeho skrytý život, spočívající v poslušnosti, která se projevovala již během jeho dětství. Nalezení v chrámě je jedinou událostí, přerušující mlčení o letech jeho skrytého života, kdy zůstával skryt v mlčení obyčejného života.²⁰⁸

Veřejný život je uveden křtem, který je chápán jako určitá aktualizace úkonu vtělení, kdy Ježíš přijal a zahájil své poslání trpícího služebníka a dává se započítat mezi hříšníky. Dochází zde k první fázi zjevení Otcovy lásky vůči Synu. Ve křtu se mění modalita vybavení Duchem svatým a je spjata se svobodným lidským souhlasem.²⁰⁹ Přijímající úloha naplnění spravedlnosti a sejmutí hříchů světa a vstupuje do společenství s lidmi a stává se člověkem.²¹⁰

Ježíšovo pokušení na poušti, které následuje po křtu, ukazuje na protiklad mesiášského poslání Božího Syna. Tato epizoda je popisována s odstíněnou interpretací. Evangelisté Matouš a Lukáš si všímají vzájemných souvislostí jednotlivých zkoušek, podle Marka je Ježíš nový Adam, který zůstal věrný. Odhaluje se nám tak spásonosný význam mesiášských zkoušek, které vrcholí v Getsemanech.

Hlásání Božího království, je jádrem Ježíšova učení. Ježíš zve ke stolu království hříšníky prostřednictvím podobenství a vystupuje s autoritou, a ne jako učitel Zákona.²¹¹ Zvěst o Království je spjata s obrácením, s odpuštěním hříchů. Království je soteriologickou skutečností a jeho znamením jsou Ježíšovy skutky, především uzdravování a exorcismy.²¹² Ježíš identifikuje věc Božího království s vlastní osobou a uvádí v život nebeské království na zemi. Podle Otcovy vůle povznáší lidi k účasti na božském životě a zároveň představuje přicházející, eschatologickou realitu. V KKC

²⁰⁵ Srov. Ef 1,7, Kol 1,13-14.

²⁰⁶ Srov. KKC, čl. 516-518.

²⁰⁷ Srov. tamtéž, čl. 519-521.

²⁰⁸ Srov. Lk 41-52.

²⁰⁹ Srov. Jan 1,33-34.

²¹⁰ Srov. KKC, čl. 535-537.

²¹¹ Srov. Mk 2,17, Mt 22,1-14.

²¹² Srov. Mt 9,35; 11,4-6.

není zmínka o přijetí Boží vlády lidmi ani o jejich jednání ve shodě s Boží vůlí, ale je zde kladen důraz na odpuštění hříchů.²¹³

Událost stojící na počátku druhé fáze Ježíšova působení, kde je potvrzena kromě pravé identity i jeho autorita, je proměnění na hoře. Ježíš nám zde na okamžik ukazuje svou skrytou božskou slávu a připravuje učedníky na nadcházející ponížení a utrpení, kterým musí dobrovolně projít Syn člověka, aby vešel do své slávy.²¹⁴

S pokorou, jenž je Ježíši vlastní, je vydáváno svědectví pravdě příjezdem do Jeruzaléma a ukazuje se nám příchod Božího království, které se má uskutečnit Ježíšovou smrtí a vzkříšením.²¹⁵ Jeho život se nepředstavuje ve smyslu historického dotazu po Ježíšovi. Spíš je celý jeho život předkládán z pohledu víry. Jsou zde uvedeny rysy zjevení Otce s jeho skutky a slova, ale i mlčení a utrpení, které předpokládají i zjevení Syna.

Studium tajemství Ježíšova života nepatří jen do christologie v úzkém slova smyslu, protože stejně tak zasahuje i do soteriologie a rozvoj Ježíšovy poslušnosti představuje sjednocující prvek jeho lidského dramatu. KKC se dívá na tajemství Kristova života ze svátostné perspektivy.

Tajemství vykoupění působící v celém Ježíšově životě je opětným soustředěním dějin spásy v Kristu zaměřené k návratu člověka k jeho původnímu povolání, být Božím obrazem. Ve spojení s lidmi autoři zdůrazňují hříšnost člověka a Ježíše Krista jako přímluvce, který se za nás obětoval. Ježíšova dokonalost se zde ukazuje jako náš vzor a příklad k následování.

Ježíšův život nám dává nahlédnout do společných rysů jeho vnitřního tajemství, na jeho Boží synovství a vykupitelský úkol. KKC tuto perspektivu volí proto, že obecně vyplývá ze samého cíle katecheze, přivádět lidi k životní jednotě s Ježíšem Kristem.²¹⁶ Kristus nežil svůj život pro sebe, nýbrž pro nás a jeho bohatství má být k dispozici každému člověku. Ježíšovo dílo je skutečně Novým zákonem, Novou smlouvou a jediným Zákonem pro Ježíše je Otec sám.²¹⁷

V prvních dvou článcích druhé kapitoly autoři KKC vycházejí především z Janovy christologie (6x), kde celý Ježíšův život je sestupem od Otce a návrat k němu, je oslavou Otce, na níž Otec odpoví oslavením Syna.²¹⁸

²¹³ Srov. KKC, čl. 541-553.

²¹⁴ Srov. tamtéž, čl. 554-556, Lk 9,35.

²¹⁵ Srov. tamtéž, čl. 557-560, Jan 18,37.

²¹⁶ Srov. JAN PAVEL II.: *Catechesi tradendae*, čl. 5.

²¹⁷ Srov. Jan 5,19.

²¹⁸ Srov. Jan 3,13; 13,1; 16,28; 17, 1-5.

Spisy sv. Pavla (4x), nás uvádí do Pavlovy christologie, která je výrazně spjata se soteriologií a vede nás k cíli katecheze, k podobnosti s Ježíšem, představující plnou realizaci spásy a podílení se na životě Nejsvětější Trojice.²¹⁹ Pavel křesťanství prezentuje v protikladu k judaismu a pohanství, kde je Ježíš Kristus víc než Zákon.

Tajemství Ježíšova života je nám více přiblíženo až ve třetím odstavci třetího článku druhé kapitoly KKC, kde se pojednává o tajemství Ježíšova dětství, skrytého a veřejného života.²²⁰ Je zde vidět vyrovnanost novozákonních christologií; Janova christologie (56x), Lukášova (45x), Matoušova (42x) a Pavlova (27x). Ve srovnání k ostatním uváděným christologiím se s Markovou christologií, setkáváme méně (27x).

Třetí odstavec, týkající se tajemství Ježíšova života je tituly přímo protkán; Syn Boží (15x), osobní oslovení Ježíš (49x), titul Kristus (46x) a oslovení Pán (8x).), stejně tak i titul Slovo (7x). Často se opakující christologický titul Boží Syn (6x), typický pro Jana nám v textu zdůrazňuje jeho zjevitelskou úlohu.

Vybrané tituly jsou používány bez návaznosti na jeho život. Nejvíce zastoupeným titulem v prvních dvou článcích je Kristus, který je ale u Pavla evidentně užíván až v povelikonočním významu. Autoři zde rozhodně tituly ani citacemi NZ nešetří.

Dlouhý úsek christologické nauky, který je věnován tajemství Ježíšova života, je základem katecheze a tato perspektiva je základní i pro následující části.²²¹

II.3.4 Pojetí vtělení

Otázka vtělení je tajemstvím obdivuhodného spojení božské a lidské přirozenosti v jediné osobě Slova a jeho účel KKC uvádí ne jen jako smírnou oběť za naše hříchy, ale i pro poznání Boží lásky.²²² Láska, která nabídne sama sebe, se tak ve vtěleném Slově stává vzorem naší svatosti, abychom i my měli účast na božské přirozenosti.²²³

Tajemství vtělení je přejímáno výrazem „Slovo se stalo tělem“ a je výchozím textem i v KKC.²²⁴ Bůh prostřednictvím nestvořeného Slova nejen vše stvořil, ale také ošetřil.²²⁵ Vyjádřením skutečnosti, že Boží Syn na sebe vzal lidskou přirozenost, aby v ní uskutečnil naši spásu, tak vychází najevo Boží moudrost, dobrotivost a moc.

²¹⁹ Srov. Flp 3,8-11.

²²⁰ Pozn. Vyznání víry výslovně o tajemstvích Ježíšova života nepojednává.

²²¹ Srov. KKC, čl. 512-570.

²²² Srov. 1 Jan 3,5, 4,10.14, Jan 4,9; 3,16.

²²³ Srov. Mt 11,29, Mk 9,7, J 14,6; 15,12, 2 Petr 1,4.

²²⁴ Srov. KKC, čl. 457-460, Jan 1,14.

²²⁵ Srov. BONAVENTURA: op. cit., 162.

Jedinečná a zvláštní událost vtělení Božího Syna byla svrchovaně příhodná pro naši nápravu pro poznání Boží lásky, pro vzor svatosti a účasti na božské přirozenosti.²²⁶ Člověk je tak přiváděn k poznání Boha a k připodobnění se k Bohu.²²⁷ Sjednocení přirozeností je v KKC naznačeno pomocí dvou zkrácených hymnů sv. Pavla, citovaných z liturgického překladu NZ.²²⁸ Pravost tvrzení o pravém Bohu a pravém člověku autoři KKC dokládají argumentací koncilů.²²⁹ Naprosté svobodě Božího jednání v dějinách spásy odpovídá, že tajemství vtělení nelze před jeho uskutečněním vyvozovat jen pomocí rozumových úvah. Vtělení je samo v sobě soteriologickou a eschatologickou skutečností. Vtělení není jen akt sjednocení dvou přirozeností, ale historické stávání se člověkem, vrcholící v okamžiku dokonání.²³⁰

V Ježíši Kristu byla veškerá plnost, plnost moudrosti v intelektu vzhledem k poznávaným věcem a ke způsobům poznání.²³¹ Kristus lidským způsobem, jak ve své duši, tak i ve svém těle vyjadřuje božské jednání Trojice.²³² Vtělení Syna je zjevením nepochopitelné a ze strany člověka naprosto nezasloužené Boží lásky k člověku a k celému stvoření.²³³

Vzhledem ke způsobu vtělení, stává se součástí naší analýzy i panenské početí, které se stává znamením věčné synovské identity vtěleného Slova. Úloha Panny Marie je vyznamenána Božím mateřstvím a její poslání bylo předurčeno poslání svatých žen SZ.²³⁴ Zasvětila se jako služebnice Páně, osobě a dílu svého syna a pod ním i sním sloužila

²²⁶ „V tom je láska: ne že my jsme si zamilovali Boha, ale že on si zamiloval nás a poslal svého Syna jako oběť smíření za naše hříchy.“ 1 Jan 4,10.

²²⁷ „Nechť je mezi vámi takové smýšlení jako v Kristu Ježíši.: Způsobem bytí byl roven Bohu, a přece na své rovnosti nelpěl, nýbrž sám sebe zmařil, vzal na sebe způsob služebníka, stal se jedním z lidí. A v podobě člověka se ponížil, v poslušnosti podstoupil i smrt, a to smrt na kříži. Proto ho Bůh vyvýšil nade vše a dal mu jméno nad každé jméno, aby se před jménem Ježíšovým sklonilo každé koleno – na nebi, na zemi i pod zemí – a k slávě Boha Otce každý jazyk aby vyznával: Ježíš Kristus je Pán.“ Flp 2,5-11; o tomtéž mluví i list Židům 10,5-7.

²²⁸ „Božství a lidství se nesjednocují v jednotě přirozenosti nebo případku, nýbrž se sjednocují v jednotě osoby a hypostaze. A poněvadž Boží přirozenost nemůže subsistovat v žádné individuální podstatě kromě vlastní hypostaze, proto také ono sjednocení nemůže být v hypostazi nebo osobě člověka, nýbrž musí být v božské hypostazi.“ BONAVENTURA: op. cit. 166.

Srov. BARTH Karl: Základy dogmatiky, Praha: Kalich, 1952, 113. Koncil v Chalcedonu v roce 451 formuloval tezi, že jednota trvá nesmíšeně, neproměnně, nerozděleně a nerozlučně.

²²⁹ Srov. KKC, čl. 464-469: koncil v Niceji roku 325, v Efezu roku 431, v Chalcedonu roku 541 a pátý Konstantinopolský koncil roku 553.

²³⁰ Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 79.

²³¹ „V Kristu tedy bylo věčné poznání ze strany božství, smyslové poznání ze strany těla a smyslovosti, poznání vědního charakteru ze strany mysli a ducha.“ BONAVENTURA: op. cit. 175.

²³² Srov. KKC, čl. 470-475.

²³³ Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 171.

²³⁴ „Poněvadž v mysli Panny láska Ducha svatého planula obzvláštním způsobem, proto také v jejím těle síla Ducha svatého konala podivuhodné věci.“ BONAVENTURA: op. cit., 170.
Srov. Gn 3,15; 3,20.

tajemství vykoupení.²³⁵ Ze svobodné víry a poslušnosti spolupracovala na lidské spáse, a tak se Mariino duchovní mateřství vztahuje na všechny lidi, které přišel Syn spasit.²³⁶ Teologický význam panenského početí je v KKC vnímán především jako znamení věčné synovské identity

Ve třetím článku KKC, přestože je sledován text Apoštolského vyznání víry, se autoři odvolávají na Nicejsko-cařihradské vyznání víry, ve kterém se tento článek vyznání projevuje v rozšířené podobě, a to v dynamické souvislosti s otázkou naší spásy.²³⁷ Ústřední téma se zde označuje přímo pojmem vtělení (lat. *incarnatio*).

Podkladem ontologického vyjádření identity vtělené osoby Syna, jsou dějinné události. Tímto vyjádřením se nám zpětně osvětluje hlubší porozumění christologickému a soteriologickému smyslu dějů. Ve druhé části třetího článku KKC, vstupuje tato spása do lidského světa a Ježíš přichází na svět, jako ostatní lidé.²³⁸

Autoři v kapitole o vtělení čerpají z citací církevních otců, z christologie podle Jana a ze spisů sv. Pavla.

Janova christologie (23x) nám zdůrazňuje Ježíšovu velikost a slávu a Duch svatý vydává o Ježíši svědectví..

Lukášova (14x) novozákonní christologie (24x). Je zde použita především v druhé části v souvislosti s Ježíšovým narozením z Panny.

Pavlova (17x) christologie opěvuje tajemství vtělení a poznání Božího Syna jako zvláštní znamení a symbol lásky, vydáním se za každého z nás.

Doplněním zmíněných christologií je Matoušova christologie (8x), zmiňující se o panenství Marie.

V této části není téměř vůbec zastoupena christologie podle Marka (3x), přestože základní ladění evangelia je dáno již počáteční větou, kde je Kristus podmětem celého evangelia.²³⁹ Teologický význam panenského početí je vnímán především jako znamení věčné synovské identity

Janovský titul Slovo (16x) nám ukazuje na Ježíšovu preexistenci, na jeho věčnou osobní identitu a tajemství vtělení. V analyzovaném textu o soteriologickém momentu preexistence pojednáno není a je zde zdůrazněn jen rozměr ontologický. Pravda o věčném

²³⁵ Srov. *Lumen gentium*, čl. 56.

²³⁶ Srov. KKC, čl. 484-507.

²³⁷ „On pro nás lidi a pro naši spásu sestoupil z nebe .Skrze Ducha svatého přijal tělo z Marie Panny a stal se člověkem“ Nicejsko-cařihradské vyznání víry. KKC, čl. 456.

²³⁸ „Když se však naplnil stanovený čas, poslal Bůh svého syna, narozeného z ženy, podrobeného zákonu, aby vykoupil ty, kteří jsou zákonu podrobeni, tak abychom byli přijati za syny.“ Gal 4,4-5.

²³⁹ „Počátek evangelia Ježíše Krista, Syna Božího.“ Mk 1,1.

Slově, v jistém smyslu potvrzuje zjevení ohledně Moudrosti ve Starém zákoně, ale současně toto zjevení přesahuje.

Titul Syn Boží (36x) je jednak použit při citacích z NZ a jednak objasňuje původ Ježíšovi dvojí přirozenosti, božské a lidské v jediné osobě Slova.

II.3.5 Kenóze

O dobrovolném přijetí smrti kříže, ve kterém se soustředí drama Ježíšova života, soustředěného do propastného sebezřeknutí, se autoři KKC zmiňují ve čtvrtém článku v souvislosti s agonie v Getsemanech.²⁴⁰ Kristus se v KKC projevuje jako Boží služebník, poslušný božské vůli. Role služebníka je zmiňována i v kapitole „Jak je Boží Syn člověkem.“²⁴¹ Není zde přímo interpretován celý hymnus Flp 2,6-8 související se samotnou kenotickou akcí dvou stupňů.

II.3.6 Ježíšovo vědomí a poznání

Otázku vztahu mezi ontologickým a psychologickým aspektem a východisko pro Ježíšovo vědomí a uvědomování si vlastní identity nelze oddělovat. Je třeba rozlišovat a nesměšovat dva způsoby vědomí a poznání, odpovídajícím přirozenostem.

Z pohledu církevních otců a koncilů se nám do této otázky o pravdě víry vnáší lidské představy o člověku, podle kterých lidské poznání Božího Syna současně vyjadřovalo božský život jeho osoby. Jeho lidská přirozenost poznávala a na sobě projevovala všechno, co odpovídá Bohu, ne sama ze sebe, nýbrž díky svému spojení se Slovem.²⁴² Prožitek blaženého patření na Boha je nesdělitelný, ale současně nám Ježíš sděluje co vidí u Boha.²⁴³

Druhým aspektem je, že Ježíš odhaluje pouto lásky, které ho spojuje s Otcem a tím odhaluje i své božství. Pohled logiky lásky s její zkušeností Boží lásky, kterou měl Ježíš v plnosti odpovídá skutečnosti jeho dobrovolného ponížení.²⁴⁴ Odhalení pouta svého božství si uvědomuje na základě zkušeností, v pohledu plném synovské lásky, obráceném k Otcí.²⁴⁵ Tento druhý náhled je vrchol naprostého darování sebe sama Bohu v lásce.²⁴⁶

Ježíš z Nazareta projevil jasné vědomí svého synovství již v útlém věku, kdy dospěl k vědomí své naprosto výjimečné osobní identity, v prokazování nejhlubší úcty

²⁴⁰ Srov. KKC, čl. 612.

²⁴¹ Srov. tamtéž, čl. 472.

²⁴² Srov. tamtéž, čl. 471-475.

²⁴³ Srov. Jan 1,18; 3,32; 8,38.

²⁴⁴ Srov. Flp 2,7.

²⁴⁵ Srov. DREYFUS Francois: Věděl Ježíš, že je Bůh?, Praha: Krystal OP, 1998, 100.

²⁴⁶ Srov. KKC, čl. 477-478, 603-609, 612, 616.

jeruzalémskému chrámu.²⁴⁷ V KKC jsou uvedeny souvislosti i s jeho vědomím ve výroku dne soudu, kdy Ježíš nazývá Boha Abba, dále je zde projeven jedinečný vztah k Otci a Ježíšovo vědomí vykupitelského významu nadcházející smrti při poslední večeři.²⁴⁸ Projevy vědomí úzce souvisí i s christologickými tituly, s mesiášským tajemstvím, s projevy autority a s tajemným výrazem „já jsem.“²⁴⁹

Milost sjednocení není provázána vírou, ale jistým věděním, které pro nás zůstává tajemstvím. Kristovo vzkříšení a oslavení, je vnějším znamením pravdivosti. Zjevování tajemství vlastní totožnosti se definitivně protíná s ontologickou linií identity právě v okamžiku svého vyvrcholení, tedy na kříži.

Autoři katechismu ohledně vědomí a poznání Ježíše Krista vycházejí především z christologie Jana (40x) a z Pavlových listů (36x). Z Matoušovy christologie (27x), z Matoušovy (27x), z Markovy (13x) a z Lukášovy (14x).

Z christologických titulů jsou zde rovnoměrně zastoupeny Kristus (13x) a titul Syn Boží (13x). Doplnujícím christologickým titulem je titul Slovo (3x).

II.3.7 Soteriologické modely

Z předcházejícího výkladu víme, že tajemství osoby Ježíše Krista a jeho dílo vytvářejí dokonalou jednotu. Ukázali jsme si, že jeho sebedarování je svátostí Božího sebedarování člověku, vycházející z lůna imanentní Trojice.²⁵⁰ Nyní se zaměříme na soteriologické modely, na analýzu významu vykoupení, tajemství Ježíšova kříže, které přesahuje naši chápavost. Uvedené modely nás povedou do tajemství objektivního spasitelského významu díla i osoby Ježíše Krista.

II.3.7.1 Univerzalita a soteriologický význam vykoupení

V KKC je věnovaná pozornost nejen významu a smyslu Ježíšova života, ale i historickým událostem a osvětlení jejich vzájemných souvislostí v návaznosti na SZ.²⁵¹ Z toho nám vyplývá, že je třeba nezaměřovat se přednostně na tajemství Kristova utrpení jen z pohledu kříže, ve kterém nacházíme vyvrcholení. Nesmíme zapomínat na jeho celkový význam.

²⁴⁷ Srov. KKC, čl. 534, Lk 2,49.52.

²⁴⁸ Srov. tamtéž, čl. 610-612.

²⁴⁹ Srov. tamtéž, čl. 443, 459, 590, 653.

²⁵⁰ „Pokud se zabýváme úzkou vazbou mezi christologií a trinitární teologií, nemůžeme se v této souvislosti nezmínit o otázce vztahu mezi imanentní Trojice, tedy tím, jak Bůh je věčně sám v sobě, a ekonomickou Trojicí, tedy tím, jak se toto tajemství zjevuje a lidským způsobem realizuje v dějinách spásy.“ POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 173.

²⁵¹ Základní popis soteriologického významu vykoupení nacházíme ve SZ: „Já jsem Hospodin. Vyvedu vás z egyptské roboty, vysvobodím vás z vašeho otroctví a vykoupím vás vztaženou paží a velkými soudy. Vezmu si vás za lid a budu vám Bohem. Poznáte, že já jsem Hospodin, váš Bůh, který vás vyvede z egyptské roboty.“ Ex 6,6-7.

Čtvrtý článek vyznání víry o soteriologii nám tak představuje jednu z klíčových kapitol, navazující na články předcházející.

V KKC je zodpovězena otázka o vině Židů za Ježíšovu smrt.²⁵² Poukazuje se na to, že Židé nejsou kolektivně zodpovědní za smrt Ježíše, ale že to byly naše hříchy, které Krista ukřižovaly. Zatvrzelost srdcí, nevěra členů velerady, kteří Ježíše odsoudili jako rouhače, ale i každý hříšník, který má podíl na Ježíšově utrpení, spočívající v odhalení.²⁵³ Kromě této uvedené přímé historické příčinnosti zde chybí přechod na teologickou rovinu nejhlubší podstaty každého hříchu.²⁵⁴

Časté oslovení Kristus vyplývá z předobrazu deuterizoizaiášovského Služebníka, ve kterém se také odráží jeho vědomí o přesahu vlastního poslání nad těmito představami, o přesahu vlastní osobní identity vzhledem k „synu Davidovu.“²⁵⁵ Nesetkáváme se zde se zdůrazněním skutečností evangelisty Jana, že kříž je vrcholným zjevením Ježíše jako Božího Syna a pravého eschatologického krále, kdy spása spočívá především v existenciálním přijetí, v poznání tohoto zjevení Boha. Jen v nepatrné, neúplné kenotické zmínce je, ne zrovna vhodně, použit výraz „otrok.“²⁵⁶ Také je opomenuta i událost posledních slov na kříži, kdy Ježíš projevuje svou důvěru, v konečný Otcův zásah ve svůj prospěch.²⁵⁷

Opět v prvním odstavci čtvrtého článku KKC autoři nejvíce vycházejí z novozákonních pramenů, nejčastěji z Janovy christologie (48x). Lukášova a Matoušova christologie jsou zastoupeny rovnoměrně (25x, 27x), Pavlova (18x) a zcela výjimečně i christologie Markova (15x).

Z používaných titulů se v prvním odstavci nejvíce setkáváme s osobním oslovením Ježíš (16x), Syn Boží (13x) a s titulem Kristus (8x).

Ve druhém odstavci čtvrtého článku, pojednávajícím o výkupném činu Ježíše se doplňuje titul Kristus (17x) s Pavlovou christologií (67x), a titul Slovo (9x) s Janovou christologií (41x).

²⁵² Srov. DRUHÝ Vatikánský koncil: Deklarace o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím *Nostra aetate* (ze dne 28. října 1965), in: Dokumenty druhého vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1965, čl. 4.

²⁵³ KKC, čl. 595-598.

²⁵⁴ Teologická problematika významu vykoupení Kristovy smrti na kříži spočívá v popsání skutečnosti, že právě lidské utrpení a smrt jsou vrcholným a univerzálním prostředkem spásy. „Teologie hledá a ustavičně modifikuje jak, komunikovat v proměnách času zvěst pravdy.“ POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 36.

²⁵⁵ Přesné mluvení o Bohu je vždy problémem. Po *via affirmationis* musí následovat *via negationis* a vše ústí do *via eminentiae*. Srov. tamtéž, 60.

²⁵⁶ Srov. KKC, čl. 602.

²⁵⁷ Srov. „O třetí hodině zvolal Ježíš mocným hlasem: „Eloi, Eloi, lema sabachtani!“ což přeloženo znamená: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ Mk 15,34.

Třetí odstavce čtvrtého článku ve stručnosti popisuje pohřbení Ježíše. Autoři KKC se zde zaměřují spolu s christologií Pavla (11x) a Jana (5x) na tituly Kristus (9x) a Syn (4x).

Zvláštností čtvrtého článku jsou poučení spolu s christologií Pavla (11x) a Jana (5x) o Ježíšově vztahu k Izraeli a výklad vztahu k Zákonu, k chrámu a k víře v jedinstvo Boha.²⁵⁸

Vzhledem k tomu, že je prakticky nemožné definovat to, co v sobě zahrnuje celé tajemství víry, nelze ani od KKC očekávat vyčerpávající a jednoduché řešení daného problému.

II.3.7.2 Základní soteriologické modely interpretující význam kříže

Násilná smrt nebyla náhodná v rámci nešťastné shody okolností, ale patří k tajemství Božího plánu. V KKC je uvedena trinitární perspektiva v souvislosti s rozhodující iniciativou Otcovy lásky, ve které bere vážně lidskou svobodu a předvídá i její zneužití. Kristovo utrpení není myšleno jako usmíření nějakého Otcova hněvu vůči hříšníkům, ale jako Boží sklánění se v „sestupné linii“ k těm, kteří se od něho odklonili. K jednoznačnému důrazu soteriologického zprostředkování autoři KKC nezapomněli ani na „vzestupnou linii“ výkupného zprostředkování Kristova kříže, která je v KKC předkládána ve světle trpícího služebníka, který nepoznal zavržení vlastního hříchu.²⁵⁹ Ježíš, vtělený Syn Boží přijal Otcovu iniciativu svobodně a dobrovolně svou dokonalou synovskou poslušností.²⁶⁰

Podtržením vykupitelského významu aktivity Ukřižovaného se stává oběť, která navíc ukazuje na podílení se učedníků Kristově vydanosti, prostřednictvím eucharistie.²⁶¹ Obětování se za naši spásu je vyjádřeno slavnostním vjezdem do Jeruzaléma.²⁶² Prorockým gestem, při poslední večeři, ustanovením Eucharistie, dal své smrti význam oběti nové smlouvy a událost poslední večeře je tak anticipací smrti. Je proměněním smrti v akt lásky.²⁶³ Smrt, která je ze své podstaty koncem, přerušením každé komunikace, je jím proměněna v akt sebe-komunikování. To je spása člověka, kdy láska vítězí nad smrtí.

²⁵⁸ Srov. KKC, čl. 574-591.

²⁵⁹ „U sestupné christologie reflexe začíná od Kristova božství, od jeho preexistence, od Tajemství Trojice. Vzestupná christologie se nejprve zabývá výzkumem Ježíšova lidství a snaží se dojít k jeho božské identitě.“ POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 19. Srov. KKC, čl. 601-603.

²⁶⁰ Srov. KKC, čl. 608-610.

²⁶¹ Srov. tamtéž, čl. 610-611.

²⁶² Srov. tamtéž, čl. 557-560.

²⁶³ Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 107.

Kalich nové smlouvy Ježíš přijímá z Otcových rukou při smrtelné úzkosti, která vrcholí v Getsemanech.²⁶⁴

Kromě soteriologických modelů vykoupení a obětí nalezneme v této části KKC i soteriologické modely zadostiučinění, zásluha, usmíření a odčinění. Je to právě láska, která dodává hodnotu Kristově oběti.²⁶⁵

Model zadostiučinění, podle citace tridentského koncilu, je spíš nepřesný překlad výrazu vykoupení.²⁶⁶

S termínem zásluha se setkáme opět z citace tridentského koncilu, zdůrazňující jedinečnou povahu Kristovy oběti jako příčiny věčné spásy, jako cestu poslušnosti a dobrovolně přijatého ponížení.²⁶⁷ Toto odhalení se tak pro nás stává základním pravidlem pro seberealizaci, stávání se sebe samým, stávání se člověkem.²⁶⁸ Ježíšovo dílo jako zásluha není vzestupnou soteriologickou mediací, ale darem individuální lidské přirozenosti, kterým se Bůh daruje každému člověku skrze lidský život.

Model solidarity je v KKC vyjádřen v souvislosti s námi hříšníky. Kristus vyzývá učedníky, aby vzali svůj kříž a následovali ho.²⁶⁹

Kristova smrt je jediná a definitivní obětí. Teologická reflexe se opírá o projevy Ježíšova vědomí, že v dané historické situaci se jeho poslání skončí tragickým odmítnutím ze strany představitelů náboženských autorit a o skutečnost, že sám Ježíš dává tomuto vyvrcholení svého pozemského života zřetelně vyhraněný význam výkupné smrti, ve smyslu deuterioizaiášovského Služebníka Hospodinova, oběti nové smlouvy i vrcholeného zjevení Boží slávy.²⁷⁰

Vyvrcholením Ježíšových mesiášských zkoušek je jeho ukřižování. V této situaci je pro Ježíše největší a poslední zkouškou mlčení jeho Otce.²⁷¹ Láska, která je plna respektu vůči milovanému, neznamena jen aktivitu, ale vyžaduje také respekt tiché a naslouchající pozornosti vůči milovanému a vůči jeho odpovědi lásky.²⁷² V souladu s poslušností vtěleného Syna znamená konat to, co koná Otec.²⁷³

²⁶⁴ Srov. KKC, čl. 612, Mt 26,36-46, Mk 14,32-42, Lk 22,40-46. Vyprávění má hluboký historický základ, synoptici předkládají popisy, které se navzájem poměrně dost liší.

²⁶⁵ Srov. KKC, čl. 616.

²⁶⁶ Srov. tamtéž, čl. 615-617. „Neboť zadostiučinění není něčím, co by předcházelo odpuštění, ale je tím co přichází po odpuštění.“ POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 274.

²⁶⁷ Srov. KKC, čl. 617.

²⁶⁸ Srov. *Gaudium et spes*, čl. 22, 41.

²⁶⁹ Srov. KKC, čl. 618.

²⁷⁰ Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 109.

²⁷¹ Srov. Mt 27,46, Mk 15,34, v KKC uvedeno není.

²⁷² Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 110.

²⁷³ Srov. Jan 5,19.

Následně sám vtělený Syn nabídne svým mlčením v hrobě Otci ten samý prostor, jako jemu nabídl Otec v hodině kříže.²⁷⁴ Tato propastná poslušnost, ticho vtěleného Slova, se stává analogickým prostorem pro Otcovu definitivní odpověď, kterou je vzkříšení a oslavení Syna člověka.²⁷⁵

Pravdy víry, že Ježíšova smrt je dokonalou obětí Nového zákona, je pro nás smírnou obětí, kterou přinesl za všechny a náleží k prazákladu křesťanského vyznání.²⁷⁶ Přesto Bůh zůstává věrný sám sobě a své lásce k člověku, která se zjevuje v ukřižované podobě. Pro hlubší pochopení tohoto způsobu spásy si musíme uvědomit, že kříž není jen odčinění našich hříchů, ale znamená pro nás podíl na Kristově oběti, zpodobení s ním a následné zpodobení s Bohem.

Autoři čerpají převážně z Janova evangelia (38x) a z Pavlových spisů (56x). Pavel pohlíží v souladu s předchozí tradicí na tajemství kříže převážně z hlediska překonání lidského hříchu, který je i v kontextu upřednostňován. Jan skrze beránka, který snímá hříchy světa; Kristus se obětuje Otci celým životem a svobodně se ztotožňuje s vykupitelskou láskou Otce.

Vydání Syna člověka v synoptických evangeliích Matouš (14x), Marek (4x), Lukáš (11x) je projevem lásky k nám a rozhodně neimplikuje zaslíbení ve zlu, které Syn zakouší.

Kromě již uváděných titulů Kristus (13x) a Boží Syn (8x) se nám zde nově objevují tituly trpícího služebníka (5x) a beránka Božího (2x). Oba nově uvedené tituly zdůrazňují dovršení vykoupení lidí ve světle života i smrti Ježíše.

II.3.7.3 Soteriologický význam vzkříšení

Jak už jsme se zmínili výše, v kříži vrcholí všechna tajemství Kristova života, ve kterých vtělený Syn zjevuje Otce a současně uskutečňuje dílo vykoupení.

Vyznání víry v pátém článku KKC „Sestoupil do pekel, třetího dne vstal z mrtvých,“ se také týká ústředního pokladu víry. Není obsaženo v Nicejsko-cařihradském vyznání víry, ale v českém překladu Apoštolského vyznání, na základě něhož je koncipován KKC, se sestup do pekel uvádí. Tento výraz nás může vést ke špatné interpretaci, jak už jsme se zmínili v kapitole soteriologických témat, při výkladu diskutabilních popisů soteriologického výkladu kříže. Podstatným prvkem zakoušení zatracení je beznaděj, ale s tou se u Ježíše nesetkáváme. V pravém významu překladu se jedná o podsvětí nebo říši mrtvých, kam spolu s Kristovou duší sestupuje i sám Boží

²⁷⁴ Srov. KKC, čl. 625-627.

²⁷⁵ Srov. POSPÍŠIL: Otec a kříž Ježíše z Nazareta, Teologický sborník 4 (1996), 46-92.

²⁷⁶ „Kategorie smíření tedy nejlépe vystihuje rovnováhu mezi oběma směry zprostředkování.“ POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 291.

Syn, kde prožívá hlubinu osamění. Jedná se o lidské zakoušení kenóze, a tak i naše smrt je nejen proměněna, ale i vtažena do dynamismu trinitárního života. Ježíš nesestoupil do pekla proto, aby vysvobodil zavržené, ani aby zničil peklo zavržení, nýbrž aby vysvobodil spravedlivé, kteří ho předešli a svou smrtí za nás přemohl smrt a ďábla.²⁷⁷

Vrcholnou pravdou naší víry v Ježíše Krista je Ježíšovo zmrtvýchvstání ve druhém odstavci pátého článku KKC. Je to událost, spojená s historicky zjištěnými úkazy. Zmrtvýchvstání je současně dějinnou i transcendentální událostí a prázdný hrob je důležité rozhodující znamení.²⁷⁸ Kristovo vzkříšení nebylo návratem k pozemskému životu, ale je podstatně odlišné, neboť přechází ze stavu smrti do života mimo čas a prostor. Jeho tělo je při vzkříšení naplněno mocí Ducha svatého a je předmětem víry jako transcendentní zásah samého Boha do stvoření a dějin.²⁷⁹

Spásonosný smysl neposuzuje KKC jako zadostiučinění nebo zásluhu. Kristovo vzkříšení je splněním zaslíbení Starého zákona. Výraz „ve shodě s Písmem,“ je opět v KKC použit z Nicejsko-cařihradského vyznání. Ukazuje na uskutečnění předpovědí, které nastaly Kristovým vzkříšením. V poslušnosti a lásce přijaté utrpení a sestup do hlubiny hrobu nám zjevuje velikonoční drama, mající dvě hlediska. Jednak nás svou smrtí Kristus osvobozuje od hříchu a současně nám sjednává přístup k novému životu. Tento život je především ospravedlněním, který nás vrací do Boží milosti. Jako zdroj našeho budoucího vzkříšení nás pozvedá k pravé důstojnosti a je zdrojem našeho budoucího vzkříšení.²⁸⁰

Autoři v KKC překonání lidského hříchu zdůraznili, ale chybí zde odkazy na Janovo evangelium, a to v souvislosti s vydaností a sebedarováním, které jsou základem zbožštění člověka.

KKC vyznává Apoštolské vyznání Kristova zmrtvýchvstání, jenž je pravdou, kterou vrcholí naše víra v Krista, neboť Ježíš při Velké noci dal vytrysknout životu z hlubin smrti.²⁸¹

Ten, který se vrátil z říše zemřelých a jasně zazářil lidskému rodu: tvůj Syn, Ježíš Kristus. On s tebou žije a kraluje na věky věků Amen.²⁸²

Christologickou výpovědí o zmrtvýchvstání je zde učiněna přímá výpověď.²⁸³ Ježíš žije, je živý, povýšený a stává se konečným prostředníkem spásy. Jasněji se to stává

²⁷⁷ Srov. KKC, čl. 631-635.

²⁷⁸ Pozn. Výraz transcendentní (přesažený) událost je vstupem Kristova lidství do Boží slávy. Znamení prázdného hrobu znázorňuje přípravu učedníků na setkání se Zmrtvýchvstalým.

²⁷⁹ Srov. KKC, čl. 639-650.

²⁸⁰ Srov. KKC, čl. 652-655.

²⁸¹ Srov. tamtéž, čl. 631. „Odevzdal jsem vám především, co jsem sám přijal, že Kristus zemřel za naše hříchy podle Písma a byl pohřben; byl vzkříšen třetího dne podle Písem.“ 1 Kor 15,3-4.

²⁸² Římský misál, Velikonoční vigilie, velikonoční chvalozpěv Exultet.

ve vztahu k umírání a jeho významu spásy.²⁸⁴ Zmrtvýchvstání je splněním zaslíbení SZ, potvrzením pravdy o jeho božství, naším ospravedlněním, které nás vrací do Boží milosti a základem a zdrojem našeho budoucího vzkříšení.²⁸⁵ Spásného významu je samotný realismus spásné události.

V KKC jsme se setkali i s výkladem církevní tradice a církevních dokumentů, přestože novozákonní autoři sestup do podsvětí interpretují jako definitivní projev univerzální moci Ukřižovaného a Vzkříšeného a jako převzetí této svrchované vlády. Jeho vykoupení se nevztahuje jen na tvory na zemi, ale i v nebesích a v podsvětí. Skrze Krista, jeho odpuštěním, milostí a slávou bylo zrušeno zajetí.²⁸⁶ Ježíš tak podal svým vzkříšením důkaz své autority, jak to slíbil.²⁸⁷

Poslední Ježíšovo zjevení končí nezvratným vstupem jeho lidství do nebeské slávy a tím spojuje náš úděl se svým. Naděje víry vychází v budoucí nesmrtelnost, čímž se vysvětluje, proč nevystoupil ihned. Jeho sláva zůstává zahalena vnějšími rysy obyčejného lidství, aby prostřednictvím mnoha znamení a důkazů potvrdil pravost svého vzkříšení.²⁸⁸ KKC uvádí rozdílnost projevů slávy vzkříšeného Ježíše a slávu Krista povýšeného na pravici Otce.²⁸⁹ Přejít od jedné události ke druhé, která je současně historická i přesažená, nám označuje nanebevstoupení a úzce souvisí s jeho sestoupením z nebe ve chvíli vtělení.²⁹⁰ Kristus tím otevřel člověku přístup do Božího života, i když zvítězil a vládne, nechal lidem svobodu uvěřit nebo ho odmítnout. Žijeme tedy v čase čekání a bdělosti.²⁹¹

Christologie Pavlových listů (53x) v prvním, druhém a třetím odstavci je těsně spjata se soteriologií.

Stejně tak Janova christologie (33x), kdy Ježíšovo povýšení, oslavení a jeho královská intronizace nastává již v hodině v hodině kříže.²⁹² Univerzalita Kristovy spásy obsahuje v evangeliu sv. Jana aspekty jeho poslání—milost a pravdu, spásu a zjevné.²⁹³

²⁸³ „...s formulí vzkříšení nepřimo.“ BEINERT W. a kol., op. cit., 466.

²⁸⁴ Srov. 1 Sol 4,14.

²⁸⁵ Srov. KKC, čl. 651-655, Řím 6,4.

²⁸⁶ Srov. Ž 67-68.

²⁸⁷ Srov. KKC, čl. 651.

²⁸⁸ Srov. tamtéž, čl. 659.

²⁸⁹ Ve výroku Marii Magdaleně „Ježíš jí řekl: „Nedotýkej se mne, dosud jsem nevystoupil k Otci svému i Otci vašemu, a k Bohu svému i Bohu vašemu.“ Jan 20,17. V KKC není použit ČEP, ale liturgický.

²⁹⁰ Srov. Jan 3,13.

²⁹¹ Srov. HRDLIČKA Josef: Věřím, věříme, Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 1999, 45.

²⁹² Srov. Jan 3,14; 11,32; 18,33-37.

²⁹³ „Vrcholem radikalitы Ježíšova univerzalizmu je příkaz milovat nepřátele. Ideál univerzality lásky je také základním rozměrem autentické katolicity - všeobecnosti. Univerzalizmus Kristovy lásky je univerzalizmus Božího království.“ POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 98.

Janova tematika spásy o přijetí pravdy, kterou je Ježíš sám, se ale v pátém článku Vyznání víry KKC nevyskytuje.

Událost zmrtvýchvstalého je doprovázena především citacemi z Lukášova evangelia (20x).

Matoušova (7x) a Markova (8x) christologie uvedenou pasáž doplňují.

Z používaných titulů je v obou odstavcích nejvíce zastoupen titul Kristus (38x), ve kterém se promítá splnění nadějí víry ve zmrtvýchvstalého a osobní jméno Ježíš (21x). Zřetelně se zde odráží přesah nad SZ a nad dobovým mesiášským očekáváním.²⁹⁴ Titul je výrazně funkcionální a má tedy silně soteriologické pozadí. Spolu s Pavlovou christologií (40x) tvoří soteriologický rámec s významem, který má Ježíšovo zmrtvýchvstání pro nás.

Titul Spasitel (2x), ukazuje na jeho božský statut. Ježíšem přinesená spása spočívá nejen v jeho jednání a učení, ale především v něm samotném, je bytostně Spasitelem.²⁹⁵ Tento v zásadě funkcionální titul vypovídá rovněž o Ježíšově bytí a ukazuje, že není správné oddělovat christologii a soteriologii.

Opět se zde setkáváme s prolnutím obsahu zvěsti s osobou Zvěstovatele. Základem spásného významu je samotný realismus spásné události.

II.4 Hodnocení analýzy Katechismu katolické církve

Rozdělení textu v KKC nám nejspíše umožňuje rychlou orientaci a nalezení hledaných materiálů, rozvíjí podstatné aspekty víry a pramení z křesťanského tajemství.

Nauka KKC je kompletovaná ve světle lidské přirozenosti Ježíše. Postupně se ukazuje, co církve věří, co slaví, co žije a jak se modlí. KKC vyznává víru, že Kristus vstal z mrtvých jako skutečnost, ne pouze jako obsah vědomí křesťanů. Zaměřuje se na dva směry: k Bohu a k lidské osobě, k tajemství Boha v Trojici a jeho spásonosné ekonomii.

Apoštolské vyznání víry, bez argumentačního zdůvodnění, na základě něhož je KKC koncipován spočívá na křestním vyznání římské církve až z 3. - 4. století a je až dodnes společné všem církvím západní tradice a věrně dosvědčuje víru apoštolů.

Nicejsko-cařihradské vyznání víry pak doplňuje některé články, pro větší argumentačním zdůvodnění. Na základě starších, v církevních obcích tradovaných forem, které stanovily všeobecné koncily v Niceji (325) a Konstantinopoli (381) je společné všem velkým církvím Východu a Západu. Je to také oficiální liturgické vyznání víry při slavení eucharistie.

²⁹⁴ Srov. Mk 14,61-62, Lk 23,67-69.

²⁹⁵ Srov. 1 Kor 1,30.

V KKC jsou uváděny především prameny novozákonní a prameny církevních otců, doložené v Dokumentech 2.vatikánského koncilu, současné teology necituje.

KKC čerpá jen ojedinele z nutných pramenů SZ, což podstatně snižuje objasnění a návaznost na SZ Ježíšova poslání v NZ.

Při citacích z NZ nebyl použit jednotný ekumenický překlad, ale autoři nepravidelně používali i texty liturgického překladu.

Prameny, které čerpají převážně z teologie církevních otců opomíjí potřeby současné doby. Při další práci by se potřeby dnešní doby měly promítnout. KKC nám podává jen základní složky katolického učení.

V klíčové části Vyznání víry pak převládá christologie Pavlových listů a minimálně christologie Markova. Tituly Ježíše Nazaretského, které by nám měly dávat odpovědi na christologické otázky jsou v některých člancích používány bez tohoto zaměření. Užívání christologických titulů může přispět k odhalení implicitní christologické struktury předvelikonočního Ježíše a k jeho eschatologickému nároku.

KKC neslouží k předávání metod, nýbrž ke katechezi katechetů, pro ty, kdo víru zprostředkovávají, pro ty kteří chtějí svou víru lépe poznat.

III. VYZNÁNÍ VÍRY CÍRKVE - NĚMECKÝ KATOLICKÝ KATECHISMUS

III.1. Základní hermeneutické údaje

Pro intelektuální i spirituální formaci studentů i pro celoživotní vzdělávání křesťanů je určen Německý katechismus pro dospělé. První díl vydala Německá biskupská konference v roce 1985. V českém překladu knihu vydalo Sdružení sv. Jana Neumanna, České Budějovice, v roce 1999 pod názvem Vyznání víry církve. Slouží nám jako interní pomůcka ke studiu dogmatické teologie. O překlad z německého originálu se zasloužil Ing. Vladimír Feldmann a jeho spolupracovníci.

Druhý díl, NK II. vydaný také Německou biskupskou konferencí v roce 1995, najdeme v českém překladu pod názvem Život z víry, který také přeložil Ing. Feldmann a kolektiv jeho spolupracovníků. Tento druhý díl poslouží při studiu morální teologie.

Pro realizaci překladů NK se rozhodl prof. Dr. Josef Dolista, ThD., Ph.D., SDB, děkan TF JU, vedoucí katedry dogmatické teologie na TF JU ve spolupráci s Vysokoškolským ústavem salesiánské provincie.

Podle kán. 827, § 1 a 2 CIC, č.j. 980/99 ze dne 30.8.1999, byl církevně schválen ThD. Antonínem Liškou, biskupem českobudějovickým.

III.2 Celková struktura 1.dílu německého katechismu

Kniha je uvedena Velkým vyznáním víry církve: První díl NK I. je cestou poznávání Boha, otázkou po smyslu našeho života. Otázka po smyslu života se u každého člověka objevuje různě, každá generace, každá dějinná epocha má svůj způsob, jak věci vidět. Naše otázky se nikdy zcela nezodpoví a člověk tak zůstává sám sobě otázkou a tajemstvím. Život je člověku dán, musí ho formovat a z jeho lidské důstojnosti si je sám sebe vědom, je svobodný dát svému životu určitý směr.

Nyní si stručně projdeme základní otázky prvního a třetího dílu NK I., a pak se budeme podrobněji zabývat vlastní analýzou dílu druhého NK I.

První díl NK I., o Bohu Otci, nás seznamuje s předběžnými odpověďmi, na otázku po smyslu života. Mnozí z nás čekají odpověď od moderní vědy, která dává svými argumenty metodicky prokazatelné a logicky související vědění pro jiné, ale je to cesta poznání Boha. Jen cestou poznání Boha dostane tajemství naší lidské existence odpověď. Jedna forma poukazuje na skutečnost světa a druhá forma na skutečnost člověka. Rozhodnutí pro Boha znamená rozhodnutí pro člověka, pro jeho svobodu a důstojnost.

Tato víra v Boha zdůvodňuje přesvědčení o její hodnotě a zavazuje nás k respektování každého člověka.²⁹⁶

Bůh není objektem, který bychom mohli určovat, je Bohem skrytým, proto ho nemůžeme odvozovat ani z tajemství naší existence.²⁹⁷ Naše představy o Bohu musí ztroskotávat, proto se musíme stále vydávat na cestu a prohlubovat svou víru. Existují dějiny Božího zjevení, kdy Bůh zjevuje sám sebe.²⁹⁸

Naši odpovědi na Boží slovo, zjevující tajemství své lásky je modlitba, kterou nám NK I. vysvětluje, uvádí její formy a způsob modlení ne v receptech, ale ve jménu Ježíše Krista. Kromě tohoto trinitárního základního řádu křesťanské modlitby, kdy se modlíme k Otci jako synové a dcery, NK I. nezapomíná na modlitbu k Ježíši Kristu, pro jeho učedníky při eucharistické slavnosti.²⁹⁹

Vyznáním Boha jako „Stvořitele nebe i země“ se zabývá NK I. i z pohledu přírodních věd. S teologií si neprotirečí, neboť výpovědi dávají odpovědi na otázky ležící na různých rovinách a jsou odkázány na vzájemný dialog. Skutečnost stvoření se neobejde bez stvoření nebe. Svět je víc než se domnívá materialismus, nepoznávající výšku a hloubku, bohatství a plnost skutečnosti.³⁰⁰

Ve zmínce o andělech jsme textem uváděni do jednotlivých sfér stvoření před Bohem. Dvě dimenze, nebe a země, jsou skutečností, v jejichž středu stojí člověk, který je bytostí nekonečné naděje, a teprve v Ježíši Kristu se nám otevírá jeho tajemství.³⁰¹

Druhý, pro naši analýzu klíčový díl, pojednává o vyznání víry v Ježíše Krista. Objevuje se v člověku a jeho příběhu, kde se setkává zjevení Božího záměru s lidmi.

Ve třetím díle NK I. je pojednání o díle Ducha svatého. Jsme zde uváděni do křesťanského poselství o spáse, kde a jak se s touto skutečností spásy setkáváme. Poselství o spáse, která není z tohoto světa, ale je přítomna ve světě a pro svět. Duch svatý zde vystupuje jako síla, která oživuje, udržuje vše pohromadě a směřuje ke spáse na konci času. Církev pak je místem, působení Ducha svatého skrze Ježíše Krista, vyrůstá v celkové dynamice dějin spásy a je založena v Božích dějinách s lidmi. Znamením spásy i milosti jsou ztvárněná setkání s Ježíšem Kristem, který je ve svátostech přítomen jako dárce spásy a církev je v Ježíši všeobecnou svátostí spásy.³⁰²

²⁹⁶ Srov. NBK: Vyznání víry církve, 1.díl katolického katechismu pro dospělé, České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna, 1999, 20-50.

²⁹⁷ Srov. Iz 45,15.

²⁹⁸ Srov. *Nostra astate*, čl. 2.

²⁹⁹ Srov. NK I., 73-74.

³⁰⁰ Srov. tamtéž, 75-86.

³⁰¹ Srov. tamtéž, 87-90.

³⁰² Srov. *Lumen getium*, čl. 48.

Druhý a třetí díl NK I. zachovává strukturu Nicejsko-cařihradského vyznání a současně rozvíjí jednotlivá témata. Základem je velké vyznání víry, tedy Nicejsko-cařihradské, začínající slůvkem „věřím“ pro nás závažné svým obsahem. Jak už nám napověděl samotný název, jedná se o část věroučnou, zabývající se Ježíšem Kristem a je tedy klíčovou částí i pro naši analýzu NK I.

První a třetí díl pojednávají o fundamentálně teologických naukách a o obecné modlitbě s trojiční inspirací. Po jejich stručném přehledu se nyní zaměříme na díl druhý a podrobněji si vyložíme její analýzu christologie.

III.3 Analýza christologie

Po stručném představení prvního a třetího dílu NK I. přistupujeme k dílu druhému, který je středem křesťanského vyznání víry a klíčovou částí naší analýzy. Seznámíme se se strukturou, s používanými prameny, posoudíme zaměření jednotlivých christologických titulů a nastíníme používanou novozákonní christologii. V samostatných částech o christologii a soteriologii pojednáme o tajemství Ježíšova života, o pojetí vtělení, o Ježíšově vědomí a poznání. Zaměříme se i na některé základní kameny christologické a soteriologické reflexe.

III.3.1 Struktura

Kapitola o Ježíši je uvedena vyznáním a jeho požadavkem, které je středem křesťanského vyznání víry. Není jednoduché odpovědět na otázky, které před nás vyznání víry staví, neboť s nimi stojí a padá křesťanská víra. Pokud bychom oddělili víru v Ježíše Krista od Ježíšova příběhu, vznikl by z víry jen obecný světový názor, neuznávající Ježíše Krista jako Pána. A tak nám Duch svatý připomíná slova a činy Ježíše Krista.³⁰³ První díl autoři NK.I. uzavírají pojednáním o životě budoucího věku, v co můžeme doufat, o smrti a vzkříšení a věčném životě.

V našem klíčovém druhém díle, který navazuje na díl první, nacházíme odpověď. Základem naší naděje je zmrtvýchvstání a povýšení Ježíše Krista. Ve víře, naději a lásce již uprostřed tohoto života, jako síla nasazení se pro život, začíná život věčný.³⁰⁴

Nacházíme zde rozvinuté výpovědi naší víry o Ježíši Kristu.³⁰⁵ První kapitola dílu druhého je shrnutím nejhlubšího smyslu skutečnosti, které prozařuje v Ježíši Kristu a stává se klíčem k pochopení světa a pro praxi ve světě.³⁰⁶

³⁰³ Srov. Jan 14,26; 16,13.

³⁰⁴ Srov. 1 Kor 13,12.

³⁰⁵ Srov. Řím 8,29, 1 Kor 15,20, Kol 1,18, Řím 6,5.

³⁰⁶ Srov. *Gaudium et spes*, čl. 39.

Zaměření k univerzalizmu je dáno jeho prorockými gesty, které již před Velikonocemi indikují cílový směr. Tento explicitní univerzalizmus, který je fascinujícím ideálem univerzality lásky, může být plně pochopen až po Velikonocích.³⁰⁷

Druhá kapitola druhého dílu NK I. nás dost obšírně seznamuje s Ježíšovým narozením z Panny, které již pro prvotní církve bylo christologickým tajemstvím. Ukazuje nám, jak lidské zprostředkování patří ke vtělení Boha. Otázku, zda Marie patří do Kréda nám zodpovídá její biblický obraz, kterým se musíme dát inspirovat a podle něj se nechat i kriticky měřit.

Ve třetí kapitole je uvedena Ježíšova cesta na kříž spolu s jeho spásným významem jeho smrti.

Čtvrtá, závěrečná kapitola vypovídá v biblických svědectvích o zmrtvýchvstání a jeho významu. Ježíšovo nanebevstoupení a oslavení v horizontu budoucnosti uzavírá téma druhého, klíčového dílu NK I.

III.3.2 Prameny

Církev předává víru na základě apoštolů a proroků. Apoštolové přejali svědectví od Ježíše Krista a jsou prvními svědky evangelia. SZ a NZ se navzájem interpretují a tvoří dohromady jedno Písmo. Jeho lidskost a historičnost patří k Božímu sestoupení, které ve vtělení Ježíše Krista dosáhlo svého vrcholu.³⁰⁸

V NK I. jsou citáty z Písma svatého převzaty z ekumenického, doplněného vydání Bible.³⁰⁹ Pro zachování kontextu jsou v některých případech textové varianty uváděné v poznámkách a ve shodě s tímto vydáním Bible jsou i jednotlivé zkratky používány ve shodě s tímto vydáním. Stejně jako v KKC se i v NK I. vyskytují texty psané kurzivou, které obsahují historické a apologetické doplňky.

Písmu slouží Učitelství úřad církve, který autenticky vykládá Boží slovo psané nebo ústně předávané ve jménu Ježíše Krista.³¹⁰ V mnohosti věroučných výpovědí je třeba rozlišování, proto je pro celou církev závazný výklad vzneseného zjevení v oficiálních dogmatech. Citace dokumentů 2. vatikánského koncilu je v NK I. převzata z českého překladu vydavatelství Zvon, Praha, 1995.

Český Kancionál, z vydavatelství Zvon, Praha, 1992, je v NK I. podkladem pro citaci písní a modliteb, shodných s německými. V některých případech nedostatečného ekvivalentu z Kancionálu českého, je použit překlad původní.

³⁰⁷ Srov. Mt 5,43-48.

³⁰⁸ Srov. *Dei verbum*, čl. 14.

³⁰⁹ Písmo svaté Starého a Nového zákona, Český ekumenický překlad, Praha, Zvon, 1991.

³¹⁰ Srov. *Dei verbum*, čl. 10.

Nejdůležitějším a nejčastěji používaným pramenem NK I. je NZ, uvádějící nás do Ježíšova života, do jeho působení a cesty. Svědectví prvních tří evangelií spolu úzce souvisí, čtvrté evangelium Janovo má vlastní charakter. Jsou to svědectví víry prvních křesťanských obcí a evangelistů, která jsou spojena s historickými událostmi. Novozákonní prameny jsou doplněny citacemi z církevních dokumentů a Společné synody, Naše naděje.

V teologické návaznosti je Ježíš Kristus tradicí sám, jako Pán v církvi trvale působící a je současně měřítkem pro všechny jednotlivé tradice.

III.3.3 Tajemství Ježíšova života

Kapitolou první, druhého dílu NK I., je vyznání s jeho požadavkem, pojednávající o pozemském Ježíši, o jeho narození a vtělení.

Tajemství Ježíšova života je v NK I. rozveden spíše do formy Ježíšova poselství, zmiňuje se o příchodu Božího království, jenž se nachází v centrálním bodě jeho vystupování a znamená splnění starozákonní naděje.³¹¹ Je to poselství chápané v horizontu otázek a tužeb lidstva; v otázkách po životě, míru a spravedlnosti; po chápání existence, která je Božím darem. Toto poselství můžeme shrnout do věty „Bůh je láska“ a pro člověka znamená smilování, radost a milost, nikoli znamení soudu.³¹² Je skutečností, kde působí smiřující a odpouštějící Boží láska.³¹³ Rozhodujícím faktorem tohoto poselství je výhradně Boží čin a Božím darem, je poselstvím spásy.³¹⁴ K Ježíšovu poselství patří volání k následování doplněné mravním požadavkem v dvojím přikázání lásky.

Autoři NK I. nezapomínají na starozákonní původ tohoto přikázání, které je spojením dvou jednotlivých příkazů SZ.³¹⁵ Jednotlivé příkazy ze SZ jsou shrnuty do dvojího přikázání lásky k Bohu a k bližnímu.³¹⁶ Není vyžadováno nic, co by Ježíš sám neprožil.³¹⁷ Ochota odpouštět, věrnost, milosrdenství, mírumilovnost a láska jsou charakteristické pro Ježíšovo chování, které volá po následování.³¹⁸

NK I. nám ukazuje, že Ježíš působil nejen slovy, ale i svým chováním, které zdůrazňovalo jeho poselství a úmysly.³¹⁹

³¹¹ Srov. Iz 52,7.

³¹² Srov. 1 Jan 4,8,16, Lk 4,18-19.

³¹³ Srov. Lk 15.

³¹⁴ Srov. NK I., 115.

³¹⁵ Srov. Dn 6,5, Lv 19, 18.34.

³¹⁶ „Miluj Hospodina, Boha svého, z celého svého srdce, z celé své duše, z celé své mysli a z celé své síly!“ Druhé je to: „Miluj svého bližního jako sám sebe! Většího přikázání nad tato dvě není.“ Mk 12,30-31.

³¹⁷ Srov. NK I., 118.

³¹⁸ Srov. Mk 1,17, Mk 8,34-35.

³¹⁹ Srov. Mk 2, 13-17; 2,23-3,6; 7,1-23; 11,15-19; 6,7-13; 14,17-25, Mt 11,19.

Ježíšovo poselství je v NK I. zaměřeno na blahoslavenství, která apelují na lidská srdce, aby se dala uchvátit Boží láskou a nepřímo vytyčila měřítko pro lidská chování.

Ježíšovy zázraky mají zvláštní význam mimořádných činů a jsou znamením přicházejícího Božího království.³²⁰ Přivádějí nás k zamyšlení, uvádějí do víry, zdůrazňují Boží vůli po spáse a záchraně a znázorňují sílu Boží pomoci přítomnou v Ježíši Kristu.³²¹ V textu je zdůrazněn význam „Vyznání církve,“ ve kterém Ježíše nacházíme a neexistuje jiná cesta předávání k opravdovému pochopení.

Autoři v souvislosti s příchodem Božího království vycházejí z Markova evangelia (27x), který radostné poselství shrnuje.³²²

Odpouštějící a smiřující láska je popisována evangelistou Lukášem v podobenstvích, v projevech Božího a Ježíšova milosrdenství (13x).

Matoušova christologie (11x) zdůrazňuje jeho úmysly a poselství formou zázraků. Obrazy o Božím království jsou zde nejen chráněny, ale autoři zachovávají jejich věrnost a brání se jejich rozplynutí v řeči našich pojmů a argumentací zbavenou tajemství, které sice mluví o našich potřebách a o našich plánech, nikoli však o naší touze a o našich nadějích. Boží království je realitou a plné uskutečnění je přislíbeno pro budoucnost, neboť člověk má svůj pohled směřovat na člověka, který potřebuje pomoc. Poselství spásy tak uvádí ve znamení smilování, radosti, milosti dnes a zde.

Při používání titulů se autoři zaměřují na osobní jméno Ježíš (26x), který je naším bratrem a člověkem pro druhé lidi.³²³ Chceme-li pochopit Ježíše, tak v oslovení Ježíš Kristus (22x), ve kterém je naznačena i historie, popisující kus pozemských dějin.

Ježíšovo lidství je pro víru stejně důležité, jako jeho božství, neboť prožil a protrpěl výšku i hloubku své existence.

III.3.4 Pojetí vtělení

O pojetí Ježíšova vtělení NK I. vypovídá ve dvou kapitolách. V první kapitole je uveden hymnus Filipánům současně s pasážemi z Janova evangelia.³²⁴ Dále nás autoři odkazují na IV. všeobecný koncil v Chalcedonu z roku 451, kde byla souhrnně formulována pravda o Ježíši Kristu, jako pravém Bohu a pravém člověku (jedna osoba ve dvou přirozenostech), na Efezský koncil z roku 431 o jednotě božství a lidství v Ježíši Kristu (jedna osoba ze

³²⁰ Srov. Lk 11,20, Mt 12,28.

³²¹ Srov. Mk 4,35-41; 6,34-44; 8,1-10.

³²² „...Naplnil se čas a přiblížilo se království Boží, čiňte pokání a věřte evangeliu.“ Mk 1,14-15.

³²³ Srov. Jan 20,17, Řím 8,29, Mk 10,45.

³²⁴ „Svým způsobem byl roven Bohu, a přece na své rovnosti nelpěl, nýbrž sám sebe zmařil, vzal na sebe způsob služebníka, stal se jedním z lidí. A v podobě člověka s ponižil, v poslušnosti podstoupil i smrt, a to smrt na kříži.“ Flp. 2,6-8. „Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi, spatřili jsme jeho slávu, slávu, jakou má od Otce jednorozený Syn.“ Jan 1,14.

dvou přirozeností) a na V. všeobecný koncil v Cařihradě z roku 554, který vyslovil konečnou formuli o jedné božské osobě ve dvou přirozenostech.³²⁵

Sklobení kolísání christologických definic koncilů autoři shrnuli do hlubokého významu jednoty s Bohem, do perichoretického modelu, který člověku nic nebere a nic lidského nepotlačuje, ale osvobozuje.³²⁶ Vnímáme zde hypostatické sjednocení individuální lidské přirozenosti s osobou Slova.³²⁷ Změny se týkají výhradně lidství, Bůh zůstává zásadně neproměnný. Vtělení je jevem nezasloužené Boží lásky člověku a k celému stvoření a imanentní Trojice tak přesahuje ekonomii a zůstává tajemstvím vnitřního Božího života. Tato reálná dějinná událost je něčím věčně přítomným v Bohu a je novým začátkem pro všechny lidi.

Christologie Pavlových listů (30x) převládá a je v druhé části, týkající se vtělení, spjata se soteriologií, s významem, který pro nás má Ježíš a jeho dílo.

Není opomenuta důležitá Janova christologie (6x) s Janovým prologem o vtěleném Slově, v němž se plně rozzářil život a světlo, které ve světě vždy svítilo.

Z již používaných titulů, v této části přibyl i titul Syn Boží (6x), kterým je vyjadřován naprosto výjimečný vztah k Otci. Autoři NK I. se nezmiňují o souvislostech, za nichž Otec oslovuje Ježíše jako svého Syna; při křtu v Jordánu, tak při proměnění na hoře.³²⁸ V předvelikonoční době je titul spojován se starozákonním pojetím adoptivního synovství a Ježíš se k němu staví odmítavě. Význam titulu je ontologický a stává se označením Ježíšovi identity a božství.

První kapitola je uzavřena shrnutím nejhlubšího smyslu skutečnosti, která prozařuje v Ježíši Kristu, který se stává klíčem k pochopení světa a pro praxi ve světě.³²⁹ Zaměření k univerzalizmu je dáno jeho prorockými gesty, které již před Velikonocemi indikují cílový směr. Tento explicitní univerzalizmus, který je fascinujícím ideálem univerzality lásky, může být plně pochopen až po Velikonocích.

Druhá kapitola pojednává o Ježíšově narození z Panny, které již pro prvotní církev bylo christologickým tajemstvím. Ukazuje nám, jak lidské zprostředkování patří ke vtělení

³²⁵ Srov. NK I., 125-128.

³²⁶ Perichotický model nám ukazuje, že vtělit se může jen Jeden z Trojice. Vtělení tedy vnímáme jako vrcholnou formu přebývání Boha v člověku. V trinitární perichorezi je evidentní přebývání jedné Trojice ve druhých dvou a druhých dvou v jedné osobě. Srov. POSPÍŠIL: Cesty k trinitární spiritualitě, in: Teologické texty 11 (2000), 139-142.

³²⁷ „Slovo, které se sebou podle hypostaze sjednotilo nevýslovným a nepochopitelným způsobem tělo vybavené rozumovou duší, se stalo člověkem a bylo nazýváno Syn člověka. Tvrdíme tedy, že jsou dvě rozdílné přirozenosti, které se sjednocují, a z obou je jediný Kristus a Syn.“ POSPÍŠIL: Ježíš z Nazatera..., 135.

³²⁸ Srov. Mt 3,17, Mk 1,11, Lk 3,22, Mt 17,5, Mk 9,7, Lk 9,36.

³²⁹ Srov. *Gaudium et spes*, čl. 39.

Boha. Otázku, zda Marie do Kréda patří nám zodpovídá její biblický obraz, kterým se musíme inspirovat a podle něj se nechat i kriticky měřit.

Ze zmínek o Marii můžeme pochopit, že patří do dlouhých dějin, ve kterých má své jedinečné místo. Vidíme zde, že se vyskytuje jako Ježíšova lidská matka, která v hodině naplnění řekne své ano, ochotně se postaví do služby naděje a spásy, že doprovází Ježíše během jeho dětství. A ani v době Ježíšova života není ušetřena těžkých zklamání a i ona se ocitá na křížové cestě.³³⁰ Marie shrnuje novozákonní splnění starozákonních příslibů chvalozpěvu, dosvědčující celou svou existencí evangelium Ježíše Krista.³³¹ Zároveň ji vidíme jako velký vzor a předobraz člověka naslouchajícího Božimu slovu a modlícího se k Bohu.³³² Na její velikosti a pokoře se nám zjevuje, kdo je Ježíš Kristus a co pro nás znamená.³³³ Tak Bůh používá služeb jednotlivých lidí, aby jiným lidem daroval spásu.³³⁴ Z toho, co nám NK I. předkládá, vidíme jak Mariiny přímluvy zcela závisí na výkupném činu Ježíše Krista.³³⁵

Případné námitky o panenském zrození Ježíšově lze dokázat jen na základě nepřilíživých historických protiargumentů. Jisté tajemství se nám otvírá, když čteme biblické texty ve světle církevní tradice. Jednoznačnost a jistotu nám dává teprve „Vyznání víry.“ Uvedené dogma o Marii počaté bez poskvrny prvotního hříchu (1854) a dogma o Marii vzaté do nebeské slávy (1950) je nutné chápat jako obsahově správné vyjádření společné víry s Kristem.³³⁶ Marie jako předobraz vyvolení a omilostnění každého křesťana; je znamením, že Bůh a jeho milost předcházejí veškeré naše bytí. Nejedná se o historicky datovanou událost, neboť historické detaily neznáme, ale jedná se jen o tradici víry.³³⁷

Z teologického pohledu má panenské početí význam především jako znamení dvojího Ježíšova původu.³³⁸ Ježíšovo panenské zrození je tedy znamením jeho pravého Božího synovství, tělesným znamením nového začátku.³³⁹

³³⁰ Srov. Mk 3,20-21, Lk 11,27-28, Jan 2,1-12, Mt 1,17; 12,46; 13,55, Jan 2,1, Sk 1,14, Lk 1,38, Jan 19,25-27.

³³¹ „Duše má velebí Pána a můj duch jásá v Bohu, mém spasiteli, že se sklonil ke své služebnici v jejím ponížení. Hle, od této chvíle budou mne blahoslavít všechna pokolení, že se mnou učinil veliké věci ten, který je mocný. Svaté jest jeho jméno a milosrdenství jeho od pokolení do pokolení k těm, kdo se ho bojí. Prokázal sílu svým ramenem, rozptýlil ty, kdo v srdci smýšlejí pyšně; vladaře svrhl s trůnu a ponížené povýšil, hladové nasýtil dobrými věcmi a bohaté poslal pryč s prázdnou. Ujal se svého služebníka Izraele, pamětliv svého milosrdenství, jež slíbil našim otcům, Abrahámovi a jeho potomkům navěky.“ Lk 1,46-55.

³³² Srov. *Lumen gentium*, čl. 53, 63.

³³³ Srov. tamtéž, čl. 65.

³³⁴ Srov. tamtéž, čl. 61-62.

³³⁵ Srov. NK I., 129-131.

³³⁶ Srov. tamtéž, 136.

³³⁷ Srov. NK I., 138-140.

³³⁸ Srov. POSPÍŠIL: *Ježíš z Nazareta...*, 193.

³³⁹ Srov. NK I., 137.

Ve výkladu historického nálezu vychází NK I. z biblických textů Matouše (8x) a Lukáše (18x), které chápeme jako převyprávění starozákonní tradice ve světle novozákonního naplnění. Jsou zde neoddělitelně propojeny historické události i teologický význam.

Z používaných christologických titulů převládá Ježíš Kristus (16x), vyjadřující osobní jméno člověka ve všem stejný s námi, s výjimkou hříchu.

V oslovení Syn (7x) je uveden ne jen jako pravda skutečnosti, ale je současně pravdou spásy.

III.3.5 Kenóze

V použitém textu sv. Pavla a jeho novozákonní christologii se nám v NK I. zjevuje postoj a jednání Ježíše Nazaretského.

Z textů NZ, v hymnu Filipanům 2,6-8, se kterým se setkáváme v souvislosti se vtělením Syna Božího, je znázorněn soulad mezi jednáním nestvořeného Slova při aktu vtělení a mezi lidským postojem a lidským chováním Ježíše z Nazareta. Můžeme zde hovořit o dvojí kenózi Božího Syna. Jednak v době Ježíšova pozemského života a jednak o kenózi Slova, které na sebe vzalo při vtělení omezenost lidské přirozenosti.³⁴⁰ Jde tedy o ontologický stupeň, a o Ježíšovo smýšlení a jednání, označené jako stupeň existenciální. V pohaně kříže, v hlubině hrobu a v sestupu mezi mrtvé, pak vrcholí celý tento kenotický pohyb.

III.3.6 Ježíšovo vědomí a poznání

Ježíš své poselství spojuje se svou osobou a s vědomím, že jedná v moci Boží, která je vyjádřena slovy i činy.³⁴¹ Nárok na plnou moc se projevuje i ve zmínkách o Synu člověka, ve kterém je zahrnut skrytý nárok Ježíše na spásu a soud. Jak nám uvádí NK I., Ježíš svůj pohled směřoval na pomoc druhým a ve všem plnil Boží vůli.³⁴² Měl své lidské poznání spolu s lidským vědomím ze zkušeností, především ze zakoušení utrpení z jeho zápasu s Otcovou vůlí. Toto spojení vědomí a jistoty, že je zcela jedno s Bohem, svým Otcem, měl Ježíš již za svého pozemského života.³⁴³ Vysvětlením otázky o vědění a poznání autoři NK I. zdůrazňují zkušenostní aspekt, ale současně v textu uvádějí i zmínku o nauce 2. vatikánského koncilu o bezprostředním nazírání Boha Ježíšem, za jeho

³⁴⁰ Srov. tamtéž, 125.

³⁴¹ Srov. tamtéž, 120.

³⁴² Srov. tamtéž, 123.

³⁴³ Srov. Mk 14,33-36, Mk 15,34.

pozemského života. Normální vědomí ze zkušeností nepotlačují, nepřekrývají ani neznevěrohodňují.³⁴⁴

Převládá zde Markova christologie (23), jenž zdůrazňuje Ježíšovo chování a zázraky, které nás mají přivést k zamyšlení a uvést do víry.

V Matoušově christologii (7x) jsou pak zázraky znamením přicházejícího Božího království. V uvedené citaci z Janova evangelia (2x) je zjevena Ježíšova skrytá Boží realita spolu s jeho mocnou, spásnou přítomností a výzvou k lidem.

Lukášova christologie (10x) nám zde zdůrazňuje blahoslavenství z Horského kázání a uvádí nás do Ježíšových mimořádných činů.

Kromě osobního oslovení Ježíš (6x) je zde použit i titul Syn člověka (4x) související s jeho vědomím, naznačující lidsky tragickou stránku Ježíšova poslání i jeho budoucí oslavení. Vychází z židovského očekávání a označoval vznešenost přicházejícího Spasitele a Soudce. Je používán v souvislosti s Ježíšovým ponížením, s jeho odevzdaností za mnohé, s jeho smrtí, ale i s jeho velkou slávou a mocí.³⁴⁵

Titulem Syn Boží (5x) se vysvětluje i Ježíšovo vědomí ohledně výjimečnosti jeho vztahu k Otci, které se opírá o zkušenost synovství.

III.3.7 Soteriologické modely

V christologické části jsme se již setkali s mnohými aspekty soteriologie, proto problematika skloubení christologie a soteriologie ani zde, v NK I., nebude snadnou záležitostí. Základním kontextem soteriologie musí být christologie a naopak, přičemž jedno není redukováno na druhé.

Ve třetí části druhého dílu NK I. nás autoři první kapitoly uvádí do Ježíšovi cesty na kříž. Zamýšlí se nad tím, jak došlo k Ježíšově smrti na kříži, a jak svou smrt chápal on sám. V kříži, ve kterém dosahuje svého cíle Boží snížení, je shrnuto celé poselství křesťanské spásy. Toto znamení je současně znamením odporu, vyvolávající spoustu otázek při osobním postižení, zklamáních, neodstranitelných utrpeních a stále nás znovu konfrontuje s otázkou Boha.

Na otázku o spásonosném významu, kterou Ježíš přikládal sám své smrti se dá těžko odpovědět, neboť už první záznamy jsou promíšeny výklady prvotní církve. Z výpovědí vyplývá, že s vírou ve spásonosný význam Ježíšovi smrti na kříži vnitřně souvisí poselství o příchodu spásy v Božím království a zatvrzelost lidských srdcí nemůže zvrátit Boží plán spásy. Odevzdanost Božího Syna otevírá lidstvu poslední cestu k záchraně.

³⁴⁴ Srov. NK I., 118, 126-127.

³⁴⁵ Srov. tamtéž, 117.

III.3.7.1 Univerzální a soteriologický význam vykoupení

Jak už jsme si uvedli výše, v úvodu o pojednání soteriologie, otázka znamení kříže je současně znamením odporu, která nás stále konfrontuje s otázkou Boha a spásný význam Ježíšovi smrti na kříži je doprovázen pohoršením, které bylo pro Židy Božím soudem, proto prvokřesťanské zvěstování nemělo lehkou úlohu a z toho vycházely i různé přístupy k výkladu božského smyslu.

Autoři NK I. si kladou otázku „Co to vlastně znamená: jsme vykoupeni?“ Nejprve vychází z další otázky „Jak mohlo z historického hlediska, dojít k popravě muže, který nehlásal nic jiného než Boží lásku a vyzýval k lásce mezi lidmi, který uzdravoval nemocné, utěšoval chudé a zoufalé a přitom odsuzoval vzpouru a násilí?“ Ježíšův proces, jeho důvody a průběh nejsou historicky jasně postižitelné.³⁴⁶ To co zde izraelský národ činil bylo zjevením stavu věcí. Izraelský lid se domníval, že si může pomoci sám a milost Boží odmítal. Ale jak uvádí NK I., nelze činit zodpovědným celý židovský národ ani tehdejší židovské orgány.³⁴⁷

Lidé poslaní od Boha nejsou přijímáni radostně, a tak i Ježíš musel počítat s násilnou smrtí při rostoucím nepřátelství.³⁴⁸ Události během Poslední večeře a slova, která ji vysvětlují, se nedají vysvětlit jako pouhá zpětná projekce z eucharistické slavnosti prvotní církve. Přestože Ježíšova vysvětlující slova nebyla jednotně zaznamenána, jeho gesta, sdílení se, darování se a vydání se jsou pro nás oporou pro přesvědčení Ježíšovi spásonosné smrti. Neexistuje žádné prohlášení Učitelského úřadu církve, které by nám toto tajemství definovalo. Přesto je patrné, že sjednocujícím prvkem spasitelného významu Ježíše Krista je právě jeho dokonalá synovská poslušnost. V ní se, jak na rovině existenciální tak jevové, realizuje dokonalá jednota mezi božskou a lidskou vůlí.³⁴⁹ Ježíšova poslušnost tak reprezentuje kromě sestupné zprostředkovatelské linie i vzestupnou linii, jdoucí od člověka k Bohu. A kříž se v podání NK I. stává projevem lásky, vydávající sebe sama.

V Markově christologii (11x), ale i v Lukášově christologii (4x) nacházíme Ježíšovo předvídání své smrti v proroctvích o utrpení, označenou jako spásonosnou smrt.

V teologii sv. Pavla (4x) je zdůrazněna nová smlouva, kterou Ježíš stvrzuje svou krví znamením vydání se „pro nás“ nebo „pro mnohé.“

³⁴⁶ Srov. tamtéž, 141.

³⁴⁷ Srov. tamtéž, 142.

³⁴⁸ Srov. BARTH: Základy dogmatiky, 122.

³⁴⁹ Srov. Flp 2,8.

V Janově christologii vidíme, že zatvrzelost lidských srdcí nedokáže zvrátit plány Boží spásy. Bůh tak otevírá lidstvu poslední cestu k záchraně.³⁵⁰

Kromě uváděných titulů Ježíš (13x) a Syn (4x) je zde vyjádřen titul obětního beránka (1x), kterým autoři vyložili nejzazší důkaz lásky.

III.3.7.2 Základní soteriologické modely interpretující význam Ježíšova kříže

Než přistoupíme k modelům interpretujícím význam Ježíšova kříže, ve třetí části druhého dílu NK I., musíme si připomenout, že osobní identita Ježíše Krista s jeho poslušností a láskou, jsou základem objektivní univerzality soteriologického významu kříže.

Do nejvnitřnějšího středu novozákonního svědectví nás vede výklad Ježíšovi smrti, jako zástupného vydání se za nás nám ukazuje solidární pospolitost všech lidí, popisující hodnotu lidského díla vtěleného Slova. Opět si uvědomujeme úzké sepětí mezi ontologickým a funkčním rozměrem christologie a plnost milosti, která uschopňuje lidskou přirozenost ke spojení se Slovem i k úloze, kterou má vtělený Syn vykonat. Výklad Ježíšovi smrti jako zástupného utrpení a smrti, pochází v jádru od Ježíše samotného při Poslední večeři. Tento čin se stává záslužným pouze svobodným přijetím a vnitřním proměněním v úkon sebedarování Otcovu záměru spasit člověka. V události kříže se projevuje sestupná spásitelská i zjevitelská linie.³⁵¹

S teocentrickým pojetím náhrady vyžadované Bohem a antropologickým pojetím s výrazně terapeutickým zaměřením, se setkáváme v NK I. ve výročí o kříži, jako pokání a zadostiučinění. Bůh je ten, kdo dává smíření, a tak nás motiv smírného pokání vede zpět k myšlence milosrdné Boží lásky a k myšlence zastupování, implikující změnu, týkající se jedině a výhradně člověka.³⁵²

Soteriologický význam Ježíšovi obětní smrti je pro nás těžko pochopitelný, proto se musíme nejdříve zabývat starozákonním pojetím oběti. Přinášené dary mají smysl jen jako znamení osobního obětního postoje a u Ježíše splývá osobní sebeodevzdání s obětním darem v jedno a stává se tak, svou jedinečnou obětí, jediným prostředníkem mezi Bohem a lidmi.³⁵³

Zde uváděné Janovské pojetí Ježíšovi smrti (14x) spočívá ve zjevení. V charakteru oběti, ve které hraje roli sestupná soteriologická mediace, není rozměr zjevení pouhou informací, ale je zároveň sebedarováním Boha člověku.³⁵⁴ Prolínají se zde obě linie, kdy

³⁵⁰ „Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.“ Jan 3,16.

³⁵¹ Srov. NK I., 144.

³⁵² Srov. tamtéž, 145.

³⁵³ Srov. tamtéž, 146, Žid 10,5-10.

³⁵⁴ Srov. *Dei verbum*, čl. 6.

vzestupná linie je odpovědí člověka, ve vtěleném Božím Synu, jenž je cestou přivádějící k Otci.

Pavlovské pojetí Kristovy smrti jako oběti (24x), formulované na základě izaiášovského trpícího služebníka působí v NK I. jako představa o velké solidární souvislosti národa.³⁵⁵ Ježíš Kristus přišel, aby dal lid dohromady, jako služebník usmiřující všechny.³⁵⁶ Tato interpretační linie je skutečností Ježíšovi osobní oběti, nebyla dáním něčeho, ale totálním sebevydáním. Hnací síla člověka, co ho naplňovalo se v okamžiku umírání často ukáže a teprve smrt ukáže, čím kdo byl.³⁵⁷ Pavel Ježíšovo umírání nazývá poslušností, jenž zcela vyzařuje z líčení na Olivové hoře.³⁵⁸ Soteriologická kategorie je zde užívána v silně analogickém a metaforickém slova smyslu.

V souvislosti se spásným významem Ježíšovi smrti je autory použit i výsostný titul Spasitel (1x) a titul Pán (1x). Vědění používání obou titulů je věcí našeho vyvolení a povolání, a tak se oba v zásadě funkcionální tituly stávají výpovědí o božském statutu Ježíše Krista.

U všech těchto výpovědí jde o jedno; o stále novým způsobem hlásanou vstřícnou a zachraňující Boží lásku. Kříž se nám tak stává konečným znamením vítězství, znamením naděje.

III.2.7.3 Soteriologický význam vzkříšení

Čtvrtá část druhého dílu NK I. je základem a centrem křesťanské víry, přestože v poselství o kříži a Ježíšově vzkříšení nacházíme spor se skutečností smrti.³⁵⁹ Pro křesťanský život má kříž bezprostřední význam. V NK I. se nám dostává odpověď i na otázku po smyslu utrpení a moci smrti.³⁶⁰ Kříž znamená pravost křesťanského života, je proto shrnutím a symbolem celého evangelia. Pro křesťana znamená následování Ježíše, jen jako následování kříže.³⁶¹

³⁵⁵ „Byl v opovržení, kdekd se ho zřekl, muž plný bolesti, zkoušený nemocemi, jako ten, před nímž si člověk zakryje tvář, tak opovržený, že jsme si ho nevážili. Byly to však naše nemoci, jež nesl, naše bolesti na sebe vzal, ale domnívali jsme se, že je raněn, ubit od Boha a pokořen. Jenže on byl proklán pro naši nevěrnost, zmučen pro naši nepravost. Trestání snášel pro náš pokoj, jeho jizvami jsme uzdraveni.“ Iz 53,35. „Motiv oběti u Pavla okrajově spolupůsobí, ale Pavel nikdy neoznačuje Ježíšovu smrt jednoznačně jako obět.“ KÄSEMANN Ernst: Die Heilsbedeutung des Todes Jesu bei Paulus, Tübingen: Paulinische Perspektiven, 1969, 61.

³⁵⁶ Srov. LOEW: op. cit., 147.

³⁵⁷ Srov. TRILLING Wolfgang: Apoštol Pavel, Praha: Vyšehrad, 1994, 87.

³⁵⁸ Srov. tamtéž, 88.

³⁵⁹ Srov. NK I., 151.

³⁶⁰ „Skrze Krista a v Kristu se tedy osvětluje záhada bolesti a smrti, která nás mimo jeho evangelium drtí.“ *Gaudium et spes*, čl. 22.

³⁶¹ Srov. NK I., 149.

Boží vítězství nad smrtí a nad mocnostmi temnoty a smrti je zároveň poselstvím spásy, které vyjadřuje definitivní projev univerzální moci Ježíše Krista.³⁶²

NK I. klade důraz na důkladné svědectví Písma svatého o zmrtvýchvstání a o zjevování Zmrtvýchvstalého jeho učedníkům, kde lze nalézt odpovědi. Nacházíme zde pevně precizované formule vyznání, dosvědčující víru ve Zmrtvýchvstání, nikoli však popis události zmrtvýchvstání jako takového.³⁶³ V jedinečném Božím činu na Ukřižovaném jsou vzájemně propojeny dějiny i víra. Popisovaná historická událost zmrtvýchvstání není událostí všeobecně ověřitelnou, která může být zařazena do chodu dějin, ale vchází spíše do nadčasového světa nepostřehnutelného smyslu a na historické osobnosti Ježíše zahajuje dovršení veškerých dějin, přístupné jen ve víře, a to skrze Boha.³⁶⁴

Ze zkušeností učedníků, kteří poznali ve zmrtvýchvstalém Pánu jeho nový způsob bytí, vyjadřuje zjevení požadavky na své učedníky. Jednak tím, že se Zmrtvýchvstalý zjevuje světu a představuje se jako vítěz nad smrtí, který již není z tohoto světa a zároveň se zjevuje v Boží slávě a je sám uveden do Božího království, čímž je definitivně stvrzeno jeho poselství.

Zjevení a jeho poslání k misionářskému svědectví má význam pro založení církve a ukazuje nám apoštolskou podstatu.³⁶⁵ Je splněním příslibů SZ, je pramenem žití a naděje, k naději na naše vlastní zmrtvýchvstání, týkající se nejen duše člověka, ale přetvoření a proměny těla s celým vesmírem.³⁶⁶ Záměry a činy člověka, pokud vycházejí z lásky, přestože v dějinách neuspěly, tak budou trvale zasazeny do definitivní skutečnosti nového stvoření.³⁶⁷

Uvedení Ježíše do pozice Božské moci je uváděn pojmem povýšení, znamenající rovné postavení v moci.³⁶⁸ Čtvrtá kapitola se věnuje právě tomuto uvedení, nanebevstoupení a kralování Ježíše Krista, navazující na prvotní církvi mesiánsky interpretovaný žalm 110.³⁶⁹ Nanebevstoupení není závěrem, ale začátkem doby, kdy vyvýšený Pán vede dál své dílo v církvi a dějinách. Nepředstavuje událost nezávislou na vzkříšení, ale zdůrazňuje jeden z aspektů probíhající v rámci posledního zjevení

³⁶² Srov. tamtéž, 150.

³⁶³ Srov. Řím 1,3-4; 10,9, Flp 2,6-11, 1 Tim 3,16, 1 Kor 15,3-5.

³⁶⁴ Srov. NK I., 153.

³⁶⁵ Srov. NK I., 155.

³⁶⁶ Srov. Nu 27,16, Ž 16,10-11; 73,73-24; 36,10, Řím 6,5, 1 Kor 15,12-22, Flp 3,11, 2 Tim 2,11.

³⁶⁷ Srov. *Gaudium et spes*, čl. 39.

³⁶⁸ Srov. Flp 2,9-11, Řím 14,9, 1 Kor 1,9; 6,17.

³⁶⁹ „Zasedni po mé pravici, já ti položím tvé nepřátele za podnoží k nohám.“ Ž 110.

Zmrtvýchvstalého, vstupujícího do nebeského světa.³⁷⁰ V době církve, v níž Ježíš posílá učedníkům od Otce Ducha svatého, je Kristus blízko svým učedníkům novým způsobem, a tak skrze svého Ducha vybavuje i své učedníky k pokračování jeho díla na zemi.³⁷¹

Kralování vyvýšeného Pána vykládá NK I. učením o trojím úřadě Ježíše Krista: prorockém, kněžském a královském.³⁷² Jedná se především o spásitelské mediace mezi Božím lidem a Hospodinem, pocházející zdola.

Prorocký úřad Ježíše Krista nám odhaluje smysl naší existence a je klíčem k pochopení člověka.³⁷³ Uplatňuje se v hlásání církve, kdy je povýšený Pán trvale přítomen mezi námi. Uplatňuje se všude tam, kde jeho evangelium dosvědčuje slova a skutky, všude kde se uplatňuje jeho pravda v každodenním životě, společenském i rodinném.³⁷⁴ Jeho funkce je výrazně charismatická.

Kněžský úřad Ježíše Krista je představován jako základní spásonosná mediace, aby svou obětí jednou pro vždy smířil Boha s lidmi, daroval jim nový život a smířil lidi mezi sebou, spočívající v lásce, která vydává samu sebe.³⁷⁵ Jeho oběť je reálná a definitivní, uskutečňující se ve svátostném kněžství, všeobecném kněžství a ve službě laiků.³⁷⁶ Její účinnost úzce souvisí s osobní identitou Božího Syna.³⁷⁷

Královským úřadem Ježíše Krista se nedá po vnější stránce oddělit od království tohoto světa, a tak nás NK I. uvádí do vzájemného propojení s královstvím Božím. Církev má být nástrojem jednoty lidí s Bohem i mezi sebou a Kristus nám osvěcuje svým královským úřadem, svým spásitelným světlem celou lidskou společnost.³⁷⁸ Kristovo království se tak stává královstvím lásky a pokoje.

Prorocká mediace pochází zdola, prezentuje lidu Boží vůli, záměry a přísliby a má tak převážně sestupnou charakteristiku. Mediace královská a kněžská mají převažující vzestupnou charakteristiku, pocházející zdola.³⁷⁹

Autoři se zde nechávají vést christologií Pavlových listů (54x), ve které je jedním z prvků i úzké sepětí mezi Kristem a Duchem svatým.³⁸⁰

³⁷⁰ Srov. Lk 24,51.

³⁷¹ Srov. Sk 2,4-5, Řím 8,9, Gal 4,6, Flp 1,19, 2 Sol 2,8, Sk 1,8.

³⁷² Srov. NK I., 160-163.

³⁷³ Srov. *Gaudium et spes*, čl. 22.

³⁷⁴ Srov. *Lumen gentium*, čl. 35.

³⁷⁵ Srov. Žid 7,17.21; 7,23-24, Žid 7,26-28; 8,6.

³⁷⁶ Srov. Žid 10,5-10.

³⁷⁶ Srov. *Lumen gentium*, čl. 34.

³⁷⁷ Srov. Jan 7,26-28.

³⁷⁸ Srov. *Lumen gentium*, čl. 36.

³⁷⁹ Srov. NK I., 160-162.

³⁸⁰ Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 85.

Z uvedené christologie Lukášova evangelia (8x), není opomenuta úzká vazba mezi christologií a pneumatologií, ani vazba mezi christologií a ekleziologií. Pozornost je věnována také intronizaci Pána-člověka.³⁸¹ Je to údobí mezi vzkříšením a nanebevstoupením, s kterým souvisí Ježíšovo povýšení na pravici Boží.³⁸²

Důraz, na Ježíšovu velikost a slávu, je vyjádřen christologií knihy Zjevení (2x), jejíž horizont je jednoznačně velikonoční a eschatologický a vyznává Ježíše Krista jako univerzálního panovníka.³⁸³

Rozdílnosti vyprávění evangelíí poselství nezpochybňují, ale pluralitou spíše potvrzují a upevňují.³⁸⁴ Napětí, které probíhá vyjadřuje, že ve velikonočních událostech vtrhává do časoprostorového světa dějin absolutně lidem skrytá Boží sláva.

Explicitní povelikonoční christologie nám plně osvětila implicitní, otevřenou, víru předvelikonoční. Setkání s Oslaveným není pouhou informací, ale je i určitým podílem na jeho slávě, odpovídající i podílu na jeho zkouškách.³⁸⁵

V souvislosti se spásným významem Ježíšovi smrti je autory použit i výsostný titul Spasitel (1x) a titul Pán (1x). Vědění používání obou titulů je věcí našeho vyvolení a povolání, a tak se oba v zásadě funkcionální tituly stávají výpovědí o božském statutu Ježíše Krista.

Použité tituly Mesiáš (47x), Pán (3x), Syn Boží (2x), označují důstojnost víry v osobě Ježíše Krista a čerpají z jeho vzkříšení. Jsou důležitým podkladem pro rozvíjející se christologie, které nám ukazují nejen přítomného a povýšeného Pána, ale i jeho pozemský život. Jde o hlubší propojení ontologického a funkcionálního aspektu jediného tajemství Ježíše z Nazareta, o základní rozhodnutí směru a smyslu existence.

Z christologických titulů je zde nově uvedený titul Velekněz (1x). Ve čtvrté kapitole je to označení dominantní a je pojetím Ježíšovi smrti jako oběti, překonávající starozákonní obětní kult.³⁸⁶ I zde souvisí s poslušností jeho funkcionální význam a opět přesahuje do roviny ontologické. Uvedené roviny spolu nejen úzce souvisí, ale také se hluboce prolínají.

³⁸¹ Pozn. Vzkříšení je často interpretováno jako intronizace krále-Božího Syna, čímž se vysvětluje, že vyvýšený Ježíš je roven Bohu jako jeho Syn. Celý Ježíšův život je sestupem od Otce a návratem k němu. Jedná se tedy o oslavu Otce, oslavením Syna. V hodině kříže již nastává Ježíšovo povýšení, oslavení a jeho intronizace krále. Srov. tamtéž, 83-84.

³⁸² Srov. Sk 1,11, Mk 16,19, Sk 2,33-34; 5,31; 7,55-56, Řím 8,34, Kol 3,1, Žid 1,3-4,13.

³⁸³ Pozn. Ukřížovaný představuje vrchol zjevení a je mu prokazována stejná pocta jako Bohu. Což dokládají i používané tituly, které jasně ukazují na božskou důstojnost Ježíše. Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 86.

³⁸⁴ Srov. Mk 16,1.8, Lk 24, 30.41-42, Jan 21, 5.12-13.

³⁸⁵ Srov. Lk 22,28, Sk 9,16.

³⁸⁶ Srov. Žid 9,12.

O události vzkříšení, jak je uváděna v NK I., bychom mohli říct, že je finální příčinou celého procesu a podíl lidského Ježíšova díla je jak nástrojové povahy, týkající se jak jeho lidství, tak i účinnou příčinností Božího působení. Z následování Ježíše z Nazareta pak vyplývá exemplární příčinnost.³⁸⁷

V horizontu budoucnosti stojí nejen nanebevstoupení a povýšení, ale i celý pozemský život Ježíše Krista, ohraničený opětným příchodem Ježíše Krista ve slávě.

III.4 Hodnocení analýzy NK I.

Tajemství Ježíšova života v NK I. je chápáno v pohledu jeho poslání, chování a činů. Jde zde zřejmě o znamení jednáním, jež odhalují jeho osobní způsoby. Je v nich skryta Ježíšova výzva k lidem s jeho mocnou a spásnou přítomností, která nám zjevuje skrytou Boží realitu.

Otázku tajemství Ježíšova vtělení nám NK I. přibližuje hlavně z pohledu jeho dvojího původu jenž je tedy znamením jeho nového začátku. Tajemství osobní identity Ježíše Krista, jeho úplné lidství a soupodstatnost s Otcem, představují ontologický základ naší opravdovosti spásy. V momentě poznání a přijímání ve víře se stává základním předpokladem porozumění spásy.

Vzestupný i sestupný přístup jsou vzájemně komplementární. Stejně tak i ontologický a funkcionální aspekt christologických titulů, užívaných v konkrétních textech, mají svůj starozákonní význam a jejich výběr je při interpretaci jednotlivých míst opodstatněný a specificky odráží zkušenost víry, zachycující obraz Krista. Obraz Ježíše z Nazareta nám objasňuje jeho identitu a poslání, pramenící z jeho božství.

NK I. je psán jazykovým stylem vhodným pro dospělé. Jeho argumentační zdůvodnění je stále aktuální, vycházející ze současné teologie a je vhodnou pomůckou při studiu christologie a soteriologie.

Jako nedostatek se mi jeví nepřehlednost a nedostatečnost odkazů k citovaným pramenům a chybějící úvod, který by seznámil čtenáře se základními hermeneutickými údaji tj. s konkrétními autory díla, podmínkami sepsání atd.

Praktický význam NK I. je nadějným pohledem na přítomnost a na naši historickou zodpovědnost zde a dnes. Vyjadřuje slibnou myšlenku křesťanského poselství.

³⁸⁷ Pozn. Exemplární příčinnost vyplývá z povahy příčinnosti našeho ospravedlnění. Lidské jednání, ve stavu svého putování uskutečňuje svátostné znamení, které je silně spjato s kauzalitou kříže. Ke vzkříšení tuto meritorní kauzalitu nepřipisujeme, je jen ve prospěch ukřižovaného Božím zásahem, ale podíl Ježíšova díla na zadostiučinění, smíření a obětím sebedarování k ní patří. Hodina kříže vzkříšení mají svátostnou účinnost nástrojové a účinné povahy. Nástrojová účinnost se týká lidství Ježíše a účinná povaha je připisována Božímu působení skrze Ukřižovaného a Vzkříšeného. V následování Ježíše Krista, jež sebou nese i obtížnost zkoušek je spojena i exemplární příčinnost. Samotnému ospravedlnění učedníků pak můžeme připisovat příčinnost finální. Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta....., 307.

Při četbě vnímáme obdivuhodnou jednotu Božího tajemství, postavení Ježíše Krista a Boží plán spásy.

IV. ZVĚSTOVÁNÍ VÍRY - HOLANDSKÝ KATECHISMUS

IV.1 Základní hermeneutické údaje

Jedna z reakcí na rozmíšky katolické církve Holandska s Vatikánem, papežem Pavlem VI. a jeho kurií dává vzniknout i této knize-Holandský katechismus, autorem je HBK. Pod českým názvem Zvěstování víry, ji v českém překladu vydalo ekumenické nakladatelství a vydavatelství Sít', Praha, roku 1994. Na českém překladu se postupně podíleli (od počátku 70. let do roku 1993) s využitím německých, anglických, francouzských a holandských vydání: Pohunková Dagmar, Jedličková Eva, Vaško Václav, Šilhan Václav, Máša Miloslav a další.

Nejprve si v krátkosti nastíníme něco o vzniku této publikace, o Hlásání víry pro dospělé a o okolnostech sporu.

V roce 1961 se v Londýně konal Mezinárodní katechetický kongres, jehož účastníkům bylo předloženo Schéma o katechezi, připravené pro 2. vatikánský koncil. Katecheze byla chápána jako poučování dospělých, již předchází příprava katecheze pro děti. Byl to rok nové orientace, který vedl i holandské biskupy k rozhodnutí, že je třeba kromě katechismu pro děti, vypracovat i katechismus pro dospělé. Po dlouhých přípravách bylo v roce 1966 nové Hlásání víry pro dospělé dokončeno a katolickými biskupy země předloženo věřícím.

Vydáním však došlo ke sporu se skupinou konzervativních katolíků v zemi. Týkal se otázek okolo tradičního učení katolické církve. Do sedmi napadených bodů patří učení o narození z Panny, o dědičné vině, o stvoření, o eucharistii, o nesmrtnosti duše, o existenci andělů a o vzkříšení těla. Nejhlubší příčina sporu se však týkala chápání víry katechismu, a to dvou rozdílných způsobů chápání víry.

IV.2 Celková struktura HK

HK nám podává ucelený pohled na křesťanské poselství formou otázek a odpovědí. V odpovědích se zde setkáváme i s výkladem mešní liturgie. Podnětem k sepsání byla pevná víra v Ježíšovo poselství. Není knihou jednou, ale v podstatě se jedná o soubor knížeček v rozsahu od tří do třiceti stránek. Při volbě slov je viditelná snaha vyhnout se jakékoli učenosti. Nepodává nám co nejpřesnější definice, ale je psána prostou řečí všedního dne. Je zde patrná snaha o přiblížení se k tomu, co je nevyslovitelné. Velice přínosné jsou výklady pozadí a postavení evangelií do dnešního světa. Autoři nevycházejí z vyznání víry, jak o u předchozích analyzovaných katechismů, ale témata jsou rozdělena

chronologickým způsobem. Přáním autorů je nejen probuzení pro pravé společenství, ale i prohloubení jednoty se všemi lidmi.³⁸⁸

První dva díly se zaměřují na výklad o existenčních otázkách člověka a na cestu k Ježíši Kristu.

Třetí díl HK je pak vlastní christologickou částí o Synu člověka. Středem poselství je velikonoční zvěst Ježíše z Nazareta, zvěstující království Boží, které je určeno tomuto světu.

Základní osnovou jsou dějiny a pokus o věrné zachycení obnovy v církvi, jejímž výrazem byl 2. vatikánský koncil. HK zachycuje novým způsobem pohledu na celek, jak k pravdě přistupovat. Co je živé nepřestává, ale obnovuje se.

IV.3 Analýza christologie

Jak už jsme si uvedli na počátku této části naší práce, spory o HK se nám v zásadě jeví jako střet mezi dějinným a nedějinným chápáním víry a zjevení. HK radí nenechat se klamat, ale hledat. Hledat jasno všemi možnými cestami. Stává se nám, že objevíme, že dojmy jasnosti a samozřejmosti jsou spíše zdánlivé než pravé. Naše pochybnosti bývají často vyvolány konflikty víry a vědy. HK nám ukazuje cestu k řešení právě těchto konfliktů odvážnou cestou a pokud je seriózní věda skutečně kompetentní, má přednost s tou mírou jistoty, která je jí vlastní. Ve stejném smyslu pojednáme i v analýze christologie HK.

Posledním krokem chápání víry se tak v HK stává akt důvěry, neboť cesta k Ježíši Kristu není rozumově nezdůvodněná. Je to způsob poznání, jenž sahá hlouběji, neboť analytická práce rozumu není v člověku tím nejhlubším a nejúplnějším.³⁸⁹

IV.3.1 Struktura

Tato část začíná uvedením evangelia v postavě Jana Křtitele, který ohlašuje dobu Boží milosti, vycházejícího ze SZ. Jeho postava vybízí k přípravě, která je nutná pro každého z nás. Poselství nám ohlašuje dobu Boží milosti, začíná se s ním rozvíjet událost, kterou se pohne celý svět. Celá tato část je úzce propojena s vysvětlováním mešní liturgie, která není jen pouhou vzpomínkou, ale týká se událostí spojených s významem pro lidstvo a znovu prožíváním. Zdůrazněním adventu nám HK ve třetím díle otevírá cestu účasti. Účasti touhy po příchodu Božím a na obrácení, které je tím vyžadováno. Znázorňuje nám všechny způsoby Ježíšova příchodu, jeho vstupu do tohoto světa a našeho lidského společenství i s jeho zjevením na konci času.

³⁸⁸ Srov. HBK: Zvěstování víry, Holandský katechismus, Praha, Sít', 1993, 10.

³⁸⁹ Srov. tamtéž, 110.

IV.3.2 Prameny

Jako první orientaci pro četbu, kniha naznačuje některé obrysy ze SZ a drží se myšlenkového postupu v událostech. Slova o těchto událostech, nám většinou mizí v temnotách minulosti a v písemném zachycení těchto slov. Uvědomujeme si hlubokou skutečnost tohoto světa, která je prostoupena Ježíšovou činností pro nás.

Pokud bychom neposuzovali napsané a řečené podle druhu vyjadřování, jenž se může lišit podle skupiny, rodiny kraje a různé doby, mohlo by snadno dojít k nedorozumění. Izraelská kultura vyjadřovala vnitřní zážitky konkrétním příběhem, ve kterých nacházíme hluboký význam Božího zjevení v dějinách a hlase Izraele, který měl vyvinutý smysl pro jednotu dějin. Pro podnětnost SZ musíme mít na zřeteli, kam vlastně směřuje.

Působení a vedení Duchem se projevuje i v knihách NZ, proto co se ve SZ těžce prodírá vzhůru, objevuje se v NZ jako duchovní a čisté a tento vzestup je radostným poznáváním Ježíše Krista.

HK se nám snaží přiblížit víru v pohledu Ducha Božího. Ve stupni společné věrnosti a blahobytu lidu, v osobním svědomitém životě, ve vidění v každém blízkém a ve vyhlášení Spasitele. Přispívá pro jasnější chápání poměru mezi Bohem a světem.

IV.3.3 Tajemství Ježíšova života

První hlásání nám zvěstuje, čím vyvrcholila existence Ježíše z Nazareta, hlásá jeho smrt a vysvobození z ní vzkříšením. Hlásá se v nejstarších vrstvách NZ, že Ježíš nyní žije a tím se nám nabízí první otázka „Kdo je tento Ježíš?“ A tak se ji autoři této knihy snaží věřícím objasnit.³⁹⁰ Vychází z Matoušova a Lukášova evangelia, která nejsou sestavena bez vzpomínek na historické události. Tato vyprávění jsou radostnou zvěstí sama o sobě, jsou odrazem skutečné velikosti Ježíšova zjevu. Něčím co samo promlouvá o někom, kdo žije. Jde v nich o objasnění, že Ježíš žije, a že se už začínají plnit Boží prorocství.³⁹¹

Je zde zdůrazněna jednota Ježíšova božství a lidství, která je později vyjádřena slovy Chalcedonského koncilu, jenž jsou obsažena na prvních stránkách evangelii.³⁹² S lidským původem je v HK vyjádřen i původ z Boha, který nekonečně převyšuje zrození všeho, co mohou lidé sami ze sebe vykonat. Křesťanská víra je založena na věčně aktuálních dějinných skutečnostech a Ježíšovo narození je dějinná skutečnost, o které evangelia podávají svědectví ve světle povelikonoční víry. Svým skrytým životem

³⁹⁰ Srov. tamtéž, 68-83, 125.

³⁹¹ Srov. tamtéž, 69.

³⁹² Srov. Mt 1,1-17, Lk 3, 23-38;

v Nazaretě nám Ježíš ukazuje, jaký Bůh je a jak jedná. Syn Boží se objevuje v životě zcela obyčejném, jaký žijeme i my lidé.³⁹³

Nic bližšího se o Ježíšově životě nedovídáme, až na příhodu v Jeruzalémském chrámu, kdy objevuje své poslání. Zaujat pohledem na majestát Boha, svého Otce zapomene i na rodiče.³⁹⁴

Zjevení Páně, v němž se začíná zjevovat Kristova sláva, je v HK seskupeno do třech událostí spásy; jedná se o klanění mudrců z východu, o křest v Jordáně a o svatbu v Káně. Tyto tři události jsou doprovázeny vysvětlováním slavení liturgie těchto svátků.

Jako počátek veřejného života Ježíše z Nazareta je uváděn v HK křest v Jordáně.³⁹⁵ Kontakt Otce s Ježíšem je vyjádřen slovy SZ, který je znamením jeho služebného postavení, jeho podřízenosti i jeho smrti.³⁹⁶ Později i sám Ježíš označí své utrpení, slovem křest.³⁹⁷ Tento křest Duchem se stává znamením křtu Duchem, jenž bude udělován věřícím.

Důsledek Ježíšova poslání je doprovázen různými pokušeními, která představují určitý rys Ježíšova veřejného působení.³⁹⁸

Zjevení jeho slávy začíná svatbou v Káně, kterou se uskutečňuje třetí událost spásy.³⁹⁹ Od té chvíle, poselství hlášené Ježíšem lze shrnout slovy Božího království; neznamená nějaké území pod vládou Boha, ale Boží uplatnění, slovo plné života, zjevující se skrze Ježíšovo vystoupení a je tedy soteriologickou skutečností.⁴⁰⁰ Mnohá podobenství mluví o skrytosti Božího království a byla odpovědí na námitky těch, kteří se divili.⁴⁰¹ Spása sice začíná u židů, ale shromážděný lid pocházel odevšad. Ježíšův univerzalizmus překračuje hranice i ve styku s hříšníky.⁴⁰² Taková setkání nám ukazují uskutečňování příchodu Božího království, přicházející jako dar, v němž rozhoduje Boží milost.⁴⁰³ Vrcholem království je horské kázání a neslýchaný příkaz milovat své nepřátele.⁴⁰⁴ Právě tento ideál univerzality lásky je základním rozměrem katolicity.⁴⁰⁵

³⁹³ Srov. HK, 82.

³⁹⁴ Srov. tamtéž, 83.

³⁹⁵ Srov. tamtéž, 84-85.

³⁹⁶ Srov. Iz 42,1, Mt 1,11.

³⁹⁷ Srov. Mk 10,38, Lk 12,50.

³⁹⁸ Srov. HK, 84.

³⁹⁹ Srov. tamtéž, 84, Jan 2,14.

⁴⁰⁰ Srov. Lk 17,20-21, Mt 11,4-6.

⁴⁰¹ Srov. Mt 13,33, Mt 13,31-32, Mk 4,26-29.

⁴⁰² Srov. Lk 7,36.

⁴⁰³ „Neodpustit druhým, znamená zapomenout na vlastní dluh, na jeho prominutí a radost, která z toho plyne.“ říká Ježíš. Srov. HK, 86-95.

⁴⁰⁴ Srov. Mt 5,43-48.

⁴⁰⁵ Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 95.

Jako znamení Ježíšova poslání jsou i v HK uváděny zázraky, při nichž se Ježíš modlil k Otci, a která se odehrávají především na veřejnosti.⁴⁰⁶ Nebyl mezi nimi jediný trestající zázrak, na rozdíl od SZ.⁴⁰⁷ Zázraky mají funkci reálného znamení a jsou zde uváděna v soteriologickém významu i ve smyslu christologické dimenze.⁴⁰⁸

Zázračné činy jsou spjaty i s Ježíšovými slovy.⁴⁰⁹ Tato znamení chtějí přivést k víře a na druhé straně se dají poznat jako činy moci Boží pouze ve víře; jsou tedy znamením příchodu Božího království.⁴¹⁰

Autoři HK využívají Lukášovu christologii (28x), kde je spojeno Ježíšovo dětství s jeho původem v Bohu, ale i jeho narozením z Marie. Lukášem je kladen důraz na původ od Adama, tedy ještě vzdálenější, čímž nám naznačuje, že Ježíš patří celému lidstvu.

Matoušovu christologii (6x) je popisován rodokmen, kde je zmínka o čtyřech ženách ze SZ. Stejně jako Lukáš ukazuje, že se Ježíš zrodil z celého lidstva.

Vysvětlením jeho zrození obě evangelia ukazují i na původ z Boha. Zvěstují, že Ježíšovo narození převyšuje zrození všech lidských dětí, proto autoři HK kladou důraz na Ježíšův původ, který je hlubokým smyslem v článku vyznání víry vyznán slovy: „Narodil se z Panny.“⁴¹¹ Obě svědectví o zvěstování, jenž jsou v HK použita, jsou zamyšlením nad božskou událostí s vyjádřením plnosti milosti podle lidských možností.⁴¹²

Janova christologie (15x) nám v HK popisuje úlohu Jana Křtitele, která ukazuje na Ježíše a vydává mu svědectví.

Použitá christologie Markova evangelia (20x) pojednává právě o Ježíšově bytí a jeho osobní identitě, přesahující každé slovní vyjádření.

Autoři HK v této části knihy vycházejí souhrnně ze všech evangelií a z textů SZ, aby plurality novozákonních christologií garantovaly určitou svobodu naší svobody v Kristu. Důležitost vzájemně komplementárních výpovědi má svůj základ v tajemství věčné jednoty v rozličnosti a rozličnosti v jednotě, neboť žádné lidské slovo není schopno vyjádřit vtělené Slovo.

Z používaných titulů je nejvíce zastoupeno jeho vlastního jméno Ježíš (35x).

⁴⁰⁶ Srov. Sk 2,22.

⁴⁰⁷ Srov. Lk 13,6-9, Mk 11,12-14.20.

⁴⁰⁸ Srov. HK, 95-100.

⁴⁰⁹ Srov. Lk 11,20.

⁴¹⁰ Srov. KASPER Walter: Uvedení do víry, Řím: Křesťanská akademie, 1987, 48.

⁴¹¹ „Ze všech dětí, které se v izraelském národě narodily z Božího zaslíbení, je Ježíš vyvrcholením všeho. Když přišel na svět, byl vymodlen celým národem a zaslíben celými dějinami. Byl dítětem přislíbení jako žádné jiné dítě. byl nejhlubší touhou celého lidstva. narodil se úplně z milosti, plně ze zaslíbení: „byl počat z Ducha svatého. Byl Božím darem lidstvu jako nikdo jiný.... Za toto přislíbené dítě nemůže lidstvo děkovat nikomu jinému než Božimu duchu. Nepochází ani z krve, ani z vůle muže, nýbrž z Boha, z nekonečné dálky a z nekonečné výše.“ HK, 71.

⁴¹² Srov. Mt 1,18-20, Lk 1,26-38.

Titul Syn Boží (7x) je v HK použit v souvislosti s oslovením d'ábla. Toto oslovení v obsahu jednotlivých pokušení, určitým způsobem navazuje na pojmenování Ježíše Otcem, při křtu v Jordánu. Jsou tak do epizod o pokušení v HK promítané i podstaty Ježíšových zkoušek.

IV.3.4 Pojetí vtělení

Východním textem v HK je text z NZ Jan 1,14; je to tajemství, jehož jediným motivem může být jen láska, která činí takové věci a nelze je vyvozovat pomocí rozumových úvah.⁴¹³ Otázka položená autory holandského katechismu zní „V čem tedy spočívá snaha omezit tajemství vtělení?“⁴¹⁴ Už od prvních století nacházíme tendence, zpochybňující toto tajemství.⁴¹⁵ Bylo nutné shromáždění nového koncilu, po koncilech v Niceji (o Kristově božství) a v Efezu (o Kristově jednotě), aby obhájil Ježíšovo lidství. Koncily odmítají lidské odmítání a rozvíjejí popisovaná tajemství v evangeliích.

V tomto HK je autory zdůrazněna skutečnost Boha, v Ježíšově osobnosti, v jeho dobrotě, v jeho blízkosti, v jeho majestátu, v jeho sblížení, v jeho zápasu se zlem, a to v celém životě Ježíše Krista. Boží vtělení souvisí s polidštěním člověka, s člověkem, jak ho vidí Bůh. HK si uvědomuje tuto problematiku tím, že si všímá dějin, které ohrožovaly částečné a nedokonalé pochopení SZ.

HK nás uvádí nejen do Ježíšova lidského původu, ale i do původu z Boha a jeho jednota božství a lidství je výslovně obsažena v prvních kapitolách všech čtyř evangelií, která jsou použita již zmíněnými autory.⁴¹⁶ Boží sklánění se k lidem a ujímání se jich, se plně uskutečnilo v tom, že se Slovo stalo tělem. V tom, který se objevil mezi lidmi, jako jeden z nich.

⁴¹³ Srov. HK, 108-118. „On je odlesk Boží slávy“ Žid 1,3; „Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.“ Jan 3,16.

⁴¹⁴ Srov. HK, 74.

⁴¹⁵ Srov. učení alexandrijského kněze Ariuse. „Arius (256-336), získal teologické vzdělání v Antiochii. V Alexandrii, kde se stal později presbyterem pak šířil subordinacionismus. pravý Bůh musí podle něj být nejen stvořený, nýbrž i nezplozený, a tak Slovo nemůže být Bohem ve stejném slova smyslu jako Otec. Odvolával se na Př 8,22-25 a zřejmě si neuvědomoval přesah NZ zjevení. Dalším bodem ariánské krize bylo, že nerozlišoval mezi věčným Slovem a vtěleným Slovem. S tím je spojeno ariánské popírání existence Kristovy lidské duše. Podle nich přijal Logos pouze lidské tělo....Shrňme-li ariánské teze, pak Slovo není souvěčné s Otcem, bylo stvořeno z ničeho, není Synem Otce v pravém slova smyslu, začalo existovat v závislosti na zcela svobodném rozhodnutí Otce. Slovo je podřízeno změně jak lidské, tak morální.“ POSÍŠIL: Ježíš z Nazareta...., 124-125.

⁴¹⁶ „V těchto vyprávěních je vyjádřeno mimořádným způsobem, co lze zakusit při každém rodičovství: že každý nový a zároveň jedinečný člověk nakonec pochází od Boha....Ze všech dětí, které se v izraelském národě narodily z Božího zaslíbení, je Ježíš vyvrcholením všeho. Když přišel na svět, byl vymodlen celým národem a zaslíben celými dějinami. Byl dítětem příslibu jako žádné jiné dítě. Byl nejhlubší touhou celého lidstva. Narodil se úplně z milosti, plně ze zaslíbení: Byl počat z Ducha svatého. Byl Božím darem lidstvu jako nikdo jiný. To vyjadřují evangelisté Matouš a Lukáš, když říkají, že se Ježíš nepočal z vůle muže. Zvěstují, že toto narození, které nekonečně převyšuje zrození všech lidských dětí, přesahuje naprosto všechno, co mohou lidé sami ze sebe vykonat.“ HK, 69-70.

Utvořením představ o Bohu si i autoři HK kladou otázku „Kdo je Bůh?“ Neučí nás znát Boha skrze Boha podle našich představ, ale skrze Ježíše.⁴¹⁷ Skutečného Boha tak vidíme ve skutečném člověku a tím, že se stal Syn Boží skutečně člověkem, povstalo i vědomí o ceně a právech člověka. Tím se stala každá lidská osoba bytostí s nezadatelnou důstojností.⁴¹⁸

Pavlova christologie (4x) nám v HK odhaluje Ježíšovo univerzální prostřednictví, a to v díle stvoření s jeho božskou mocí.⁴¹⁹

V christologii Janova evangelia (4x) je kladen důraz na Ježíšovu velikost a slávu. Motivem Ježíšova vtělení se stává láska, která činí takové věci.

Evangelisté Matouš a Lukáš nám v HK oznamují, že Ježíš nebyl zrozen z vůle muže, nýbrž že nekonečně převyšuje každé lidské dítě. Jeho vtělení nestojí ani v žádném poměru co lidé mohou sami ze sebe. Původ Ježíše Nazaretského je vtělením z vůle Boha z nekonečných výšin a dálek. Autoři HK, pomocí evangelistů, uvádějí Ježíšovy kořeny tím nejslavnostnějším způsobem. Lukáš klade důraz na vzdálenější původ, čímž naznačuje komu Ježíš patří, tedy univezalismus pro celý svět. Matouš se zmiňuje o ženách SZ, aby stejně jako Lukáš naznačil, že se Ježíš zrodil z celého lidstva. Nicméně obě svědectví evangelistů nasvědčují tomu, že Ježíš pochází z hříšného lidstva.

Kromě osobního oslovení Ježíš, se zde setkáváme i s kategorií Božího slova Logos (7x), která je proměňující a zachraňující silou. Funkcionální a ontologický rozměr se v jednotě bytí a jednání, vzájemně prolínají. Bůh se stal člověkem, abychom dostali i my účast na jeho božství.

IV.3.5 Kenóze

V souvislosti s Ježíšovým původem nalézáme v HK píseň z textů NZ Flp 2,6-7, která v podání autorů mluví o tajemství Ježíšova původu z Boha.⁴²⁰ Ježíš věděl, že nepřišel, aby si od Boha vyprosil něco imponujícího, aby udělal zázrak ke svému prospěchu, ani aby získal pozemskou moc, ale přišel, aby obrátil stupnici hodnot.⁴²¹

Ježíšův životní úkol je tak doprovázen poslušností, touhou po moudrosti, která je spojená s pokušením a s utrpením. Jeho dobrovolnost určitého nevědění tvoří součást kenóze vtěleného Božího Syna. První částí dvou kenotických podob je výraz „odevzdání celého svého já,“ jenž je v HK líčen citací listu Židům.⁴²² Pro svoji strojenost je tento výraz

⁴¹⁷ Srov. tamtéž, 74.

⁴¹⁸ Srov. tamtéž, 76.

⁴¹⁹ Srov. Kol 1,15-6, Flp 2,6-7.

⁴²⁰ Srov. HK, 73.

⁴²¹ Srov. tamtéž, 85.

⁴²² Srov. Žid 10,5-7, HK, 108.

v textu HK nahrazen slovem víra, která je spřízněna s důvěrou a není závislá na intelektuálním nadání.⁴²³ Druhá kenotická část popisuje Ježíšův dobrovolný sestup a sebeponížení.⁴²⁴ Ježíšem zadávané změny dávají vnitřní smysl tomu, co bylo vnější.⁴²⁵

Je zde poukazováno na život, jenž se řídí Boží vůlí a je tím nejprostším, nejširším a nejbohatším životem, možným zde na zemi. Otec dal Ježíši Nazaretskému poznat, že našel správnou cestu k životu a pravdě. Ježíš nás učí přímému postoji k Otci, s nímž smíme být ve styku.

Důležitost modlitby je silou i pro ostatní, jak je i v této knize HK zdůrazňováno a zaměřuje správným směrem naši činnost. Ježíš nás učí přímému postoji k Otci, s nímž smíme být ve styku.

IV.3.6 Ježíšovo vědomí a poznání

Nejprve si sami musíme uvědomit, že Ježíš nehlásal sebe, nýbrž Boha a jeho panství.⁴²⁶ Z jeho chování nám vyplývá nepřímá implicitní christologie. V jeho konání, vystupování a zvěstování přichází Boží království, jasně se projevující už v antitezích horského kázání, kde si osobuje být zvěstovatelem definitivního Božího slova.⁴²⁷ Slovo amen zde užívá pro své vlastní slovo. Toto užívání slova, které je tak charakteristické pro Ježíšovo vyjadřování, neznamena domýšlivost, ale vyjadřuje pokorné a klidné vědomí Ježíšova poslání, zní jako souhlas s vůlí Otce a implikuje celou christologii.⁴²⁸

Vnější význam je zejména jeho vzkříšení a oslavení, které je charakteristické pro HK.

O jeho poslání se obsáhle mluví v HK v souvislosti s jeho modlitbou s jeho cestou na poušť, o zázračném rozmnožení chleba i o noci před volbou apoštolů strávenou v modlitbě, která nám vyjadřuje jeho osobní vztah k Otci.⁴²⁹

Svědectvím Ježíšova vědomí a poznání jsou v HK jeho první slova důvěrného vztahu s Bohem, který je jeho jednorozeným Synem, Bůh z Boha, Světlo ze Světla.⁴³⁰ Stejně tak i Ježíšovy zázraky a jeho osobnost, vyjadřující nebeskou autoritu.⁴³¹

⁴²³ „Slovo víra je původem spřízněno s důvěrou. Svěřit se někomu zahrnuje hodnotící soud, ale také věrnost. V některých jazycích má stejný kořen se slovem láska.“ HK, 110. I jazykové souvislosti vyjadřují hlubokou skutečnost, jenž mají mnoho různých vrstev významů, která při hlubším zkoumání a kontemplaci vykazují vnitřní spojení.“ DOUGLAS-KLOZT N.: Aramejský Otčenáš, Praha: DharmaGaia, 2001, 14-15.

⁴²⁴ Srov. HK, 73. V HK je sám Bůh jednajícím subjektem a je uvedena v kapitolách pojednávajících o vtělení.

⁴²⁵ „Požadavky horského kázání netvoří systém přesně vymezených zákonů, nesetkáváme se zde s neosobním kodexem zákonů, ale s živým Bohem.“ HK, 114.

Pozn. HK uvádí i změny ohledně jeho moci nad Zákonem, věrnosti zákonu a prohloubení Zákona.

⁴²⁶ Srov. tamtéž, 83.

⁴²⁷ Srov. KASPER: Uvedení do víry, 49.

⁴²⁸ Srov. HK, 128.

⁴²⁹ Srov. tamtéž, 100-108.

V Lukášově christologii (14x) nacházíme důležitý prvek Ježíšova zjevení v Jeruzalémě. Vidíme zde jednak, jak jsou naplňovány Boží přísliby dané božimu lidu, ale i způsob jak Bůh vstupuje do svého chrámu v lidském člověku.

V Matoušově christologii (7x) je znázorněna univerzalita, jenž nám naznačuje zaměření všech a všeho k Bohu. Ježíšova univerzalita pak vyplývá z jeho božské identity, z jeho neopakovatelnosti a jedinečnosti.

Z používaných titulů je nejvíce uctíváno osobní oslovení Ježíš (32x), což se shoduje s rozvážností a pečlivostí používaných titulů v NZ, a tak i v tomto oslovení je soustředěno i celé Ježíšovo tajemství vědomí a poznání.

Titulem Syn Boží (6x) je doložen obraz Boží podstaty.

Pozorováním Ježíšova lidského vědomí a poznání se nám zjevuje něco z jeho rovnosti Bohu, jenž se pro nás stává dosažitelným.⁴³² Začínáme tušit něco o Bohu, který se v něm zjevil a stal se pro nás dosažitelný. Celý Ježíšův život je sestupem od Otce a návratem k němu.⁴³³

IV.3.7 Soteriologické modely

Ježíšovo narození je dějinnou skutečností, přinášející novou dobu. Její spásonosnou událost, se nám snaží autoři HK přiblížit především skrze liturgii. Tato skutečnost není v HK jen objasněna, ale v následujícím pojednání si ukážeme i možnosti, jak s Ježíšovou obětí a smlouvou navázat kontakt. Cesta k Ježíši je aktem důvěry a není rozumově nezdůvodnitelná. Víra je svým způsobem spřízněna s důvěrou, s věností, s láskou a nalézání Boha je formou poznání, pramenící z vnitřní orientace člověka.

IV.3.7.1 Univerzálnita a soteriologický význam vykoupení

Rozloučení Ježíše se svým životem, uvádí HK jako proměnění tradiční národní hostiny na oslavu osvobození v památku nového osvobození. Poslední večeří se ukázalo, co bylo myšleno novým oslavením člověka, tedy jeho nová zduchovnělá existence.⁴³⁴ Už při Poslední večeří se Ježíš vydával v oběť, zpřítomňuje se pro nás vrcholný čin jeho lásky, která znamená očekávání Božího království, vzpomínku na Ježíšův odchod ze světa, smlouvu mezi námi a Bohem, odpuštění hříchů, díky činění ze živého pramene jednoty

⁴³⁰ „Což jste nevěděli, že musím být tam, kde jde o věc mého Otce?“ Lk 2,49.

⁴³¹ Srov. HK, 109.

⁴³² „Boží vědomí je mnohem živější a vřelejší, než jak si po lidsku představujeme nějaké „absolutní vědomí.“ HK, 83.

⁴³³ Srov. Jan 3,13.

⁴³⁴ Srov. HK, 139-144.

a lásky v církvi.⁴³⁵ Smrt Ježíše je i zde v HK chápána jako krajní výraz jeho preexistence. Projevy věčného tajemství živého Boha představují projev Boží svobody a s vhodností o nutnosti ceny naší spásy vystupuje i problém vztahu mezi imanentní a ekonomickou Trojicí. Sestupná soteriologická kategorie se projevuje v milosrdenství a sám Ježíš definuje svou smrt jako výkupné, dávané dobrovolně za mnohé.⁴³⁶ Smrt v sobě nese očistění od viny a je přechodem k nové svobodě.⁴³⁷

Dále se v této části HK opět rozvádí liturgie. Je to bohatství toho, co Večeře Páně znamená a jak se slaví spasitelný čin toho, kterého oslavujeme, a který je přítomný mezi námi.

Novozákonní Janova christologie (6x) vyjadřuje v HK Ježíšův sestup od Otce a jeho návrat k němu. Podle Jana je skutečnost vykoupení vtěleným Slovem, které přináší milost a pravdu.⁴³⁸

Titul Pán (4x) v Pavlově christologii, zřejmě obsahuje narážku na Ježíšův božský statut, ale také odráží zkušenost křesťanů s projevy Kristovy božské moci v církvi.

Christologické tituly Syn, Slovo (5x) ukazují na synovský vztah k Otci. Je s ním spjata synovská poslušnost a její podstata spočívá v naprosté poslušnosti Otci.

Na osvobozujícím poselství Božího království a na životní praxi Ježíše leží soteriologický důkaz, z kterého vycházeli i autoři HK.

IV.3.7.2 Základní soteriologické modely interpretující význam kříže

Ježíš na kříži odňal smrti rys vzdálenosti od Boha a rozpor k životu proměnil v možnost darování se Otci, který ho přijal, potvrdil a povýšil.

Při postupování HK pomocí evangelijního sledu událostí se nám připomínají všechny události, ve kterých se zjevuje nejsvětější Trojice. Jsme uváděni nejen do modlitby v Getsemanské zahradě s okamžikem zatýkání, ale i do svědectví před soudci s vlastním ukřižováním.⁴³⁹ Boží království k nám přichází skrze jeho krev a od této doby kříž obnovuje svět. Výchozím bodem je sebezmaření Boha v Kristu. Žádný soteriologický model zde není izolován, ale doplňují se, což je důkazem eschatologické lásky Boha. Používaná evangelia v HK zdůrazňují plnění žalmů SZ, ve kterých se děje to podstatné pro naši analýzu, interpretující význam kříže; je to ponížení člověka, ale i Boží záchrana.⁴⁴⁰

⁴³⁵ Srov. Mt 26,28, Ex 24,8, 1 Kor 11,23-26.

⁴³⁶ Srov. Mt 26,28.

⁴³⁷ Srov. Jan 6,55-56, Jan 6,62-63.

⁴³⁸ Srov. BEINERT W. a kol.: op. cit., 428.

⁴³⁹ Srov. HK, 144-145.

⁴⁴⁰ Srov. Ž 22,2, Ž 69,2, HK, 145.

V Lukášově christologii (5x) nacházíme shrnutí a pokračování toho co Ježíš hlásal.⁴⁴¹

Janovou christologií (9x) se nám zjevuje v HK nekonečná láska, přemáhající temnoty hříchu a interpretuje ukřižování jako naplnění SZ předobrazu.⁴⁴² Od hříchů jsme očišťovány Ježíšovou krví, jenž je pravým nápojem a Duchem svatým, kterého ukřižovaný uděluje.⁴⁴³ Vidíme zde, že křest a eucharistie nás uvádějí do života církve.

K běžně užívanému osobnímu oslovení Ježíš (12) přibyly ještě nové následující tituly. V souvislostech s interpretací kříže se jedná o přímé oslovení Mesiáš (1x), ve veřejném svědectví před soudci.⁴⁴⁴ V kapitole o ukřižování je to titul Syn člověka (3x), slávu kříže doprovází titul Beránek (1x) a v pojednání o liturgii Velkého pátku to jsou tituly trpící služebník Boží (1x), Velekněz nové smlouvy (1x) a Pán (2x), jenž je doprovázen uctíváním a klaněním.

IV.3.7.3 Soteriologický význam vzkříšení

V uváděných žalmech, jak jsme se zmínili výše, je vidět nejen Ježíšovo utrpení, ale i jeho záchrana a oslavení. Prozařuje v nich snaha, intuice, která je jasná až s příchodem plnosti zjevení.

Soud a vykoupení se týkají v HK univerzální moci Ukřižovaného a Vzkříšeného, který nám dal znamení svého slova, křtu, odpuštění hříchů, eucharistie i zakoušení jeho Ducha. Viditelná znamení, jako znamení neviditelné přítomnosti, jsou způsoby Ježíšovy trvalé přítomnosti a zjevení. Poukazují na jejich poznávání vírou, odevzdání celého člověka Božímu Duchu. Slavení velikonoce, jako znamení je znamení dané samotným Pánem; jeho slovem, křtem ,odpuštěním hříchů, eucharistie a zakoušení jeho Ducha mezi námi.⁴⁴⁵ Svým přechodem skrze krajní odcizení je zapojeno lidstvo do dialogu lásky s Otcem v Duchu.⁴⁴⁶

„Vstoupil tedy Ježíš hned při svém vzkříšení do nebe?“ to je z dalších otázek, kladených holandskými biskupy v našem analyzovaném textu.⁴⁴⁷

„Dosud jsem nevystoupil k Otcí. Ale jdi k mým bratřím a pověz jim, že vystupuji k Otcí svému i Otcí vašemu a k Bohu svému i Bohu vašemu.“ (Jan 20,17)

⁴⁴¹ Srov. Lk 23,34, Lk 23,43.

⁴⁴² Srov. Jan 1, 29.

⁴⁴³ Srov. Jan 6,55; 19,30; 20,22.

⁴⁴⁴ Srov. HK, 145.

⁴⁴⁵ Srov. tamtéž, 156.

⁴⁴⁶ Srov. BEINERT W. a kol., op. cit., 308.

⁴⁴⁷ Srov. HK, 159.

V těchto slovech, vyjadřujících jasné ústřední poselství, které znamená, že vstát z mrtvých znamená zároveň být u Otce. Vidíme, že už skrze své zmrtvýchvstání se Ježíš ocitá po pravici Otce. Tato blízkost k Otci, tento výraz nám vyjadřuje slávu a lásku, ve které je Ježíš u Otce, aby naplnil všechno.⁴⁴⁸

Autoři HK vycházejí z vyprávění všech čtyřech evangelií, která přinášejí poselství o Ježíšově vzkříšení ve formě příběhů. Nejsou příliš zkoordinovaná, ale souhlasí v základních bodech a ani zde nechybí bohatý výklad mešní liturgie.⁴⁴⁹

Janova christologie (13x), i zde klade důraz na Ježíšovu slávu a velikost.

Pavlova christologie je zastoupena (12x) a zviditelňuje nám úzké sepětí mezi Ježíšem a Duchem svatým. Je výrazně spjata s významem, který má Ježíš a jeho dílo pro nás.

Kromě běžně používaného osobního jména Ježíš (13x) a titulu Kristus (12x) nelze přehlédnout v této části HK často opodstatněně používaný titul Pán (17x), který jej charakterizuje ve vztahu k lidem. Lidé ho uznávají a vyhlašují, tento titul je svým vyznáním.⁴⁵⁰ Je Pánem, jenž byl jako jediný z lidí, žijících v tomto odcizeném světě rehabilitován vzkříšením.⁴⁵¹

Na závěr, při rozloučení se s viditelnou podobou Ježíšovou, nám autoři HK nabízí ještě jednu otázku „Proč nezůstal s námi v této podobě?“⁴⁵² Pozornost srdce je nám odpovědí, ke které nás vede Duch svatý, aby v nás umožnil bližší styk s Ježíšem.⁴⁵³ „Ať přijde ke mně a pije, kdo věří ve mne.“⁴⁵⁴ Přislíbení Ducha sv. je dar, udílený jako dovršení díla spásy, jako poslední Ježíšův čin před příchodem Božího království.⁴⁵⁵ Není tedy náhodou, že se autoři zaměřili výrazně na Pavlovu christologii (13x), jejímž neopomenutelným prvkem je právě sepětí mezi Kristem a Duchem svatým.

IV.4 Hodnocení analýzy HK

V HK autoři v otázce o Ježíšově původu, nechávají otevřenou otázku panenského původu. Nabízí se nám otázka, zda původu rozumět tělesně nebo vzít v úvahu i hledisko duchovní. Učitelství církve nám k tomu žádnou jasnou odpověď nedává. Vzhledem k tomu, že NZ vzbuzuje jako celek dojem básnického vyjádření panenského početí, nabízí se

⁴⁴⁸ „Plnost sama se rozhodla v něm bylo smířeno všechno co jest, jak na zemi, tak v nebesích, protože smíření přinesla jeho obět' na kříž.“ Kol 1,15-20.

⁴⁴⁹ Srov. HK, 150-159.

⁴⁵⁰ Srov. Řím 10,9, 1 K 12,3.

⁴⁵¹ Srov. Flp 2,6-11.

⁴⁵² Srov. HK, 161.

⁴⁵³ Srov. Mt 5,8.

⁴⁵⁴ Srov. Jan 7,38.

⁴⁵⁵ Srov. HK, 163.

vysvětlení porozumění původu z hlediska duchovního. HK nepodporuje tělesné pannenství matky Ježíše před a po porodu, ale zdá se, že jej popírá. Autoři se koncentrují v hlásání víry o původu Ježíše Nazaretského na jeho osobu, nikoliv na Marii a snaží se obhájit svou výpověď o tajemství víry svým odkazem na texty tzv. dějin Ježíšova dětství, jimiž jsou obě první kapitoly Matoušova a Lukášova evangelia. Předpokládají, že tyto texty hlásání nebyly sestaveny bez historických vzpomínek, ale objasňují lidem v pravém smyslu radostnou zvěst. Otázka motivu narození z panny je v HK interpretovaná symbolicky.

Tato kniha se nám snaží přiblížit v pohledu Ducha Božího. Ve stupni společné věrnosti a blahobytu lidu, v osobním svědomitém životě, ve vidění v každém blízkém a ve vyhlížení Spasitele přispívá pro jasnější chápání poměru mezi Bohem a světem.

V Písmu vidíme, s jakou péčí jsou chráněny velké Ježíšovi tituly, a tak je dobře, že i v této knize je s nimi velmi pečlivě zacházeno, neboť obsahují celé tajemství jeho osoby.

Nový HK nám může posloužit k vyjasnění kořenů sporu mezi Holandskem a Římem, tedy mezi katolickými konzervativisty a pokrokovými. Zároveň nám může pomoci při předčasném soudu nad otázkou jací vlastně Holanďané jsou a jak věří, abychom nenabyli dojmu, že v současné době existují v katolické církvi dva způsoby víry. Holanďtí biskupové se léta snažili poznat názory věřících, aby našli způsob, jenž by vyhovoval jejich cítění.

V. EKUMENICKÝ KATECHISMUS

V.1 Základní hermeneutické údaje

Obnovením jednoty křesťanské víry a důsledkem teologického sblížení, sleduje svůj záměr přední znalec ekumenické problematiky prof. Dr. Heinz Schütte.

Heinz Schütte narozený v roce 1923 studoval teologii, filosofii a psychologii. Po kněžském svěcení, které přijal v roce 1951, v letech 1975-1979 byl teologickým poradcem Sekretariátu pro jednotu křesťanů v Římě. V dalších letech, 1977-1988, přednášel systematickou teologii v Bonnu a pak Cáchách.

Dostává se nám do rukou jeho zdokumentované dílo Ekumenický katechismus, které z německého originálu Glaube im ökumenischen Verständnis, vydaného nakladatelstvím Bonifatius GMBH Druck, Busch, Verlag, přeloženo Jaroslavem Vokounem. Text se nám autor snaží ukázat, jak velký kus cesty k cíli obnovení a sjednocení, křesťanské církve urazily.

V úvodních slovech církevních představitelů se v tomto pozoruhodném díle doporučují křesťanským církvím oblasti, které jsou nutné při ekumenických rozhovorech soustavně sledovat.

Předseda ekumenické rady církví Pavel Smetana, synodní senior Československé církve evangelické doporučuje tři oblasti: definování tzv. hierarchie pravd, nevyhýbat se zneklidňujícím otázkám např. otázce eucharistického společenství a rozdělení církve a třetí oblastí je seznamování se s dokumenty, které byly přijaty jako výsledek ekumenických rozhovorů a učinit je závaznými v jednotlivých církvích.⁴⁵⁶

Předseda České biskupské konference Miloslav kardinál Vlk, arcibiskup pražský a primas český, vidí předpoklady, vytvářející podmínky pro společné hledání pravdy, v rozvinutí ekumenismu vzájemné lásky a porozumění.⁴⁵⁷

Biskup pravoslavné církve v České republice Simon R. Jakovljevič, pravoslavný biskup mariánskolázeňský, vítá myšlenku EK jako další podnět ke sblížení křesťanských vyznání a přiblížení jednoty mezi křesťany s dalším studiem a hlubším vzájemným poznáváním.⁴⁵⁸

⁴⁵⁶ Srov. SCHÜTTE: op. cit., I-II.

⁴⁵⁷ Tamtéž, III.

⁴⁵⁸ Tamtéž, IV.

Biskup starokatolické církve v České republice Dušan Hejbal, se zamýšlí nad otázkami: „Kolik je v naší víře společného a v kolika procentech se lišíme?“ „Na co si hrajeme v situaci diaspory?“ „Jak daleko jsme na cestě k jednotě?“⁴⁵⁹

Předseda komise pro ekumenismus při České biskupské konferenci František Radkovský, římskokatolický biskup plzeňský, zdůrazňuje bezpodmínečně nutnou znalost učení církve. Také vidí nutnost v promyšlení naznačené cesty a v překonávání dosavadních překážek jednoty.⁴⁶⁰

V úvodních slovech církevních představitelů jsme se seznámili s jejich názory na EK a nyní přistoupíme k vlastní analýze vybraného textu.

V.2 Celková struktura

Ekumenický katechismus má tři části. EK I. „Víra všech křesťanů“ který je předmětem naší analýzy a týká se ekumenického pojetí víry. EK II. „Církev všech křesťanů“ pojednává o ekumenickém pojetí církve a EK III. „Křesťanský život“ se připravuje a uvede nás do ekumenického pojetí křesťanského života.

Námi analyzovaná kniha EK I. se drží struktury Nicejsko-cařihradského ekumenického vyznání z roku 381. Pro názorového rozdělení, týkající se nauky o ospravedlnění a svátostí jsou možnosti výkladu tohoto vyznání obsáhlejší.

K prohloubení a osvětlení výkladu nám posloužily Texty z ekumeny, které umožňují vlastní úsudek a přinášejí informace o výstižném vyjádření víry církví. Výraz společné víry v těchto textech často končí modlitbami z Písma nebo ekumenickými písněmi.

V nadpisech EK I. vidíme snahu o heslovité vyjádření toho, co vyplývá z Písma svatého, jako hlavního pramene poznání a měřítka křesťanské víry současně s odpovídajícím učením církve.⁴⁶¹

Všechny nadpisy jsou pak uvedeny v závěru knihy jako podrobný obsah a umožňují nám tak rychlou orientaci o věroučné látce a vysvětlivky nám doplňují další potřebné informace.

Na začátku knihy autor uvádí seznam zkratk k ekumenickým textům podle německého originálu. Najdeme zde také, spolu se základním obsahem i povzbudivé vyjádření představitelů církví.

⁴⁵⁹ Tamtéž, V.

⁴⁶⁰ Tamtéž, VI.

⁴⁶¹ „Písmo svaté je právě při dialogu znamenitým nástrojem v mocné Boží ruce k dosažení oné jednoty, kterou Spasitel nabízí všem lidem.“ *Unitatis redintegratio*, čl. 21.

V úvodu knihy EK I. jsme stručně seznamováni s názorem autora „Proč ekumenický katechismus

První kapitola pojednává o ekumenickém prohlášení k Nicejsko-cařihradskému vyznání, o společné víře s cílem plné společné víry, plného společenství církve. Součástí této kapitoly jsou obě základní vyznání víry: Apoštolské a Nicejsko-cařihradské. Skrze křest je jednota v Kristu a začíná tak příběh víry v jediné církvi, jenž společnou modlitbou vyjadřuje odpověď na Boží slovo.

Do víry jako vyznání a vyznávání nás uvádí kapitola druhá.

Třetí, čtvrtá, pátá šestá a sedmá kapitola popisuje společnou víru v jednoho Boha, Otce všemohoucího, v jednoho Pána, Ježíše Krista, v Ducha svatého a jednu, svatou, všeobecnou a apoštolskou církev. Pro naši práci je klíčovou kapitolou kapitola pátá, kterou si blíže představíme v části pojednávající o analýze christologie.

Spasitelné Boží působení se děje ve slově a svátosti, o kterých se rozepisuje kapitola osmá.

Horizont budoucnosti je vysvětlen v předposlední, deváté kapitole EK I.

V závěru knihy je kapitola desátá, která obsahuje doslov, souhrn tezí, ekumenické písně, seznam literatury, věcný a jmenný rejstřík.

V.3 Analýza christologie

V této části se budeme věnovat analýze textu, který se týká tajemství Ježíšova, pojetí vtělení, vědomí a poznání Ježíše Krista. Na začátku jednotlivých částí naší analýzy christologie se nejprve seznámíme se strukturou analyzovaného textu, dále pak s prameny, ze kterých autoři při zdůvodňování vycházeli všeobecně. Potom nastíníme i názory a postoje jednotlivých církví z Textů ekumeny, uváděných v závěru každé kapitoly.

V.3.1 Struktura

Z deseti kapitol EK I. je pro naši analýzu podstatná kapitola pátá, která pojednává o Ježíši Kristu a drží se Nicejsko-cařihradského vyznání víry.

V úvodu jsme seznamováni s christologickými tituly Ježíš a Kristus, což je řecký překlad hebrejského slova Mesiáš: Pomazaný. „Ježíš je Kristus“ tedy znamená, že on byl zaslíben proroky a je Spasitel poslaný od Boha.⁴⁶²

V následující první části páté kapitoly autor rozvádí i ostatní tituly: Ježíš Kristus je Pán; jednorozený Syn Boží; Zrozený z Otce přede všemi věky; Světlo ze světla, pravý Bůh z pravého Boha; Zrozený, nestvořený, jedné podstaty s Otcem.

⁴⁶² Srov. EK I., 77.

Druhá část se zmiňuje o pojetí Ježíšova vtělení, které pokračuje třetí a čtvrtou část o Panně Marii, o lidství a božství v jedné osobě.

Pátá část pojednává o době ve které Ježíš žil, o jeho vědomí a poznání. V závěru této páté části EK I. je poměrně rozsáhlá část věnovaná tématice o ospravedlnění.⁴⁶³ Je třeba poznamenat, že tato problematika již církve nerozděluje, proto stojí za zmínku více se o ní na tomto místě rozepsat. Synoda evangelické církve v Porýní roku 1993 potvrdila, že vzájemná odsouzení z 16. stol. v otázce o ospravedlnění už nepostihují dnešního partnera s účinkem rozdělení církve.⁴⁶⁴

Podobné stanovisko zaujaly v roce 1994 Německá biskupská konference, generální synoda Sjednocené evangelicko-luterské církve Německa a vestfálské evangelické církve.⁴⁶⁵

Shody v učení o ospravedlnění se už z velké části nacházejí v naukových dokumentech církví v 16. století. Konfesní rozdíly je však zatlačily do pozadí a nyní jsou znovu objevovány ve svém celém rozsahu současným ekumenickým bádáním.⁴⁶⁶

Šestá část začíná soteriologickými modely, na které navazuje horizont budoucnosti vzkříšeného a oslaveného Ježíše.

V.3.2 Prameny

EK I. je koncipován na základě Nicejsko-cařihradského vyznání víry, jeho těžištěm jsou věroučné texty významných teologických představitelů jednotlivých křesťanských církví a reprezentativních církevních shromáždění.

Liturgické texty katolické i evangelické, společné ekumenické písně a tématicky aktuální texty České a Bratrské konfese, navíc obohacují české vydání. Jsou to citace z historicky závažných pramenů naší kulturní i duchovní tradice.

Písmo svaté, pokud není uvedeno jinak, se cituje podle Českého ekumenického překladu z roku 1996. Dokumenty Druhého vatikánského koncilu se citují podle vydání v nakladatelství Zvon, Praha, z roku 1995. Podle Českého a Německého misálu jsou přeloženy liturgické texty, ke kterým bylo přistupováno s tvůrčím způsobem

⁴⁶³ Luterské učení je, „...že naše skutky nás nemohou smířit s Bohem a nemohou nám získat milost, ale děje se to pouze skrze víru – když totiž člověk věří, že se nám odpouští hříchy pro Krista, jediného prostředníka, který nás má smířit s Otcem.“ (*sola Christus*). BARTH: *Základy dogmatiky*, 124. „Jsme zproštěni viny *sola gratis*, Boží vlastní přimluvou za nás.“ Tamtéž .139. „Ospravedlnění může přijmout pouze ten, kdo to, co Bůh učinil v Kristu, přijme a spolehne se nato, to znamená, kdo věří. Víra není zbožný výkon, je to právě rezignace na výkon, víra je čistě přijímající postoj.“ (*sola fide*). EK I., 114.

⁴⁶⁴ Srov. tamtéž, 119.

⁴⁶⁵ Srov. tamtéž, 120.

⁴⁶⁶ Srov. tamtéž, 119.

a s ekumenickou citlivostí. Bratrské a České vyznání je citováno podle Čtyř vyznání, KEBF Praha 1951.

V.3.3 Tajemství Ježíšova života

Při přechodu k páté kapitole, pro naši analýzu podkladové, navazujeme na předchozí téma Bůh, jenž s novou konkrétností jednak ukazuje smysl jména Ježíše Krista, tak i trojiční rámec Kréda.

Jedním z ústředních motivů v Janově evangeliu (5x), který se v analyzovaném textu nachází, je jednota vůle, jednání a podstaty mezi nebeským Otcem a Ježíšem.⁴⁶⁷ Tato výpověď jistě nepodkládá jen sebepochopení synoptického Ježíše, ale současně zde nenajedeme ale ani žádný rozpor.⁴⁶⁸ Celá perspektiva Ježíšovy cesty a přesvědčení, že se v jeho utrpení odehrává Boží dílo, je konstitutivní i pro synoptického Ježíše.

Do vnějšího, navenek obráceného rozměru Ježíšova příběhu, který je určen také motivem Božího synovství, je v EK I. uváděna Pavlova christologie (6x). Jeho služba a poslání, nejsou samoučelné, ale zahrnují současně i Boží nárok, volající ke službě a ke svědectví.⁴⁶⁹

Z řady christologických titulů NZ jsou použity dva: Boží syn (6x) a Pán(6x), které v příběhu Ježíše Nazaretského nejzřetelněji vyjadřují jedinečnost a blízkost Boha. V tomto setkání jde o jediného Boha křesťanské víry.⁴⁷⁰ Ježíšovým jedinečným vztahem k Otci je vyjádřen vnitřní rozměr Kristova příběhu. Subjektem příběhu Ježíše Krista je tedy Bůh sám, stejně tak jako tu žije a trpí a jedná člověk.⁴⁷¹

Titul Pán vystihuje důležitý novozákonní vztah, který vyznává Ježíše Krista jako Pána církve a má na mysli Mistra svých učedníků. V úzkém kruhu vztahu a v osobním rozhodování se vyznává ve víře Kristovo panství, které přes své pneumatologické a ekleziologické východisko prostor církve přesahuje.⁴⁷²

Výpověď o tajemství Ježíšova je existenciální svojí životní silou, zároveň se svojí praktičností osvědčuje eticky a doxologicky. Doxologií jako chvalozpěv za milost a etikou v následování tohoto Pána, pro jeho království a spravedlnost.⁴⁷³

⁴⁶⁷ Srov. tamtéž, 77-78.

⁴⁶⁸ Což dokládají jednotlivé texty synoptických evangelií např. Mt 11,27 „...nikdo nezná Syna než Otec, ani Otce nezná nikdo než Syn...“

⁴⁶⁹ Srov. EK I., 77-78.

⁴⁷⁰ „Ježíš Kristus není odlišnou bytostí od Boha, ale jediným synem Otce, tzn. Bůh sám žijící skrze sebe a ze sebe, zosobněná Boží všemohoucnost, milost a pravda.“ EK I., 78. BARTH: Základy dogmatiky, 94.

⁴⁷¹ Srov. BARTH Karl: Dogmatik im Grundriß, Zürich, 1977, 113.

⁴⁷² „Ty jediný jsi svatý, ty jediný jsi Pán, ty jediný jsi svrchovaný: Ježíši Kriste, se svatým Duchem, ke slávě Boha Otce.“ EK I., 78.

⁴⁷³ Sv.Pavel ve vztahu k údělu a příběhu Ježíše Krista velebí Boha: „Je-li Bůh s námi, kdo proti nám?“ Řím 8,31.

V.3.4 Pojetí vtělení

Svědectví o Božím vtělení je událostí, která ovládá prolog Janova evangelia a určuje i christologii Kréda a je zdůrazněn i v EK I.⁴⁷⁴ Ježíš Kristus je Slovo, skrze něž je vše stvořeno a podílí se na našem stvořitelském jednání.⁴⁷⁵ Kristovo vtělení chtěl Bůh od věčnosti a je cílem stvoření. V tomto christologickém prologu jsou Bůh a člověk nerozlučně spolu. Na jedné straně je zde výpověď o konkrétním dějinném člověku v lidské osobě jménem Marie, a na druhé straně tvořivá přítomnost Boží v trojiční souvislosti vyznání.⁴⁷⁶ Ježíš Kristus jako pravý Bůh a pravý člověk pochází nejen „zdola,“ ale zcela „shůry.“⁴⁷⁷ V tomto světle Ježíšova vtělení se nám ukazuje zjevená Boží věčná láska ke všem tvorům spolu se skutečnou situací lidstva.

Podle svědectví Pavlovy christologie (15x) EK I. povídá nejen o tom, že Kristus je cílem našeho stvoření a vydal svůj život za naše hříchy, ale v Janově christologii (7x) i o podílení se Ježíše Krista na stvořitelském jednání.

Texty Matoušova evangelia (8x) se shodují s texty Lukášova evangelia (7x) vypovídající o početí z Ducha svatého. Z Matoušova evangelia, v analyzovaném textu, pak vyplývá, že Josef nebyl tělesným otcem, ale že vtělení věčného Syna Božího bylo působeno Duchem svatým, Stvořitelskou mocí Boží.⁴⁷⁸ Obě z uváděných evangelií nedokládají a ani nechtějí dokládat rodokmen a tělesný původ od Josefa.⁴⁷⁹

Převažující motiv Božího synovství v oslovení Syn (15x) zde neurčuje jen vnitřní rozměr Ježíšovy jednoty vůle, jednání a podstaty s jeho nebeským Otcem, ale současně i vnější rozměr Ježíšova poslání, jeho služby.

V.3.5 Kenóze

Novozákonní panství Ježíše Nazaretského, s kterým jsme se již seznámili, je zakotveno v jeho konkrétním příběhu. EK I. ho neopomíná, ale reflektuje v pavlovském pojetí panství první části christologického hymnu Filipánům.⁴⁸⁰ Hymnus se soustřeďuje na rovnost

⁴⁷⁴ „...a Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi.“ Jan 1,14.

⁴⁷⁵ Srov. EK I., 79.

⁴⁷⁶ „Narození z Panny není kapitola o askezi ani nenáleží bezprostředně do nauky o Božím synovství Ježíšově; je to především a konečně teologie milosti, poselství o tom, jak přišla spása k nám: v prostotě přijetí, jako nevynutitelný dar lásky, která vykupuje svět.“ RATZINGER: Úvod do křesťanství, 188.

⁴⁷⁷ Srov. EK I., 82. Připomeňme si, že jedná-li se o „sestup dolů,“ tedy o solidární sestupující preexistenci, vyjadřuje se nám tím Synovo služebné sebeobětování a ochota k oběti. Jeho ukazatelem a cestou není cesta moci, ale moc lásky.

⁴⁷⁸ Srov. tamtéž, 81.

⁴⁷⁹ Podle židovského práva bylo rozhodující právní uznání, nikoliv tělesný původ. Srov. STRACK H., BILLERBECK P.: Kommentar zum N.T. aus Talmud und Midrasch, München: 1922-1928, 1961-1965, zu Mt 1,16.

⁴⁸⁰ „Byl roven Bohu, ale netrval na tom být jako Bůh, nýbrž zcela se vydal a byl jako otrok a roven lidem. Jeho život byl životem člověka; ponížil se a byl poslušný až k smrti, k smrti na kříži.“ EK I., 85; Flp 2,6-8.

v postavení a slávě.⁴⁸¹ Ve stavu ponižení jako člověk Ježíš Kristus nevyužíval plným způsobem své božské síly. Nepovažoval rovnost za něco, na čem je třeba lpět, přestože Bohu roven byl, byl ochoten se vyprázdnit a přijmout způsob služebníka tím, že se stal člověkem.⁴⁸²

V.3.6 Ježíšovo vědomí a poznání

Katolíci a pravoslavní vyznávají „ve shodě s celou ranou křesťanskou tradicí všech dřívějších koncilů, že v Ježíši Kristu se hypostaticky spojuje božská a lidská přirozenost. Ve shodě s tím také církev vyznává, že svatá Panna Maria neprodila pouhého člověka, ale Bohočlověka Ježíše Krista a je vpravdě Bohorodičkou.“⁴⁸³

Autor textu EK I. nám uvádí, že Ježíš zvěstoval evangelium s plnou mocí a stavěl do protikladu „původní Boží vůli a tradiční chápání Zákona.“⁴⁸⁴ Jeho vědomí, že ho Bůh poslal v plnosti moci je doloženo citacemi NZ.⁴⁸⁵ Zvláště pak je to zřejmé na odpuštění hříchů.⁴⁸⁶ Ježíš přišel osvobodit a přinést odpuštění těm, kteří byli v zajetí viny a hříchů.⁴⁸⁷ Působení divů, které potvrzovaly jeho slova jsou často nazývána znameními a poukazují nám na to, že jsou zvěstováním přicházejícího království Božího. Jsou vítězstvím nad nemocí, zlem smrtí, bolestí, náznakem přicházející Boží vlády a ozřejmují nám tak Boží vůli k záchraně a ke spasení.⁴⁸⁸ Za vyžadující ospravedlnění ze strany člověk hříšníků a vyděděnců, slibuje svobodu a spásu.⁴⁸⁹

Ježíšovo specifické vědomí poznání, odpovídá mesiášským představám, pokud jde o eschatologický význam. Vyrovnával se s nadcházejícím utrpením pomocí představy trpícího a zachráněného nebo oslaveného spravedlivého, avšak s nějakou předem vytvořenou představou ideou Mesiáše se neztotožnil.

⁴⁸¹ „Ježíš Kristus je skutečně Bůh.... Ježíš Kristus je skutečný člověk... Božství a lidství tvoří v osobě Ježíše Krista nerozdílnou jednotu.... Lidství není pohlceno božstvím jako kapka v moři.... Ježíš Kristus se nám stal ve všem rovným, byl však bez hříchu.“ EK I., 84-85.

⁴⁸² Srov. BROWN: op. cit., 161.

⁴⁸³ Srov. LAMBARDAKIS Augoustinos (německý řeckopравoslavný metropolita): Maria-Mutter des Herrn. Das Zeugnis der römisch-katholischen Kirche in orthodoxer Sicht: Katolická tisková agentura, Ekumenické informace, 1986, 52/53, 7.

⁴⁸⁴ „Spleť jednotlivých předpisů proráží Ježíš k původní Boží vůli, k přikázání milovat Boha a bližního. Člověk se už nemá schovávat za konkrétní plnění Zákona; má svůj pohled obrátit k člověku, který potřebuje jeho pomoc.“ EK I., 86-87.

⁴⁸⁵ Srov. EK I., 87, Mt 7,29, Mk 1,27.

⁴⁸⁶ „Hříchy může odpouštět pouze Bůh – nebo ten, kdo k tomu je Bohem zmocněn...Ježíš je zmocněn odpouštět hříchy.“ EK I., 87, Mk 2,10.17, Mt 9,6, Lk 5,24; 19,10.

⁴⁸⁷ Srov. EK I., 87.

⁴⁸⁸ Srov. tamtéž, 89-90.

⁴⁸⁹ Srov. KASPER: Uvedení do víry, 47.

Ježíš je také v EK I. příležitostně nazýván jako prorok přicházejícího Božího království s rozhodujícím eschatologickým kontextem, takže běžné představě proroka neodpovídá.⁴⁹⁰ Jeho život se odehrával ve světě, který byl nepřátelský a lid se upínal k minulosti i budoucnosti. Byl to svět přítomnosti, čas zkoušek. Život pro druhé nebyl základem a cílem jeho evangelia, ale životním prostorem.

Jelikož je Ježíš současně jako učitel Boží vůle, jeho učení není nikdy pouhým výkladem posvátného textu, nýbrž se cítí a prožívá bezprostřední přítomnost Boží s autoritou jeho přítomné vůle. A jde tak daleko, že se odvažuje posuzovat text zákona a měřit přítomnou Boží vůli. Svou zvěst však dokládá známými zkušenostmi z lidského života a z přírody a jeho moc se projevuje při každém setkání s lidmi.⁴⁹¹

Analyzovaný text EK I. v této části vychází hlavně z evangelií podle Marka (14x) a podle Matouše (14x). I Lukášova christologie (11x) nás zde uvádí do doby, ve které Ježíš žil, do vědomí plnosti Ježíšovi moci a potvrzení moci jeho slov.

Z uvedených titulů je autorem použito osobní oslovení Ježíš (20x), v němž se nám ukazuje linie a směr našeho následování.

V.3.7 Soteriologické modely

Připomeňme si, že slovo spása znamená dovršení Božího záměru, nový stupeň Božího díla nás přivede ke slávě Boží.⁴⁹² V pozadí tohoto poznání je především životní zájem víry, který stojí a padá s plným Ježíšovým lidstvím, s Božím vtělením. V jeho lidském profilu nalézáme znázornění existenčního modelu, v němž se nám konkretizuje životní vztah víry k životu.

Po seznámení se s Ježíšovým vyznáním plného božství a Božího vtělení přistoupíme k analýze jeho plného lidství, k jeho soteriologickému významu podle EK I. Uvedeme si základní soteriologické modely, seznámíme se s názory a postoji jednotlivých církví, uváděných v závěru každé části páté kapitoly.

V.3.7.1 Univerzalita a soteriologický význam vykoupení

Z předpovědí utrpení a smrti můžeme usoudit, že Ježíš počítal s touto možností násilného konce.⁴⁹³ Jde o utrpení, které vstoupilo do jeho plného lidského života. Nejde ani o smrt,

⁴⁹⁰ Po způsobu staré smlouvy musí prorok svou zvěst uvozovat starou formulí: „Takto praví Hospodin.“ Am 6,8, Iz 1,24, Oz 1,15.

⁴⁹¹ Srov. Mt 8,5, Mk 1,25; 10,13, atd.

⁴⁹² Srov. Žid 2,10.

⁴⁹³ Srov. Ve svých předpovědích o utrpení smrti ji předložil jako spasitelnou smrt chtěnou Bohem. „Hle jdeme do Jeruzaléma a na Synu člověka se naplní všechno, co je psáno u proroků...“ Mk 8,31, Lk 18,31-33; „Hle můj služebník bude mít úspěch, zvedne se, povznesse a vysoko se vyvýší. Jak mnozí strnuli úděsem nad

kteřá by ukončila jeho chmurný život, ale o smrt, kteřá jeho život násilně přerušila a má nezaměnitelné, dějinné obrysy jeho životní cesty. Je to cesta zástupného utrpení trpícího Božího služebníka.⁴⁹⁴ Ježíš Kristus byl ukřižován, za nás se obětoval a byl připraven trpět v souhlase s vůlí Otcovou.⁴⁹⁵

Markova christologie (15x) v EK I. popisuje Ježíšovo utrpení na pozadí žalmu 22.⁴⁹⁶ Ukazuje se zde, že se toto utrpení děje kvůli druhým, připouští se, že bylo chtěné Bohem, jako integrální součást Božího plánu spásy a tím mu dodává zvláštní váhu.

V Pavlově christologii (9x) se rozvíjí jeho vlastní pohled na Ježíšovu smrt a utrpení, jež nebyla jen modelem smrti spravedlivého člověka, ale stala se příčinou spasení.⁴⁹⁷

EK I. zdůrazňuje poslušnost a lásku, s jejíž mocí ukazoval Ježíš svým bližním bezpodmínečnou lásku Otcovu.⁴⁹⁸ Novozákonní christologií sv. Pavla je zde vyjádřena závislost lidské naděje na Ježíšově příběhu, tedy na Boží milosti.

V.3.7.2 Základní soteriologické modely interpretující význam Ježíšova kříže

Utrpení neznamenaá jen zlo snášet, ale překonávat ho, proto se nyní v naší analýze zaměříme na výzvu danou slůvkem utrpení, jak je chápaná v EK I.

V události kříže je položen základ apoštolské víry.⁴⁹⁹ K historicky nejlépe prokazatelným skutečnostem Ježíšova příběhu patří bezesporu jeho popravení na kříži. Vidíme zde solidární překročení i poslední mez lidsky možné solidarity. V teologii kříže jde o prokázanou, konkrétně artikulovanou lásku Ježíše, kterou současně doprovází následky a pohoršení.⁵⁰⁰

tebou! Jeho vzezření bylo tak znetvořené, že nebyl podoben člověku, jeho vzhled byl takový, že nebyl podoben lidem...Byl v opovržení, kdekdo se ho zřekl, muž plný bolesti, zkoušený nemocemi, jako ten, před nímž si člověk zakryje tvář, tak opovržený, že jsme si ho nevážili. Byly to však naše nemoci, jež nesl, naše bolesti na sebe vzal, ale domnívali jsme se, že je raněn, ubit od Boha a pokořen. Jenže on byl proklán pro naši nevěrnost, zmučen pro naši nepravost. Trestání nesnášel pro náš pokoj, jeho jizvami jsme uzdraveni...Ale Hospodinovou vůlí bylo zkrušit ho nemocí, aby položil svůj život v obět' za vinu. Spatří potomstvo, bude dlouho živ a zdárně vykoná vůli Hospodinovu.“ Iz 52,13.53,12, EK I., 91-92.

⁴⁹⁴ Srov. Iz 53, Mk 10,45.

⁴⁹⁵ Pozn. Slůvko „trpěl“ sebou nese i závažné vykladačské problémy. Může být pouze konstatováním shrnujícím pašíje evangelistů. Nemůžeme přehlédnout, že vystihuje Ježíšův životní příběh mezi narozením a křížem, který nemá jen stánku stinnou, ale i světlou. Není to okázale křiklavá askeze, zpochybující všechnu životní radost. Ježíš, jemuž není nic lidského cizí, je člověkem radosti a svobody.

⁴⁹⁶ Srov. Ž 22.

⁴⁹⁷ „Byl vydán pro naše přestoupení a vzkříšen pro naše ospravedlnění.“ EK I.,93, Řím 4,25.

⁴⁹⁸ Srov. EK I., 94.

⁴⁹⁹ „Nikdo jiný nemůže položit jiný základ než ten, který už je položen, a to je Ježíš Kristus.“ 1 K 3,11.

⁵⁰⁰ Vnitřní logika Ježíšovy podstaty věci je výstižně vyjádřena „V bibli se nejví kříž jako postup v mechanismu uraženého práva. V bibli stojí spíše obráceně jako výraz pro radikálnost lásky, kteřá se zcela dává, jako proces, v němž někdo je tím, co činí, a dělá to, co je. Kříž je vyjádřením života, který znamená zcela bytí pro druhé.“ RATZINGER: Úvod do křesťanství, 191.

Kříž jako zadostiučinění je v EK I. vyjádřen pomocí citací z Markova evangelia (10x). Klade se důraz na zhroucení víry a naděje v důsledku lásky, zvláště pak na Ježíšův výkřik opuštěnosti.⁵⁰¹ Nesmíme zapomínat na spojitost Ježíšova života a poselství, abychom pochopili hloubku tohoto utrpení. Jeho život v blízkosti Otce v jeho Boží blízkosti je nyní otřesen. Zároveň s osobní existencí je otřesena i celá zvěst o Bohu, celá jeho existence teologická.

Soteriologický význam našeho vykoupení a ceny naší spásy je v EK I. vyjádřen Janovou christologií (8x) v Božím soucítění a zpečetěním Boží smlouvy.⁵⁰²

Pavlova christologie (4x) vypovídá o uzdravení se, tedy o překonání hříchu, zahrnující osvobození od viny. Skrze rány Ježíše Krista tak mají lidé možnost, že v nich ožívá ztracená jednota mezi Otcem a jeho dětmi.⁵⁰³

Otázka co pro nás konkrétně znamená oběť Ježíše Krista, vyjadřuje EK I. různými obrazy a představami; jednak je to podivuhodná výměna zástupnosti v Pavlově christologii (2x).⁵⁰⁴ Dále pak je zde zmíněna kategorie vykoupení pomocí Markova evangelia a opět i v christologii sv.Pavla.⁵⁰⁵

V titulu Božího Syna (4x) nacházíme Ježíšovo poslání se zjevením věčné lásky.

Titul beránek Boží (1x) nám i zde vyjadřuje vydání celého člověka Bohu naplněné v Ježíšově smrti.

Tituly Kristus (13x) a trpící služebník (1x) vycházejí ze SZ a Ježíšův úděl je viděn jako naznačený v žalmu o utrpení.⁵⁰⁶

Soteriologický význam Kristovy smrti na kříži jako oběti v EK I. doprovází otázka, zda ke smíření Boha s člověkem bylo zapotřebí hrozné smrti na kříži.⁵⁰⁷

Tématika Ježíšovy oběti je v EK I. spjata s otázkou jeho vědění a vědomí, s jeho preexistencí vnitřní dispozice poslušného a milujícího vtěleného Syna, jež přesahují interpretační modely SZ.⁵⁰⁸

⁵⁰¹ Srov. EK I., 95-96.

⁵⁰² Srov. 1 Jan 4,10.

⁵⁰³ Srov. EK I., 96.

⁵⁰⁴ „Z nekonečné lásky se Ježíš Kristus stal tím, čím jsme my, aby nás dokonale učinil tím, čím je on.“ „Ježíš vstupuje na místo hříšníků a usazuje na svém vlastním místě spravedlivého.“ EK I., 97.

⁵⁰⁵ „Jako mohli být v antice vykoupeni otroci zaplacením výkupného, tak i Ježíš svou smrtí vykoupil lid ze Zákona, podle něhož viník zasluhoval smrt.“ EK I., 97.

⁵⁰⁶ „Ježíšovo utrpení se popisuje na pozadí žalmu 22. To byl dobře zvolený text, protože takovýto přístup a) dodává Ježíšovu utrpení zvláštní váhu - Ž 22,12-18, b) poukazuje na to, že se toto utrpení nakonec děje kvůli druhým - v. 22-28, c) předvídá po opuštěnosti konečné vítězství - v. 24.31, a d) připouští výklad, že utrpení bylo Bohem chtěné jako integrální součást Božího plánu spásy - v. 1-8; 27-31.“ EK I., 93-94.

⁵⁰⁷ Na to je třeba říct „Bůh, láska, stojí proti nelaskavosti člověka, a bere na sebe její důsledky. Kříž tak ukazuje, že Bůh zůstává věrný své lásce k člověku vzdor nelaskavosti člověka.“ EK I., 98.

⁵⁰⁸ SZ vyjadřuje oběť jako: „...dík za poctu člověka Bohu. Je základem společenství mezi Bohem a obětujícími. Obětní dar...znamená vydání celého člověka Bohu. Smysl SZ obětí vidí NZ naplněný

V.3.7.3 Soteriologický význam vzkříšení

Uvedli jsme si, že Kristus zvítězil nad smrtí skrze své utrpení, smrt a zmrtvýchvstáním. Kříž je tedy znamením vítězství, je znamením naděje. Ježíš Nazaretský je důvod naší spásy, základ naděje, který spočívá podle svědectví NZ v Kristově příběhu, ve kterém vyznáváme a zakoušíme plnomocnou Boží přítomnost v lidském životním údělu. V eschatologickém dění pak jde o náš úděl, o náš příběh spásy, o naši záchranu, smíření a vysvobození. Autor EK I. v Ježíšově vzkříšení vidí základ naší naděje ve vzkříšení k věčnému životu a opravňuje Ježíše Krista jeho nárok být Vykupitelem všech.⁵⁰⁹ Tento ekumenický záměr je ve Vyznání víry stvrzen výpovědí o sestoupení do pekel.⁵¹⁰

Soteriologický význam vzkříšení je převážně uváděn v EK I. v podání Pavlovy christologie (14x). Je počátkem všeobecného zmrtvýchvstání a Kristus je prvotinou z těch, kdo zesnuli. A tak i my máme naději nového, nepomíjivého života.⁵¹¹ I zde autor EK I. vychází ze SZ a odvolává se na žalm 110.⁵¹²

V pohledů evangelistů Lk (6x), Mk (2x) J (2x), Mt (6x) a apoštola Pavla (17x) je Ježíšovo vzkříšení chápáno jako definitivní zjevení Boží.

Jsou zde uvedeny tituly Kristus (20x), Boží syn (2x) a Pán (6x). Autor EK I. tak stvrzuje Ježíšovu poslušnost a vládu nad mocnostmi, která není vykonávána násilně, ale láskou, jenž osvobozuje.

Ontologické souvislosti jsou v EK I. odhalovány otázkou po věrohodnosti zvěsti o vzkříšení.

Základní situaci člověka je dáno antropologické zakotvení vzkříšení a nosnost tohoto základu se potvrzuje jen ve víře.⁵¹³

V.4 Hodnocení analýzy EK I.

Teologický rozměr ekumenismu, jenž nám představuje EK I. je příspěvkem k jednotě křesťanstva. Vyvolává v nás dojem, že není třeba lpět na mnoha církevních roztržkách, které vznikly v zápase o křesťanskou pravdu. Vzniklý pokrok tak učinil rozhodující krok

v Ježíšově smrti...V Ježíšově smrti se naplňuje jeho vydání Bohu. Ježíšova smrt usmiřuje lidskou vinu a zakládá tak společenství mezi člověkem a Bohem.“ EK I., 98.

⁵⁰⁹ „Vzkříšení Ježíše Krista je skutečnost, která se stala v čase a prostoru.“ BARTH: Základy dogmatiky, 26.

⁵¹⁰ Tento článek však zůstal sporný i po přijetí do Kréda. peklo je odloučení, opuštěnost od Boha. Zkušenost opuštěnosti je vyjádřena výkřikem: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil.“ Mt 15,34.

⁵¹¹ „Vzkříšení Ježíše Krista probouzí naději i v nás—naději pro život na zemi, jakož i pro život za hranicí smrti; odkazuje totiž k Božímu království, které dává darem možnost nové budoucnosti pro lidstvo jako celek, jakož i pro každého jednotlivého člověka. Ve světle zmrtvýchvstání nemusí křesťané kapitulovat před zdánlivě slepými uličkami nebo beznadějnými situacemi, protože Bůh vzkříšení je přítomen v Kristu, aby nabídl novou možnost, která vyvádí život ze smrti. Tato naděje zahání strach před smrtí a všemi zlými mocnostmi.“ Srov. EK I., 103.

⁵¹² „Výrok Hospodinův mému Pánu: Zasedni po mé pravici.“ Ž 110,1.

⁵¹³ „A jestliže Kristus nebyl vzkříšen, pak je naše zvěst klamná, a klamná je i naše víra.“ 1 K 15,14.

na cestě ke sjednocení křesťanstva a i při používání odlišné terminologie se autor pokouší v tradičních kontroverzních otázkách formulovat výpovědi, které jsou různým církvím společné nebo se jeví jako přijatelné.

V EK I. jde o vzájemný vztah mezi křesťanskými církvemi z hlediska teologického. Všeobecně srozumitelnou formou jsou v textu ozřejměny základní rysy ekumenismu na základě Písma svatého, jako nejvyšší normy. Současně s uváděním Textů z ekumeny, nás seznamují s výsledky dialogu a spolu s dosaženými shodami nám umožňují přezkoumat výklad.

Teologické otázky v ekumenickém procesu hrají důležitou roli, neboť o jednotu nelze usilovat na úkor pravdy. V tomto procesu ekumenického setkávání jde i autorovi EK I. o vzájemné přijímání a dávání.

Z ekumenického svědectví o Ježíši Kristu jsou rozdíly v důrazu. Západní církve se soustřeďuje na svědectví o utrpení a vzkříšení, ale ve východní teologii a zbožnosti je téma Božího vtělení v centru pozornosti.⁵¹⁴ Navzájem se to, co je zdůrazněno neopomínají.

Soteriologický výklad Ježíšovy smrti v EK I. spočívá v tom, že se soustřeďuje na účinek a staví ji do světla zmrtvýchvstání, do poznání výsledku tohoto dění. Je chápána eschatologicky a otvírá tak lidem cestu k Bohu.

Nesmíme zapomenout, že k podstatě církve patří její jednota a ekumena je věrností k prosbě a zmocnění Ježíšově, aby všichni, kdo v něho věří, byli jedno, jako je on s Otcem a Otec s ním. Cesta Ježíše Krista není cestou exkluzivního sebeoslavení, ale je cestou inkluzivní spásy.⁵¹⁵

⁵¹⁴ Zde stojí za zmínku srovnání textů Apoštolského a Nicejského vyznání víry. V Nicejsko-cařihradském vyznání je rozšířenou podobou článku vyjádřena dynamická souvislost s otázkou naší spásy a události Božího sestoupení: „On pro nás lidi a pro naši spásu sestoupil z nebe, stal se tělem skrze Ducha svatého z Marie panny.“ Označený pojem vtělení v Apoštolském vyznání chybí. Apoštolské vyznání vyznačuje událost, děj, nestabilizuje téma ve statických pojmech.

⁵¹⁵ Soteriologický důraz má antropologické důsledky: „V Kristově zmrtvýchvstání jde o vyvýšení člověka... To je konec jeho díla: Jsme s ním nahoře! Jsme s ním u Boha.“ BARTH: Dogmatik im Grundriß, 146.

Celkový závěr

Hlásáním křesťanského poselství nám katecheze ukazuje a odhaluje člověka člověku. Současně mu dává poznat i jeho nejvyšší povolání. Zjevení tak není odděleno od života, ale ukazuje nám poslední smysl existence a samo ji osvětluje ve světle evangelia.

Zkušenost nového života milosti znamená žít ve společenství s Kristem. Z tohoto christologického důvodu má katecheze působit, aby se lidé stávali pozornými ke svým zkušenostem.

Pokud bychom chtěli v závěrečném hodnocení porovnávat všechny čtyři analyzované texty pod stejným úhlem pohledu, jistě bychom se dopustili velké chyby. Nedá se jednoznačně posoudit, který katechismus je lepší nebo horší. Především si musíme uvědomit, za jakým účelem docházelo k sepsání textů a teprve pak hodnotit, zda jsou tyto požadavky splněny a jak. Důležitá je jednota ve víře. Katechismy slouží k prapůvodní úloze katecheze, k evangelizaci. Jsou jakousi pomocí k poznání, v co katolická církev věří a co se pokouší žít.

Má-li nám Katechismus katolické církve posloužit, jako východisko k sepsání dalších katechismů, aby evangelizace Písma svatého probíhala co nejobektivněji je v pořádku, že převažuje část nauková, podložena rozumem. Porovnáme-li starou víru v KKC, jenž chce vidět objektivní reality jednoduše, pak nová víra HK, se pokouší hájit tajemství víry v naší době a podává zdrženlivější výpovědi.

KKC na mne působí jako souhrn formulek a učebnice, jako jednoznačná záležitost rozumu, který sám, zdůvodňující, víru nevytváří. Nesmíme ale zapomenout na účel napsání. Má nám posloužit jako vodítko k další práci s ním a tím se bezesporu stal. Dogmaticky formulované učení nás vede k dějinnému chápání. Autorům šlo o uznání Boží pravdy jako účasti na jeho vědění.

Katechismus přesto nepostupuje čistě deduktivně, protože historie víry učinila vlastní zkušenost, je skutečností v našem světě, vychází od ní a současně naslouchá Pánu i jeho církvi. Přijaté slovo dále předává v jeho vlastní logice a vnitřní síle. Vyhýbá se tomu, aby se vázal na okamžité situace. Chce konat službu sjednocení nejen v naší současné hodině, ale i přes řadu generací

Holandský katechismus někteří konzervativní katolíci odmítají, ovlivnění 2. vatikánským koncilem. Tajemství víry hledání skrz život člověka a jeho modely pro víru jsou tím samozřejmě ovlivněny, jsou brány z pohledu lidského života, ve kterém se víra žije. Nejvýraznějším svědectvím snahy HK obhájit tajemství víry je text o Ježíšově původu. Jako svědectví můžeme brát i potřebu lidí naší doby vyčíst z historických náznaků

i konkrétní okolnosti. V HK nalézáme snahu po dobru i po pravdě, jenž jsou zde jedno. Stejně tak je zde zdůrazňovaná i solidarita lidí v dobru. V lásce samotné se setkáváme s Ježíšem a setkávání jsou poznáním plného života, živoucí víry. Autoři přistoupili k chápání víry novým pohledem na celek, kde se všechno živé obnovuje, ale zůstává samo sebou, čímž tento katechismus dostává formu přiměřenou dnešní době. HK vychází pouze z citací Písma svatého a neodvolává se na církevní dokumenty, církevní otce ani na současné teology.

V hodnocení Německého katechismu vycházíme z lásky k bližnímu. Jde zde zřejmě o znamení jednání. Být člověkem pro druhé, být otevřený a tím klást nový počátek, to znamená: být člověkem v oběti, být člověkem obětovaným. Budoucnost člověka visí na kříži-vykoupení člověka je kříž..

Ze současné teologie vychází jazykový i argumentační styl, který je vhodný pro dospělé. Jeho vhodnost poslouží nejen jako studijní pomůcka pro intelektuální i spirituální formaci studentů, ale i pro celoživotní vzdělávání křesťanů.

Základní nedostatek tohoto díla vidím v nepřehlednosti a nedostatečnosti odkazů k citovaným pramenům, které by mohly posloužit čtenářům k dalšímu, prohloubenému studiu. Pokud je toto dílo prezentováno jako katechismus a ne jen jako studijní materiál, chybí zde i základní hermeneutické údaje a úvod.

V celku se mi tento text jeví jako velmi zdařilý a dobře využitelný, jak pro potřeby katecheze, tak pro teologické vzdělávání.

V Ekumenickém katechismu se jedná o názorný, vzájemný vztah mezi křesťanskými církvemi z teologického hlediska. V pojetí svědectví o Ježíši Kristu jsou v Západní, Východní a reformních církvích rozdíly v důrazu, které se navzájem neopomínají. Je vidět, že mezi římskokatolickou, pravoslavnou a starokatolickou církví existuje téměř dokonalé společenství ve víře. Fundamentální konsenzus nalézáme mezi církví římskokatolickou a evangelickými církvemi.

Úkolem církevních představitelů, ale i všech věřících by mělo být uchování svěřeného bohatství. Proto je nutné, abychom jednotou v pravdě svědomitě zkoumali způsob formulace a charakter by neměl být překážkou.

Toto společné úsilí církví nám pomůže překonat rozdíly, pořádat různá setkání představitelů církví a teologů. EK je významný svým impulsem při společném hledání jednoty Božího lidu. Pomůže nám k prohloubení touhy po jednotě. nabízí se nám otázka, zda k rozdělení křesťanských církví nedošlo jen na základě nedorozumění. Dává nám tedy podnět k hlubšímu vzájemnému poznávání a k dalšímu studiu uváděné problematiky.

Člověk nepřijde jinak k sobě, než když dovolí odbourat stěny své existence, když hledí k Probodenému, když jej následuje a tím otevírá cestu do budoucnosti.

Seznam literatury

Prameny

Katechismus katolické církve, Praha: Zvon, 1995.

SCHÜTTE Heinz: Ekumenický katechismus Praha: Vyšehrad, 1999.

NBK: Vyznání víry církve, Překlad I. dílu katolického katechismu pro dospělé, České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna, 1999.

HBK: Zvěstování víry, Holandský katechismus, Praha: Sít', 1993.

Použitá literatura

BALTHASAR Hans Urs von: Mystérium Pascale, Leipzig: St. Benno, 1984.

BARTH Karl: Dogmatik im Grundriß, Zürich: Theologischer Verlag, 1987.

BARTH Karl: Erklärung des Philipperbriefs, München, Chr. Kaiser, 1928.

BARTH Karl: Základy dogmatiky, Praha: Kalich, 1952.

BEINERT W. a kolektiv: Slovník katolické dogmatiky, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994.

BONAVENTURA: Breviloquium, Praha: Vyšehrad, 2004.

BORNKAMM Günter: Ježíš Nazaretský, Praha: Kalich, 1975.

BROWN Raymond Edward: Ježíš v pohledu Nového zákona, Praha: Vyšehrad, 1998.

ČESKÝ MISÁL: Praha: Česká liturgická komise, 1983.

DENZINGER H. SCHÖNMETZER A.: Enchiridion Symbolorum Definitionum et Declarationum de Rebus Fidei et Morum, Barcelona: 1976.

DIMITRIJEVIC D., Dogmatische Hauptunterschiede zwischen der orthodoxen und der römisch-katholischen Kirche: Die Kirche in der Sicht der Christenheit des Ostens und des Westens, Padenborn: J. Madey, 1974.

DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu: Praha: Zvon, 1995.

DOUGLAS-KLOTZ N.: Aramejský Otčenáš, Praha: DharmaGaia, 2001.

DREYFUS Francois: Věděl Ježíš, že je Bůh?, Praha: Krystal OP, 1998.

FRIELING R.: Kirche evangelische, Oikumene im Aufbruch zu neuen Ufern, Frankfurt: Luth. Konferenz Hessen–Nassau, 1989.

GNILKA Joachim: Ježíš Nazaretský - poselství a historie, Praha: Vyšehrad, 2001.

HELLER Jan: Bůh sestupující: Pokus o christologii Starého zákona, Praha: Kalich, 1994.

HORÁK Jeroným: Ježíš v evangeliu podle Marka, Řím: Křesťanská akademie, 1986.

HRDLIČKA Josef: Věřím, věříme., Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1999.

- JAN PAVEL II.: Apoštolská exhortace Katecheze v církvi *Catechesi tradendae* (16. října 1979), Řím: Křesťanská akademie, 1979.
- JAN PAVEL II.: Apoštolská konstituce k vydání Katechismu katolické církve *Fidei depositum* (ze dne 11. října 1992), Praha: Zvon, 1995.
- JAN PAVEL II.: Encyklika *Dives in misericordia* (ze dne 30. listopadu 1980, Praha: Zvon, 1996.
- JAN PAVEL II.: Encyklika Poslání Krista vykupitele *Redemptoris missio* (ze dne 7. prosince 1990), Praha: Zvon, 1995.
- JAN PAVEL II.: Encyklika Vykupitel člověka *Redemptor hominis* (ze dne 4. března 1979), Řím: Křesťanská akademie, 1979.
- JAN PAVEL II.: Život Kristův, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1999.
- JAN XXIII.: Úvodní promluva při zahájení 2.vatikánského koncilu, 11. října 1962, in: Katechismus katolické církve, Praha, Zvon, 1995.
- KANCIONÁL: Praha: Zvon, 1992.
- KÄSEMANN Ernst: Der Ruf der Freiheit, Tübingen: Mohr, J.C.B., 1968.
- KÄSEMANN Ernst: Die Heilsbedeutung des Todes Jesu bei Paulus, Paulinische Perspektiven, Tübingen: 1969.
- KASPER Walter: Gebehene Einheit – bestehende Schranken – gelebte Gemeinschaft, Gutersloh: Kolb R. 1980.
- KASPER Walter: Jesus der Christus, Leipzig: St. Benno-Verlag, 1981.
- KASPER Walter: Uvedení do víry, Řím: Křesťanská akademie, 1987.
- KELLY John Norman Davidson: Altchristliche Glaubensbekenntnisse, Geschichte und Theologie, Göttingen: Vandenhoeck-Ruprecht, 1972.
- KLEIN A.: Die Beziehungen zu den reformatorischen Kirchen und kirchlichen Gemeinschaften, Frankfurt: Loser W., 1986.
- KONGREGACE PRO KLÉRUS: Všeobecné direktorium pro katechezaci, Praha: ČBK, 1998.
- LAMBARDAKIS Augustinos: Maria-Mutter des Heren. Das Zeugnis der römisch-katholischen Kirche in orthodoxer Sicht: Katolická agentura, Ekumenické informace, 1986, 52/53.
- LEHMANN Karl: Dogmatische Vorüberlegungen zum Problem der Interkommunion:, Regensburg-Göttingen, 1971.
- LOEW Jakub: Ježíš nazývaný Kristus, Řím: Křesťanská akademie, 1975.

- MODESTO J.: Gregor der Große. Nachfolger Petri und Universalprimat, St.Otilien, 1989, in: Pospíšil Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, druhé, upravené a rozšířené vydání, Praha-Kostelní Vydří: Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- MTK: Křesťanství a ostatní náboženství, dokument z 30.září 1996, Praha: Krystal OP, 1999.
- NEUNER Peter: Ekumenická teologie, Praha: Vyšehrad, 2001.
- NOVÝ ZÁKON: Liturgický překlad, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství,1998.
- PAVEL VI.: Apoštolská exhortace Hlásání evangelia *Evangelii nuntiandi* (ze dne 8.12.1975), Praha: Zvon, 1990.
- PBK: Bible a christologie, Praha: Krystal OP, 1999.
- PESCH Otto Hermann: Cesty k Lutherovi, Brno: CDK, 1999.
- PESCH Otto Hermann: Druhý vatikánský koncil 1962-1965, Praha: Vyšehrad, 1996.
- PÍSMO SVATÉ Starého a Nového zákona: Český ekumenický překlad, Praha: Zvon, 1991.
- POKORNÝ Petr: Vznik christologie. Předpoklady teologie Nového zákona, Praha: Kalich, 1989.
- POSPÍŠIL Ctirad Václav: Bůh Otec a kenóze Syna, in: Teologická revue 71(2000).
- POSPÍŠIL Ctirad Václav: Cesty k trinitární spiritualitě, in: Teologické texty 11(2000).
- POSPÍŠIL Ctirad Václav: Dar Otce i Syna, Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o, 1999.
- POSPÍŠIL Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, druhé, upravené a rozšířené vydání, Praha - Kostelní Vydří: Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- POSPÍŠIL Ctirad Václav: Otec a kříž Ježíše z Nazareta, in:Teologický sborník 4(1996).
- POSPÍŠIL Ctirad Václav: Tajemství trojjediného Boha, studijní materiály UK KTF Praha, 2005, nepublikováno.
- RATZINGER Joseph, SCHÖNBORN Christoph: Malý úvod do Katechismu katolické církve.Praha: Nové Město, 1994.
- RATZINGER Joseph: Theologische Principienlehre. Bausteine zur Fundamentatheologie, München: 1982.
- RATZINGER Joseph: Úvod do křesťanství, Řím: Křesťanská akademie, 1978.
- SÁZAVA Zdeněk: Mistr a Pán, Praha: Blahoslav, 1988.
- SCHIERSE Franz Joseph: Biblická teologie, Praha: Zvon, 1992.
- SCHLINK Edmund: Die Einheit der Kirche und die Uneinigkeit der Christen, Stuttgart: Hermelink J. und Margull H. J., 1959.
- STRACK H., BILLERBECK P.: Kommentar zum N.T. aus Talmud und Midrasch, München:1922-1928, 1961-1965.
- SVATÁ TEREZIE OD JEŽÍŠE: Autobiografické spisy, Řím: Velehrad, 1983.

TRILLING Wolfgang: Apoštol Pavel, Praha: Vyšehrad, 1994.

WERBICK Jürgen: Kirche. Ein ekklesiogischer Entwurt für Studieum und Praxis, Freiburg: Herder, 1994.

Ostatní zdroje

Internetová encyklopedie humanitních oborů iEncyklopedie.cz, náboženství, filosofie, humanitní obory.

<http://www.iencyklopedie.cz> (10.04.2008)

Seznam použitých zkratk

ČBK	Česká biskupská konference
ČEP	Český ekumenický překlad
čl.	článek
EK	Ekumenický katechismus
HBK	Holandská biskupská konference
HK	Zvěstování víry, Holandský katechismus
KKC	Katechismus katolické církve
MTK	Mezinárodní teologická komise
NBK	Německá biskupská konference
NK	Vyznání víry církve, Překlad I. katolického katechismus pro dospělé
NZ	Nový zákon
op.cit.	opakovaná citace
srov.	srovnej
Sv.	svatý
SZ	Starý zákon

Zkratky biblických knih jsou dle dodatku v knize: Dokumenty 2. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995.

Písmo svaté je citováno podle Českého ekumenického překladu bible.

Anglická anotace

Analysis of Christology and Soteriology in the Basic Catechisms Available in Czech Language

Jaroslava Veselá

The aim of this thesis is the description, evaluation and comparison of christological aspects of post-conciliar catechisms. By describing the main christological characteristics we provide a total comparison and evaluation of the selected catechisms.

First author deal with the premises of the anticipated analysis, in which is included the basic characteristics of catechetical work and focused on the basic christological and soteriological subjects of the analysis, which is embedded into the framework of the Creed. In the case of the Ecumenical catechism the basic premises, contributions and implications of theological convergence are explained, besides persisting theological differences.

In the central part author focus on the mystery of Jesus' life, the conception of incarnation, problems in connection with kenosis, Jesus conscience and cognition and soteriological models. The basic soteriological models deal with the universality and soteriological significance of the redemption, the meaning of Jesus cross and soteriological signification of resurrection.

The aforementioned analysis may be an incentive for a deeper mutual understanding, for further study of the purpose which catechisms were written for and it be can helpful to get an understanding of the contents of catholic faith and what it tries to live.

Key words:

Creed

Christology

Soteriology

Analysis

Religion

Incarnation

Údaj o počtu znaků

Diplomová práce: Analýza christologie a soteriologie v základních katechismech dostupných v českém jazyce

Autor:: Jaroslava Veselá

Vedoucí diplomové práce: prof. Ctirad Václav Pospíšil, Th.D.

Rok: 2008

Počet znaků: (včetně mezer a poznámek pod čarou): 263 559